Ho ithuta ka Molaotheo wa Riphaboliki ya Afrika Borwa (1996)

Molaotheo wa Afrika Borwa (1996) o tshwere melao e phahameng ya naha. Melao ena e phahame ho feta moporesidente, e phahame ho feta makgotla a dinyewe, e phahame ho feta mmuso.

E hlalosa kamoo baahi ba naha ba tshwanetseng ho tshwarana kateng, le hore ditokelo tsa bona mmoho le boikarabelo ho e mong ke bofe.Molaotheo o moo ho re tshireletsa bohle ha jwale, le ho sireletsa bana ba rona nakong e tlang.

Ela hloko ka nako e fetileng ya rona.	Ha re se pheteng diphoso tsa nako e fetileng.	Molaotheo wa rona o re thusa ho akanya le ho aha bokamoso bo molemo ho bohle.

Rona, baahi ba Afrika Borwa,

Re elellwa tshwarompe ya nako e fetileng;

Re Tlotla ba hlokofaditsweng bakeng sa toka le tokoloho lefatsheng la bo rona;

Re Hlompha ba sebeditseng ho aha le ho tswellisa pele naha ya rona; mme

Re a Dumela hore Afrika Borwa key a bohle ba phelang ho yona, re kopane ho fapaneng ha rona.

Kahoo, ka baemedi ba rona bao re ikgethetseng bona, re amohela Molaotheo ona jwaloka molao wa—

- Riphaboliki ho Fodisa ho arohana ha nako e fetileng le ho aha setjhaba se itshetlehileng hodima boleng ba demokerasi,tokelo tsa baahi le metheo ya ditokelo tsa botho;
- Ho beha motheo wa demokerasi le botjhaba bo bulehileng moo mmuso o thehilweng ho ya ka thato ya baahi mme moahi ka mong a tshireleditswe ka ho lekana ke molao;
- Ho ntlafatsa boleng ba bophelo ba baahi bohle le ho neha bokgoni ba moahi a mong monyetla; le
- Ho Aha Afrika Borwa e kopaneng ya demokerasi e tla kgona ho nka sebaka sa yona e le mmuso wa kakaretso hara malapa a matjhaba.

Batla ditokelo tsa hao o le moAfrika Borwa mme o be le boikarabelo ba ho tshireletsa ditokelo tsa ba bang.	Tseba sa Ditokelo le Setshwantsho sa Boikarabelo.

Eka Modimo O ka tshireletsa batho ba rona.
Nkosi Sikelel' iAfrika. Morena boloka setjhaba sa heso.
God seën Suid-Afrika. God bless South Africa.
Mudzimu fhatutshedza Afurika. Hosi katekisa Afrika.

ISBN 978-1-4315-0120-5

Rainbow WORKBOOKS

Dibukatshebetso tse teng moebetsing ona ke tse latelang:

- *Puo ya Pele ya Tlatsetso Sehlopha sa 1–3 (Ka dipuo tsohle tsa semmuso)*
- *Puo ya Pele ya Tlatsetso Sehlopha sa 4–6 (Ka Senyesemane)*
- *Ho bala le ho ngola sehlopha sa 1–6 (Ka dipuo tsohle tsa semmuso)*
- *Mmetse Sehlopha sa 1–3 (Ka dipuo tsohle tsa semmuso)*
- *Mmetse Sehlopha sa 4–9 (Ka Senyesemane le seAfrikaan)*
- *Thuto ya tsa bophelo Sehlopha sa 1–3 (Ka dipuo tsohle tsa semmuso)*

SESOTHO HOME LANGUAGE
GRADE 6 – BOOK 2
TERMS 3 & 4
ISBN 978-1-4315-0120-5

THIS BOOK MAY NOT BE SOLD.

8th Edition

E hlopisitswe ho latela lenane thuto la CAPS

SESOTHO PUO YA LAPENG – Sehlopha sa 6 Buka ya 2

ISBN 978-1-4315-0120-5

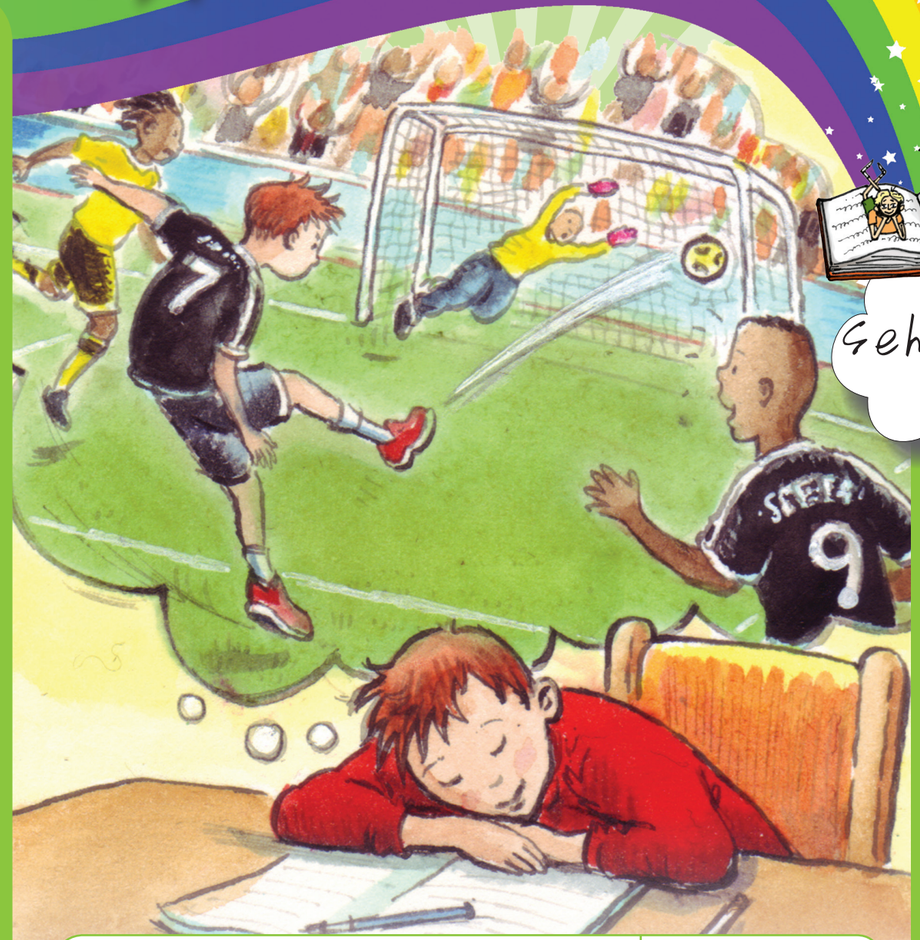

Sehlopha sa 6

SESOTHO PUO YA LAPENG

Buka ya 2
Kotara ya 3 & 4

Lebitso:

Phaposi:

basic education
Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Mofumahadi Angie Motshekga, letona la Lafapha la Thuto ya Motheo.

Mong. Enver Surty, Motlatsi wa Letona la Thuto ya Motheo.

Dibuka tsena tsa tshebetso di etseditswe bana ba Afrika Borwa tlasa boetapele ba Letona la Thuto ya Motheo, Mof. Angie Motshekga, mmoho le Motlatsa Letona la Thuto ya Motheo, Mong. Enver Surty.

Dibuka tsa tshebetso tsa Rainbow di bopa karolo ya Lefapha la Thuto ya Motheo, ya thuso e reretsweng ho netefatsa tshebetso ya baithuti ba Afrika borwa dikereiting tse qalang tse tsheletseng. Jwaleka e nngwe ya dintlha tsa bohlokwa tsa Moralo wa Tshebetso ya Mmuso, projeke ena e etsahetse ka tshehetso ya letlole la Polokelo la Setjhaba. Sena se entse hore Lefapha le etse dibuka tsena tsa tshebetso ka dipuo tsohle tsa semmuso, ntle le tefello ya letho.

Re tshepa hore, matitjhere a tla fumana dibuka tsa tshebetso di le bohlokwa mosebetsing wa bona wa letsatsi le letsatsi, le ho etsa bonnete ba hore baithuti ba bona ba etsa kharikhulamo yohle. Re nkile boikarabelo ba ho tataisa titjhere mosebetsing ka enngwe le enngwe ya mesebetsi, ka ho kenyelletsa motshwao a bontshang hore na seo barutwana ba tshwanelang ho se etsa ke sefe.

Re a kgolwa hore bana ba tla natefelwa ke ho sebetsa ka buka ena ha ba ntse ba hola le ho ithuta, le hore wena titjhere, o tla natefelwa mmoho le bana.

Re le lakalletsa katleho ho sebediseng dibuka tsena tsa tshebetso.

Tsela ya ho ngola

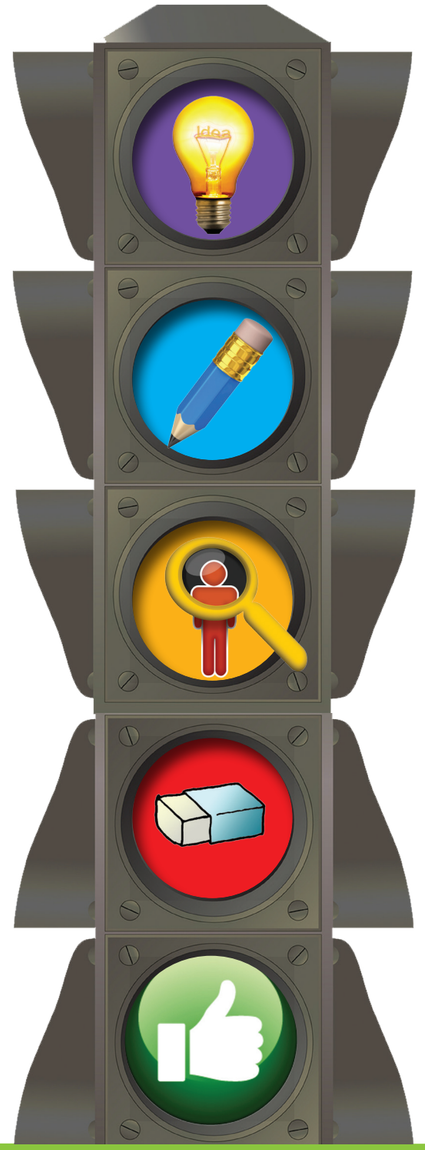

Tlhophiso

Etsa qeto ka sehlooho sa hao. Buisana le sehlopha sa hao ho bokella dintlha. Sebedisa mmapa wa kelello ho hlakisa dintlha tsa hao ka moralo, baphetwa le tikoloho.

Mokgwaritso

Qala ka ho ngola mokgwaritso. Nahana ka babohi/bamamedi, popeho le ka seratswana ka seng.

Boeletsa

Bala mokgwaritso ka hloko mme o fumane maikutlo a baithutimmoho le a titjhere.

Lokisa

Lokisa sengolwa ka ho lekola mopeleto le tshebediso ya matshwao a puo. Etsa ditokiso tsa mokgwaritso oo.

Phatlalatsa

Ngolo ditokiso tsa mokgwaritso e le tlhahiso ya sengolwa sa hao.

Published by the Department of Basic Education
222 Struben Street
Pretoria
South Africa

© Department of Basic Education
Eighth edition 2018

ISBN 978-1-4315-0120-5

This book may not be sold.

The Department of Basic Education has made every effort to trace copyright holders but if any have been inadvertently overlooked the Department will be pleased to make the necessary arrangements at the first opportunity.

Sehlopha sa 6

Rainbow WORKBOOKS

Puo ya lapeng

KA SESOTHO

Buka ena ke ya:

SESOTHO

Buka ya 2

TATAISO YA HO SEBEDISA BUKATSHEBETSO ENA

Sebedisa Bukatshebetso mmoho le dithusathuto tse ding tsa hao. Tadima CAPS boemo ba bohareng Puo ya Lapeng.

Re lakatsa ho o amohela boemong ba bohare ba Bukatshebetso Puo ya Lapeng. Boemo ba boharengba Puo Ya Lapeng bo maikemisetsong a ho matlafatsa bokgoni ba morutwana ba puo dikamanong,maemong a botho, le ho matlafatsa bobatsi ba bokgoni ba ho etsa mosebetsi wa sekolo dithutong tsohle.Re tshepa hore o tla fumana Bukatshebetso ena e le molemo ho thusa barutwana ba hao ho matlafatsa bokgoni ba bona.

Bukatshebetso ena e raluwe ka ho ya ka disekele tsa dibeke tse pedi tsa CAPS. O tla fumana kakaretso ya se tla etswa ho e nngwe le e nngwe ya disekele tsena maqepheng a 1, 35, 69, le 103 Bukatshebetsong ena. Sekele ka nngwe ya beke ya 2 e bokelletswe ho kenyelletsa bokgoni bo latelang ba puo:

1 Ho mamela le ho bua(Puo)-dihora tse 2 ka sekele ya dibeke tse 2

Barutwana ba hloka menyetla e tlang kgafetsa ya ho matlafatsa bokgoni ba bona ba ho Mamela le ho Bua hore ba kgone tlhahisoleseding, ho rarolla qaka le ho matlafatsa maikutlo le dikgopolo.Bukatshebetso e na le mesebetsi e mmalwa ya ho bua le ho mamela eo o ka e matlafatsang ho netefatsa hore barutwana ba fumana monyetla wa ho kwetlisa mosebetsi wa ho bua.

2 Ho bala le ho bona- Dihora tse 5 sekeleng ya dibebe tse 2 CAPS e hloka hore baithuti ba bale le ho sheba dingolwa tse itsengle mefuta ya dingolwa e itseng sekeleng ka nngwe ya dibeke tse 2

Ho bala le ho bona- dihora tse hlano sekeleng ya dibeke tse 2 CAPS e hloka hore barutwana ba bale le ho sheba dingolwa tse itseng le mefuta ya dingolwa e itseng sekeleng ka nngwe ya dibeke tse 2/ CAPS e hloka barutwana ho bala le ho sheba dingolwa tse itseng le mefuta ya dingolwa ho e ngnwe le e nngwe yay a disekele tse pedi. Sena se kenyeletsa ho bala: dipale tse kgutshwane, ditshomo, diketsahalo tse etsahetseng ho yena, mangolo, di email, bukatsatsi, tshwantshiso, diatekele tsa koranta, diatikele tsa dimakazine, puisano ya radiong, dithothokiso, dingolwa tse susumetsang, papatso, ditaelo, ditaelo tsa ho leba le le tsela ya ho etsa. Ho tlatseletsa CAPS e hloka hore barutwana ba bale dingolwa tsa tlhahisoleseding tse nang le ditshwantsho,: mmapa, tjhate, tafole, ditshwantsho, mmapa wa mohopolo, tjhate ya boemo ba lehodimo, diphousetara, ditsebiso, ditshwantsho le dikerafo.. O tla fumana kgetho e ngata e ntle ya dingolwa tsena Bukatshebetsong ena. CAPS e kgetholla tsela ya ho bala e itshetlehileng mehatong ya se etsah alang pele ho balwa, ho bala, le kamora ho bala. O tla fumana tlhaloso emolemo ya ditshwantsho ya mokgwa wa ho bala kahare leqepheng le ka ple la khabara.

3 Ho Ngola le ho Behela-dihora tse 4 sekeleng ya dibeke tse 2.

CAPS e hloka hore barutwana ba fumane monetla wa ho kwetlisa ho ngola mefuteng e fapaneng ya dingolwa kgafetsa. Bukatshebetso e nehelana ka diforeimi le tlhophiso ya ho ngola ho tshehetsa nehelano ya barutwana ya tsela ya ho ngola, mmoho le dingolwa tse bonwang le tsa mefuta e meng e fapaneng.

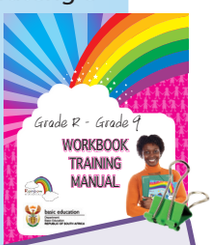

4 Sebopeho sa Puo le Diphetoho

CAPS e nehelana lenane la Dibopeho tsa Puo le Diphetoho tse tshwanetseng ho etswa kereiting e nngwe le e nngwe. Tlwaelo ke hore diketsahalo tsena di ba le "tlhokomediso" e hlalosang diphetoho tsena.

Bakeng sa tataiso e nngwe tadima bukana ya kwetliso ya Bukatshebetso.

Lenaneo

Tema 5: Nnete le tshomo

Kotara 3: Dibeke 1 - 4

Dibeke 1 - 2: Ho bolela dipale

65 Moshemane ya batlileng talente ya hae 2

O bala sengolwa sa moqoqo.
O araba dipotso hodima sengolwa.

66 Charlie o ntse a sheba 4

O bala sengolwa sa moqoqo.
O araba dipotso hodima sengolwa.
O fumana mantswe sengolweng a nang le moelelo o le mong le dipolelwana tse nehelanweng.
O hlahisa maikutlo ao Charlie a neng a na le oona.
O ngola dayaring/bukatsatsing a kgutsufatsa pale.

67 Ho ngola pale 6

O buisana ka baphetwa, tikoloho le diketsahalo paleng ya Charlie.
O tlatsa mmapa wa mohopol ho lokisetsa ho pale ka tadimana le baphetwa, tikoloho le moralo.
O ngola pale ka makgethe ho hlaha mmapeng wa mohopolo.

68 Mefuta e fapaneng ya maemedi 8

O phethela dipolelo kan ho tlatsa maemeditshupi le mabotsi.
O bona maemedi a mme o o bontsha hore a emetse mang kapa eng.
O bolela pale ya Charlie ka tatellano e nepahetseng.

69 Ha re lekoleng buka e ntle 10

O bala tshekatsheko ya buka.
O araba dipotso hodima tshekatsheko ya buka.
O nyalanya mantswe le meelelo ya oona e nepahetseng.
O ngola tshekatsheko ya buka eo ba e badileng mme y aba natefela.

70 Papadi ya lekgathe e bonolo 12

O bapala papadi ya lekgathe lejwale.

71 Nelson Mandela o ya sekolong se phahameng 14

O bala sengolwa hodima bayokerafi ya Nelson Mandela.
O buisana ka tse ding tsa dipolelwana tse sengolweng le meelelo ya tsona.
O tadima mantswe a kgethilweng dikishinaring mme o ngola polelo bakeng sa enngwe le e nngwe.
O buisana ka dipotso ho hlaha paleng.
O araba dipotso ka maemo a fapaneng bophelong ba Nelson Mandela.

72 Ha re ngoleng pale 16

O sebedisa mmapa wa mohopol ho lokisetsa pale a tadimme baphetwa, tikoloho le moralo.
O kgwaritla terafote ya pale, o a e lokisa mme o ngola tlhahiso ya ho qetela ya pale.

Dibeke 3 - 4: Ditshomo

73 Jabu le tau 18

O baa tshomo.
O buisana ka dipotso hodima pale.
O etsa tshwantsho ya pale ho bontsha pheletso ya pale.
O hlahloba ditshwantsho tse ding tsa pale tse entsweng.

74 Jabu o utlwa tau e rora 20

O araba dipotso tse kgethwang hodima pale.
O latellisa pale ka nepo ka ho nomora ditshwantsho.
O pheta pale ka tatellano e nepahetseng.
O bona maetsi sengolweng mme o a sebedisa ho bopa dipolelo.
O bona mahlalosonngwe a maetsi a nehelanweng.
O bona sebopeho se nepahetseng sa leetsi dipolelong.

75 Ho etsahetseng ka tau? 22

O bana tshomo ya Sezulu kaofela.
O buisana ka pale mme o hlahisa maikutlo le mehopolo ya hae.

76 Nahana ka pale ena 24

O ngola kgutsufatso ya pale a hlalosa kgodiso ya moralo le diketsahalo tse ding mehatong e fapaneng ya pale.
O buisana ka baphetwa paleng.
O sebedisa makgethi ho hlalosa baphetwa.
O ngola polelo bakeng sa tikoloho ka nngwe e bontshitsweng ditshwantshong.
O hopola tatellano ya pale ka ho nomora dipolelo.

77 Ho nahana ka dibapadi 26

O ngola makgethi bakeng sa mophetwa tau.
O ngola serapa se hlalosang ka tau
Ho buisanwa le ho hlahisa mehopole e fapaneng ka makgethi a hlalosang mophetwa Jabu.
O ngola setshwantsho/seketjhe sa mophetwa.
O ngola tlhaloso ya motho wa nnete.

78 Ha re shebeng puo 28

O lepa pale ka ho buisana ka ditshwantsho.
O sebedisa tafole ya maetsi ho hlalosa se etsahalang setshwantshong ka seng.
O ngola dipolelo hape a sebedisa lekgathe letlang.
O phethela dipolelo ka ho sebedisa sebopeho se nepahetseng sa leetsi.

79 Ho bopa mabitso 30

O ngola dipolelo hodima tjhate.
O bona mantswe a fellang ka –ile dipolelong.
O buisana ka boema ba feelwane le kamoo e fetolang moelelo wa polelo wa polelo e le nngwe.
O taka setshwantsho ho bontsha moelelo wa dipolelo tse meelelo e mmedi.

80 Di kopanye 32

O sebedisa makopanyi ho bopa dipolelomararane.
O bona maetsi le mabitso dipolelong.

Moshanyana ya batlileng talente ya hae

Ha re baleng

O tla bala pale ena ho maqephe tshebetso a mabedi.

Pele o bala

- Sheba ditshwantsho le dihlooho o leke ho noha hore serapa se tla bua kang.
- Sheba leqephe ho bona seo tla bala ka sona.

Ha o ntse op bala

- Bapisa seo o se nohilelng le sou o se baling.
- Ha o sa utlwisise se bale hape nutle. Balla hodimo.

E ne e le maqalong a phomolo ya dikolo. Charlie ya neng a dula Limpopo, o ne a lema meroho tshimong ya motse o tobaneng le ntlo ya hae. Ha a sheba a bona motswalle wa hae Dingani a matha a mo feta.

“Ke nna kapotene ya sehlopha sa bolo, re tla ikwetlisa ka mehla re ikwetlisetsa dipapadi tse kgolo”. Dingani a araba. "Ke tshepa hore re tla hlola lemong sena!”

“Hela, Dingani. O tlo etsang nakong ya phomolo tsa dikolo?” Charlie a botsa. “Ke nna kapotene ya sehlopha sa bolo, re tla ikwetlisa ka mehla re ikwetlisetsa dipapadi tse kgolo” Dingani a araba. "Ke tshepa hore re tla hlola lemong sena!”

“Aa, ho a thabisa!” Charlie a araba.

Ha Dingani a tsamaya, Charlie a honotha, “Ke lakatsa e ka nka kenela sehlopha sa bolo. Ke tlo qala ho ikwetlisa".

Bekeng e tlang, Charlie a kena boikwetlisong ba bolo le Dingani. O bapetse le sehlopha seo, empa dintho ha di ya tsamaya hantle. A wela, a korela sehlopha se seng.

Qetellong ya papadi, Charlie o ile a hlokomela hore bolo ha se ntho ya hae. A kgutlela hae a nyahame pelo. A ya tshimong ya hae sa temo.

Ka nako eo, a bona Jan a feta. “Dumela, Jan!” a mo bitsa. “O tlilo etsang ka nako ena ya phomolo?” Jan a re, “Ke sehlopheng sa mminong wa kereke. Ke tla be ke ya boikwetlisong ba mmino tsatsing le leng le le leng. Re lokisetsa konsarete e kgolo."

Charlie a sisimoloha: "Ke lakatsa e ka nka bina". A nahana. Bohle ba ne ba etsa dintho tse monate, ha yena ne a ja nako ya hae ya lehlabula a sebetsa tshimong.

Letsatsi:

Bukantswe ya ka

Mantswe a matjha

Ha re ngoleng

Araba dipotso tsena ka ho taka lebokose le nepahetseng.

Sena se o ruta eng ka moo Charlie a neng a ikutlwa ka teng?

A	O ne a batla ho tantsha.
B	O ne a sarelwa.
C	O ne a tshohile.
D	O ne a batla ho sebetsa tshimong.

Ngola diphoso tse pedi tseo Charlie a di entseng ha a leka ho bapala bolo.

Ha re ngoleng

Ngola diphoso tse pedi tseo Charlie a di entseng ha a leka ho bapala bolo.

Morero wa Jan wa nako ya phomolo ya sekolo e ne e le ofe?

Charlie o ile a ikutlwa jwang ka tsa temo ha a qeta ho bua le Jan?

Pale ena e re ka morao ho bolo Charlie "o ile a ya ahae".

Sena se o ruta eng ka moo Charlie a neng a ikutlwa ka teng?

A	O ne a batla ho tantsha.
B	O ne a sarelwa.
C	O ne a tshohile.
D	O ne a batla ho sebetsa tshimong.

TEACHER: Sign Date

Charlie o ntse a sheba

Ha re baleng

Kamora dibeke tse mmalwa Charlie o ile a bona sephephetjhana se bitsetsa batjha hore ba kenele sehlopha se setjha sa mmino. O nahana o ile a etsa jwang? O ile a tsamaya ho bona hore na o tseba ho bina. Empa ha a ntse a bina, lentswe la hae la thothomela la eba makgerehla. E mong wa bahlahlobi a swenya ka mahlong, Charlie o ile a tseba hang hore a keke a kgethwa.

Charlie a kgutlela hae a ya tshimong. "Metswalle ya ka yohle e na le ditalente" a nahana. "Ke lakatsa e ka ho ka be ho na le ho hong hoo nka ipabolang ka hona."

Nakong yohle ya nako ya phomolo, Charlie o lekile ka hohle ho fumana talente ya hae mme nako e nngwe le e nngwe ha a ya hae o ne a tsamaya a kobile hlooho. A qete nako ya hae yohle tshimong.

Ho ya qetellong ya nako ya phomolo, Charlie o ile a bona metswalle ya hae Dingani le Jan hape. "Tlhodisano e kgolo ya bolo e tsamaile jwang?" A botsa Dingani.

"Re hlotse!" Dingani a araba. "Konsarete e ne e le jwang?" Charlie a botsa Jan.

"E hosane. Empa sehlopha sa rona se sebeditse haholo, le jwale ke ilo bina solo."

"Ke ya o lebohela," Charlie a re ho bona. "Ke lakatsa e ka nka ba le ho hong hoo nka itlotlang ka hona."

"Na o a swaswa?" ho botsa Jan. Meroho tshimong ya hao e meholo! E shebahala e le monate hape e haha mmele! Ka mehla ha ke leka ho jala ho hong, dijalo tsa ka di ba tshehla ebile di a shwa. Ke lakatsa e ka nka be ke na le talente ya hao ya dijalo"

"Ka nnete?" Charlie a araba. "Ke a kgolwa ha ke a nahana hore ho sebetsa tshimong ke e nngwe ya dintho tsa bohlokwa." A bonya. "Hobaneng bobedi ba loba le sa tle hosane re tlo keteka tlholo ya Dingani. Le ka tla ja dijo tsa mantsiboya le rona. Re tla ja meroho e hlahang tshimong, ka morao ho moo re tla ya konsareteng ya bo Jan"!

(E tswa ho: Sesupo prePIRLS dipotso le tatiso ya ho sekora)

Ha re ngoleng

O ka bontsha jwang hore sehlopha sa Dingani se hlwahlawa haholo papading ya bolo?

Araba dipotso ka ho taka karabo e nepahetseng.

Jan o ile a ruta Charlie hore a ithuteng qetellong ya pale?

A	O ne a se a ntse a le motle ka dintho tse ding.
B	O ne a le motle papading ya bolo.
C	Ho lema ke mosebetsi o thata.
D	Metswalle ya hae e ne e na le talente e fetang ya hae.

Hobaneng Charlie a ile a mema metswalle ya hae?

A	Ho keteka lehlabula
B	Ho keteka ditalente
C	Ho bapala papadi ya bolo
D	Ho ba ruta ka temo

Letsatsi: _____

Sheba pale. *Moshanyana ya neng a batlana le talente ya* hae mme batle mantswe a hlalosang tse latelang:

a hula maoto a hae (ho leqephetshebetso 65)	
honotha (ho leqephetshebetso 65)	
bina o le mong (ho leqephetshebetso 66)	
katleho e kgolo (ho leqephetshebetso 66)	
bokgoni ba bohlokwa (ho leqephetshebetso 66)	

Charlie o ile a leka ho etsa diketso dife?

.....

.....

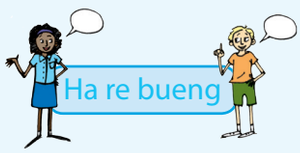

Charlie o ile a ikutlwa jwang ha a hloleha ho tswella diketsong tse fapaneng?

Na o kile wa ikutlwa jwalo pele?

Charlie o ile a ikutlwa jwang ha a fumana hore o na le talente ya tsa temo?

Ka bokgutswanyane ngola bukatsatsing ya hao kamoo a ikutlwileng ka teng ha a fumana hore le yena o na le talente.

Dumela Bukatsatsi	Letsatsi _____

TEACHER: Sign _____ Date _____

Ho ngola pale

Shebang pale ya *Charlie le ditalente* hape mme le buisane ka dipotso tsena:

- ❖ Ke bo mang dibapadi tsa sehlooho?
- ❖ Bothata ke bofe?
- ❖ Pale e etsahala hokae? Hlalosa sebaka.
- ❖ Ho etsahala diketsahalo dife?

● Sebedisa mmapa wa hao wa kelello ho o thusa ho ngola ● Ngola mokgwaritlo ● Kopa motswalle wa ha oho tshwwaya mosebetsi wa hao ● Lokisa diphoso ● Jwale ngola ka makgethe bukeng ya hao.

Jwale itokisetse ho ngola pale ya hao.

Dibapadi ke bo mang?

Pale ya hao e etsahala kae?

Pale e bua ka eng? (Boemo ke bofe kapa mathata?)

Ke diketsahalo difeng tse etsahalang?

Pale e fela jwang? Na ho bile le tharollo ya mathata?

Letsatsi:

Ngola pale ya hao. Sebedisa. Ngola pale ya hao o sebedisa mmapa wa mohopolo.

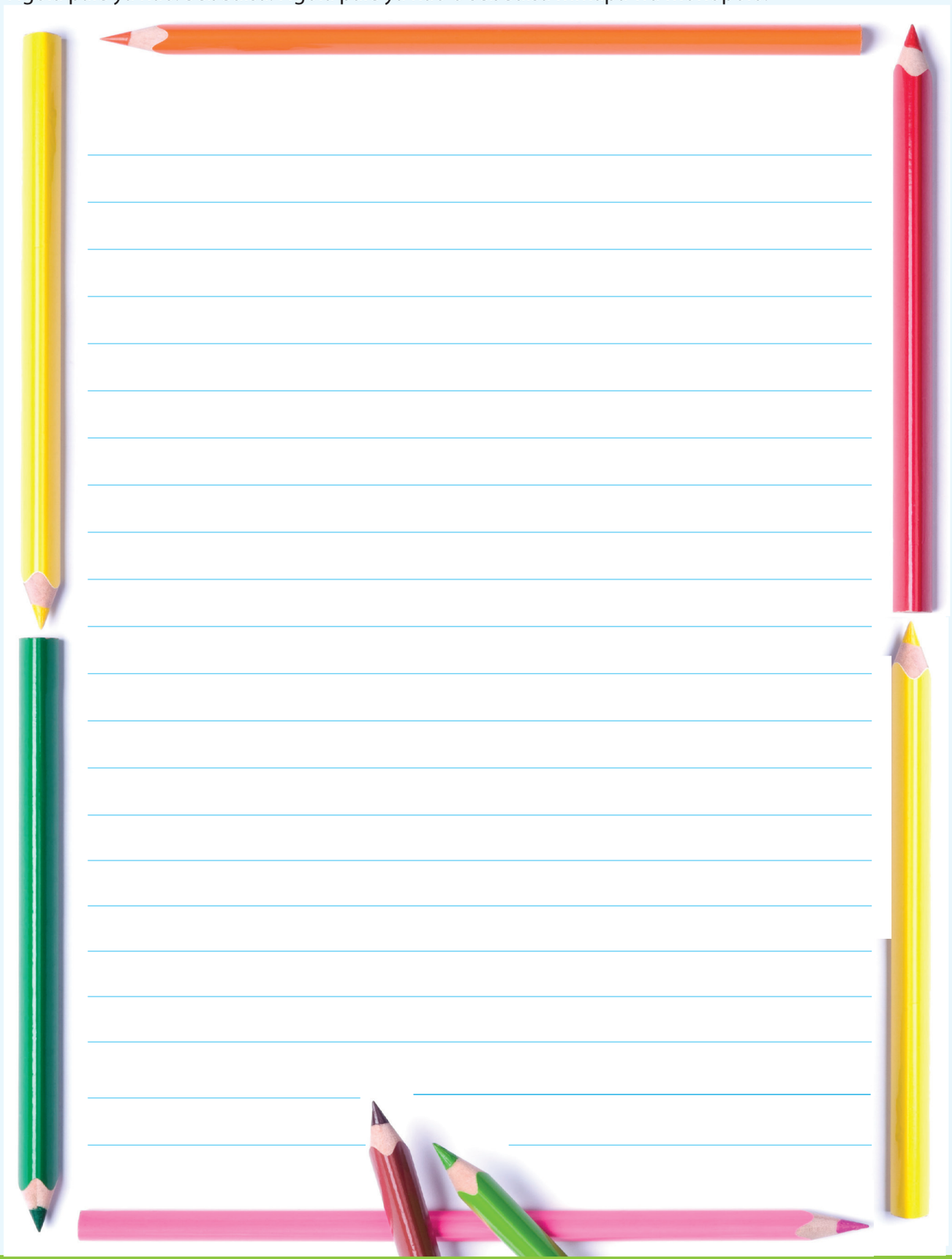

TEACHER: Sign Date

Mefuta e fapaneng ya maemedi

Ha re ngoleng Tlatsa leemedi le nepahetseng.

ena	tsena	sane	eno

_____ naledi ke Southern Cross.

_____ ke buka yaka.

_____ ke dikepe tse yang hole di rwala ntho tse boima.

Charlie o jadile jetse _____ lemong se fetileng.

_____ ke selefounu ya ka e ntjha.

_____ dikeraone ke tsa ngwaneso.

Ha o sheba maemedi tshupi, o tla hopola hore **sena** le **tsena** di bolela ka ntho tse haufi, ha **seo** le **sane** di bolela dintho tse hole.

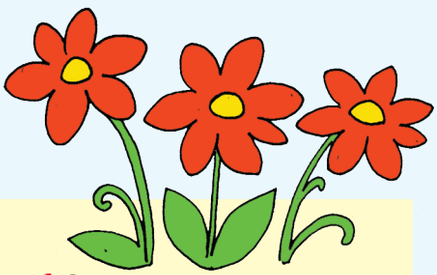

Mabotsi a maemedi

Ha o sheba **mabotsi** re a sebedisa ho botsa dipotso.
Mehlala e meng ya maemedi a mabotsi ke **mang, eng, keng, neng, le efe**?

Tlatsa maaemedi a mabotsi a nepahesteng dipolelong tsena.

Ke..... ya nkileng pene ya ka?	Ke mofuta .....wa dimela oo?
Ke..... e welang fatshe?	Letsatsi la hao la tswalo le ..... ?
O tsamaile .....?	Letsatsi la hao la tswalo le ka kgwedi .....?
Ke ..... lebitso la hao le sefane?	O nehile ..... buka ya ka?

Letsatsi:

Maemediqho

Ha re shebeng maemediqho

Leemediqho le bolela motho kapa ntho e seng lebitso le tobang. Le tlwaelehileng haholo ho **maemediqho** ke eo, e nngwe le enngwe, e mong, yena, bohle, ngata.

Sehella mola maemediqho dipolelong ebe o bolela hore ke mang kapa ke en geo ho bolellwang ka yona.

	E bolela ka
Bohle ka tlelaseng ba hlotse dihlahlobong.	Baithuti
Ke kene ka phaphosing dintho tsohle di ne di kopakopane.	
Batho ba bangata ba ne ba menngwe lenyalong.	
Ha ho a tla motho moketeng.	
E mong o ne a o batla.	
Bohle ba ne ba o batla.	
Ba re o seke wa ja dipompong.	

Ha re ngoleng

Pheta pale ya Charlie hape ka lenane le nepahetseng.
Sebedisa mantswe, **pele, yaba, kamora, kahoo, yaba, qetellong**

TEACHER: Sign _____ Date _____

Ha re lekoleng buka

Sehlooho: Matilda

Monghadi : Roald Dahl

E hatisitswe ka Phupjane 2004

E hatisitswe ke Puffin

Mokotlana pampiri, maqephe 240

Dibapadi: Matilda Wormwood, Miss Honey, Miss Trunchbull

Sebaka: United Kingdom

Poloto

Matilda ke ngwanana ya bohlale bo boholo ya ratang ho bala dibuka. Batswadi ba hae. Mong. le Mof. Wormwood, ba nahana hore o a hlopha. Matilda o nahana hore seo ba re ratang ke ho sheba TV le ho etsa tjhelete feela. O nka qeto yah o ba utlwisa bohloko. Hang o fumana hore o na le matla ao a ka a sebedisang hae le sekolong. Crunchem Hall moo Matlida le ba mophato ya hae ka tlelaseng ban a le mosuwehlooho ya ba tshosang – Mof. Trunchbull.

Bala buka mme o arabe dipotso tse latelang. O nahana hore buka ena e ngoletswe bo mang? O ka tshwaya sehlopha se fetang bonngwe.

bashemane		banana		batjha		batho ba baholo		bana ho tloha 9-13	

Ngola dipolelo tse tharo o itshetlehile hodima buka.

.....

.....

O nahana buka ena e tla bua ke eng?

.....

.....

.....

.....

Nyalanya mantswe ana le meelelo e nepahetseng.

bohlale		wa habo
hlopha		ya tshajwang
mophato		ho kgathatsa
tshosang		ho nahana hantle

Letsatsi:

Ha re ngoleng

Qetella tafole e ka tlase ka ditaba tsa buka eo o e badileng wa e rata. Ha qetile ho e bala, kgothalletsa metswalle ya hao ho e bala.

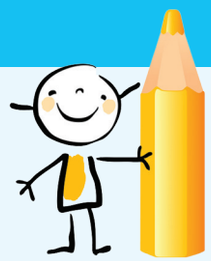

Sehlooho sa buka	
Mongodi	
Poloto Ho etsahetse eng paleng?	
Tikoloho Pale e etsahetse hokae neng?	
Dibapadi Batho ba paleng ke bomang?	
Buka ke nnete kapa tshomo?	
Mokotaba Pale e bua ka eng? Molaetsa wa pale ke ofe?	
Seo ke se ratileng Tulo eo ke e ratileng paleng?	
Kgothaletso Hobaneng o kgothaletsa motswalle hore a bale pale?	

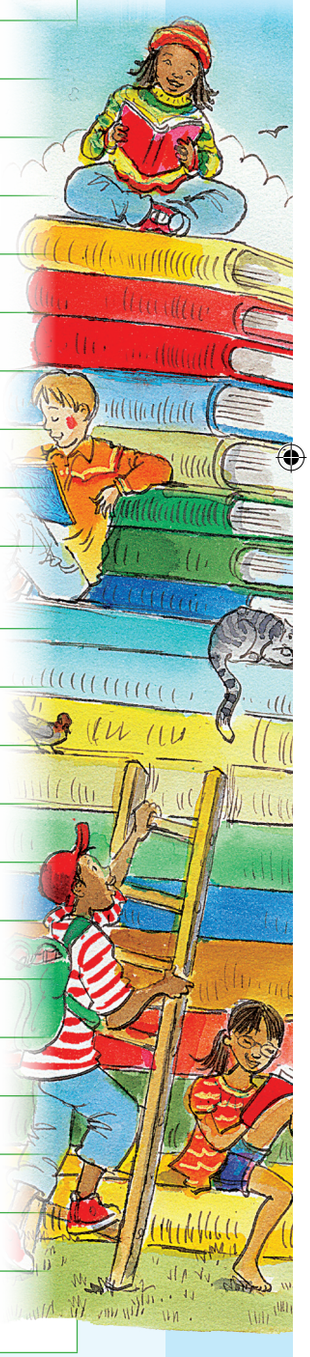

TEACHER: Sign _____ Date _____

Papadi ya lekgathe e bonolo

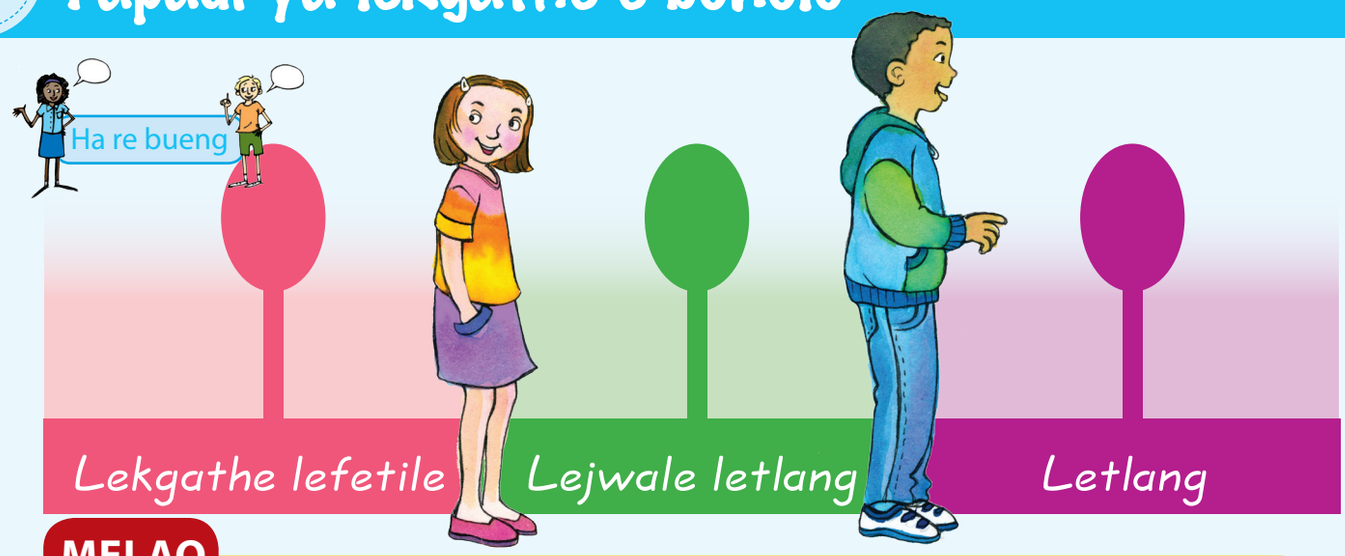

MELAO

Bapala papadi e bonolo ya lekgathe lejwale. Lahlela letaese mme o fihle lebokoseng. Ha o ka etsentsa karabo e fosahetseng sedikadikwe, ha o bapale papadi e latelang. Ha o ka fihla ho nomoro ya 35 o sa etsetsa diboloko tsohle sedikadikwe o tshwanela ho tswela pale ho tloha qalong ya papadi ho fihlela o etsetsa dikarabo tsohle tse nepahetseng sedikadikwe. Motho ya etseditseng dikarabo tsohle tse nepahetseng sedikadikwe pele, ke mohlodi papading ena.

QALA

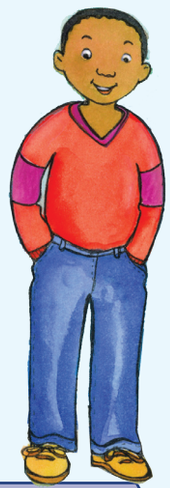

1. Ke **dula**/**dila** Kimberley.
2. Ke **a**/**e** kula kajeno.
3. O **fihlile**/**fihletse** kamorao ho nako kajeno.
4. O ne **a**/**u** kgathetse.
5. Feta huku.
6. Lefatshe le **potoloha**/**potolohile** letsatsi.
7. **Re**/**a** bapala bolo
8. Ke **ne**/**nnile** ke hatsela.
9. O **ne**/**nnile** a le sekolong.
10. Kgutlela morao dibaka tse 2.
11. John o **kganna**/**kganne** tekesi.
12. I

Letsatsi:

32 Hosane le **tla**/**tlile** bapala netebolo.

33 Bekeng e tlang bat **la**/**tlilo** ya Burban.

34 **Ke**/**ka** tla kopana le Jane kajeno bosiu.

31 Hosane ke **tla**/**tlilo** bapala netebolo.

35 **Na o mohlodi?**

30 Feta huku.

29 Ke **ya**/**ile** papading ya sekolo maobane.

14 **Ba ne**/ **ba nile** beseng?

28 Ke **nwa**/**nwele** metsi ka mora papadi.

13 Charlie o **ne**/**na** a le tshimong.

15 E ba le ho tjeka ho hong.

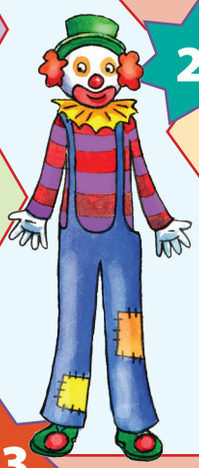

27 Re **kganna**/ **khanni** ka bese ho yo sekolong.

Ba **ja**/**je** dijo tsa tinara.

16 E **sebetsa**/ **sebetsi** bosiu.

26 Ke **ja**/**jele** nama ya kgoho maobane.

17 O **fihla**/ **fihlela** morao ho nako.

18 Ba ne ba/Ba tla lapile.

23 O **hlahile**/ **hlaha** neng?

25 E ba le ho tjeka ho hong.

19 Titjhere o **ne**/**na** a le tlelaseng naa?

22 O **ne**/**na** le kae?

24 E **ne**/**na** le jwang.

20 Feta huku.

21 Hobaneng **ke**/**ka** kgathetse?

TEACHER: Sign _____ Date _____

Nelson Mandela o ya sekolong se phahameng

Ha re baleng

Ha ke le dilemo tse robong, bosiung bo bong ka utlwa **mokgwathatsa**nyana ka lapeng la heso. Ka fumana ntate a rapaletse fatshe a robetse ka mokokotlo, e ka o qetela ho phefumoloha. O ne a kula a na le lefu la matshwafo. Hang feela ka mora hore ntate a hlokahale bophelo ba ka ba fetoha. Ka tshwanela ho ya dula le malome, ya tla ntlhokomela mme a nkenye le sekolo. Ka phuthaphutha dinthonyana tsa ka yaba re tsamaya le mme ho ya motseng wa heso o motjha.

Pale ena e itehstlehile ho bophelo ba Nelson Mandela. Ke pale eo motho a e ngolang ka bophelo ba hae. Mona re kgutsufaditse othobiokerafi hore e balehe ha bonolo.

Ke ne ke utlwile bohloko haholo ha ke tshwanela ho tsamaya Qunu. Ke ne ke dula ke hetlile morao mme thabonyana eo ke neng ke na le yona ka e siya morao. Ka sheba matlo le batho ha ba ntse ba etsa mesebetsi ya bona e fapaneng. Ka sheba phororo eo re neng re atisa ho bapalla ho yona le bashanyana ba bang. Mahlo a ka a hla a **tsepama** haholo hodima matlonyana a heso a mararo. Ke ile ka tsamaya le ha bokamoso ba ka bo ne bo sa hlaka hantle. Ke ile ka ya dula le malome Jongi mane Mqhekezweni, e leng motsana o haufi. E ne e le motswalle e moholo wa ntate. Ke ile ka **sarelwa** haholo ho siya Qunu le lelapa la heso, empa bophelo ba ka le malome e ile ya ba bo monate.

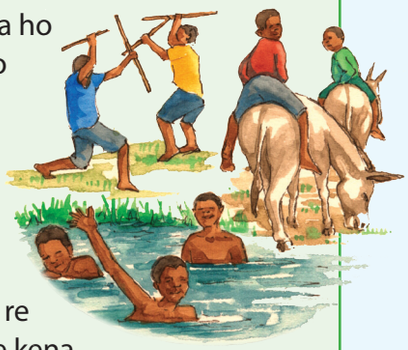

Ke ne ke bapala le mora wa hae, Justice, mme re na le dintho tse ngata tseo re di etsang mmoho. Malome o ne a nkukile jwalo ka ngwana wa hae. Ke ne ke kena sekolo se haufi sa phaposi e le nngwe mme ke ithuta Senyesemane, seXhosa, hisitori le thutatlhaho. Ke ne ke sebetsa hantle sekolong hobane ke ne ke leka ka matla mme malome o ne a atisa ho hlahloba mosebetsi wa ka wa sekolo phirimaneng e nngwe le e nngwe.

Ha ke na le dilemo tse 16, malome Jongi a nthomella Sekolong sa Clarkebury. Jwalo ka ntate, malome o ne a nahana hore thuto ke yona e bohlokwa.

Clarkebury e ne e le hole haholo ho feta Mqhekezweni. Sekolo ka bo sona se ne se na le meaho e ka bang mashome a mabedi a metso e mene e ahilweng sekgowa.

Letsatsing la pele ka phaposing ke ne ke rwetse dieta tsa ka tsa dibutshe. Ha ke kena ka phaposing dieta tsa ka tsa dibutse di kwatlatsa ha ke hata fatshe moo ho kentsweng mapolanka, ka bona banana ba babedi ba neng ba dutse ka pele, ka moo ba ntjhebileng ka ho makala ka teng. Ke ile ka tsebana le e mong wa banana bao mme re ile ra ba metswalle e meholo nakong eo re neng re le sekolong sa Clarkebury.

Ke ile ka tlwaela bophelo ba sekolong sa Clarkebury kapelenyana. Ke ne ke nka karolo dipapading tse ngata le mabelong ka hohle ka moo nka kgonang empa mosebetsi wa ka o ne o se motle haholo. Baithutimmoho le nna ba ne ba atisa ho ba pele ho nna mabaleng a dipapadi ba boetse

Letsatsi:

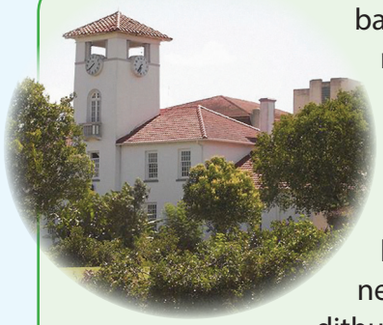

ba le pele ka diphaposing tsa borutelo empa ke ne ke na le monyetla o mongata hore nka ba fumana ka ho tiisa dithutong tsa ka. Ka mora hore ke tlohele tsohle mme ke qale ka dithuto tsa ka, mosebetsi wa ka wa bonahala o ntlafala mme ka feta lengolo la ka la Kereiti ya 10 ka nako ya dilemo tse pedi tseo ke neng ke tshwanela ho le etsa ka dilemo tse tharo. Ka ba le bokgoni ba ho hopola dintho tseo ke ithutileng tsona ka ho phethahala, empa hantlentle ke ne ke le motho ya **sebetsang ka thata** dithutong tsa ka.

Ha ke fihla dilemong tse 21, ka ntshetsa dithuto tsa ka pele mane Kholetjheng ya Yunivesithi ya Fort Hare. Empa tseo ke dipale tsa **nako e nngwe**.

Mantswe a ntshofaditsweng a bolela eng? Sheba mantswe a thata dikshinaring mme o etse polelo ka lentswe ka leng ho bontsha hore le bolela eng. Ngola dipolelo mona.

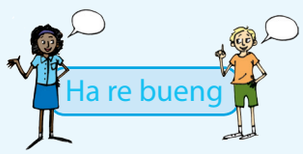

- Hlalosa tsa bophelo ba Nelson Mandela mora hore ntate wa hae a hlokahale?
- Bophelo ba hae bo fetohile jwang ka mora lefu la ntatae?
- O tseba jwang ka dikolo tse pedi tse fapaneng tseo a di boletseng paleng ena ya hae?

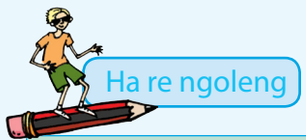

Qetella papetla e ka tlase ka ho ngola lenane la diketsahalo tsa bohlokwa bophelong ba Nelson Mandela mehatong e fapaneng ya bophelo ba hae.

Mohato kapa dilemo tsa bophelo ba hae	Ke ketsahalo efe ya bohlokwa e boletsweng?

TEACHER: Sign _____ Date _____

Ha re ngoleng pale

Itokisetse ho ngola pale ya hao. Nka qeto ya hore o tla ngola pale ya hao ka eng. Tlatsa mmapa wa kelello o ka tlase o nehe pale ya hao, qalo, bohate le qetelo.

● Sebedisa mmapa wa hao wa kelello ho o thusa ho ngola ● Ngola mokgwaritlo ● Kopa motswalle wa ha oho tshwwaya mosebetsi wa hao ● Lokisa diphoso ● Jwale ngola ka makgethe bukeng ya hao.

Pale ka nna

Qalong

Qala ka ho bolela ka hore ho etsahetseng qalong.

_____

_____

_____

Bohare

Bolela hore ho etsahetseng bohareng ba pale.

_____

_____

_____

Kamora moo

Bolela ho etsahetseng kamora moo.

_____

_____

_____

Qetello

Pale e qetelletse jwang?

_____

_____

_____

Jwale tlatsa mmapa o latelang wa kelello.

O tla ngola ka eng?

Ke bo mang dibapadi?

_____

_____

_____

Sebaka ke eng?
Pale e etsahala kae?

_____

_____

_____

O etsahala eng?

_____

_____

_____

E fedile jwang?
Ke eng se neng se thabisa ka yona?

_____

_____

_____

Sebedisa mmapa wa hao wa kelello ho ngola drafy ya hao. Kopa motswalle wa ha oho e tshwaya. Etsa ditokiso ebe o ngola pale ya hao leqepheng le latelang.

Letsatsi:

Sebedisa mmapa wa hao wa kelello ho ngola pale ya hao.

QALA

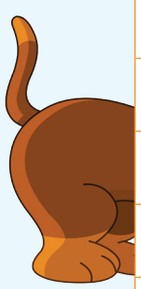

QETELA

TEACHER: Sign _____ Date _____

Jabu le tau

Ha re baleng

● Sebedisa mmapa wa hao wa kelello ho o thusa ho ngola ● Ngola mokgwaritlo ● Kopa motswalle wa ha oho tshwwaya mosebetsi wa hao ● Lokisa diphoso ● Jwale ngola ka makgethe bukeng ya hao.

Kajeno o tla bala tshomo ya maZulu. Ditshomo ke ntho tse fetiswang ho tloha bathong ba kgalekgale ho ya bathong ba jwale, di qoqwa feela. Batho ba qoqela bana ba bona le ditloholo, dipale tsena, ha di ngolwe fatshe. Ditshomo di na le thuto tse ngata, di ruta boitshwaro bo botle hape di tlosa bodutu. Di kopanya le batho. Bana ba leloko le itseng ba qoqelwa ditshomo tse tshwanang. Sena se etsa hore ba ikutlwe e ka sena se ya ba kopanya.

Ditshomong tse ngata re kopana le diphoofolo tse buang.

Jabu e ne e le modisana ya dilemo di 14. O ne a le motlotlo ka moo a neng a hlokomela dikgomo tsa ntate wa hae kateng. Ka le leng la matsatsi ka nako ya hwetla, ho futhumetse hamonate. Jabu o ne a dutse lefikaneng a shebile mohlape wa bo. Motswalle wa hae Sipho a tla a matha a lebane le yena.

"Na o se o utlwile ditaba Jabu?" ho botsa Sipho, a fellwa ke moya. "Bhubesi", Tau, e bonwe mona maobane. E bolaile kgomo. Banna ba tswile letsholo ho e tjheha. Kgutlisetsa kgomo tsa lona masakaneng re ilo bona banna ba tjheha difi.

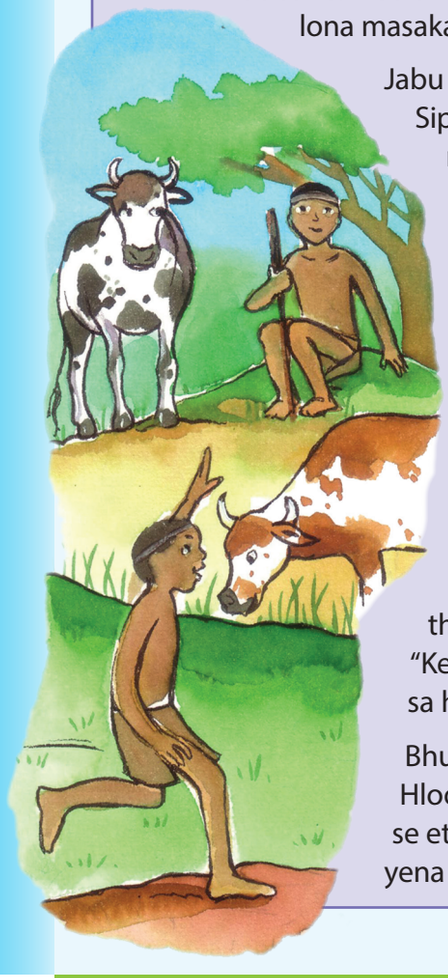

Jabu o ne a tshohile haholo. "Ke sitwa ho kwalla dikgomo ka masakaneng," Sipho. "E sa le motsheare haholo. Di batla ho qeta ho fula, ka morao ho moo ke tshwanela ho di isa nokaneng hore di ilo nwa metsi pele nka di kgutlisetsa lapeng."

Sipho o ile a swaba, o ne a sa ikemisetsa ho nganga le Jabu. "Ho lokile," a realo. "Ke tla o bona nakong e tlang, mohlomong mollong. Ke sa ilo sheba banna." A matha.

Jabu o qadile ho kgobokanya dikgomo mmoho, a di kgannela nokeng hore di nwe metsi. Moo di sa ntsaneng di nwa, a Kenya maoto ka metsing.

Yaba Jabu o tsitsingwa ke modumo o ileng wa mo tshosa haholo "Rrrrrrorr!" Dikgomo tsohle tsa tsitsipana. E ne e le Bhubesi, o ne a le haufinyana haholo! Jabu o shebile ka hloko hohle. Mangwele a hae a thothomela, a hulela dikgomo lesakaneng "empa modumo oo ha o re". "Ke tlo le ja" a nahana. "Bhubesi e ka re e bothateng. Modumo oo ke sello sa hore a phallelwe." Jabu a qala ho tsamaela ho Tau.

Bhubesi o ile a tshwaswa sefing se seng se neng se tjheilwe ke monna. Hlooho ya hae e ile ya tshwarwa ke sefi. O lekile ho ikgula, empa sena se ne se etsa hore a tshwasehe le ho feta. Jabu o ile a ema a tshoha. Haesale e le yena o ne a so ka a bona morena wa diphoofolo haufi.

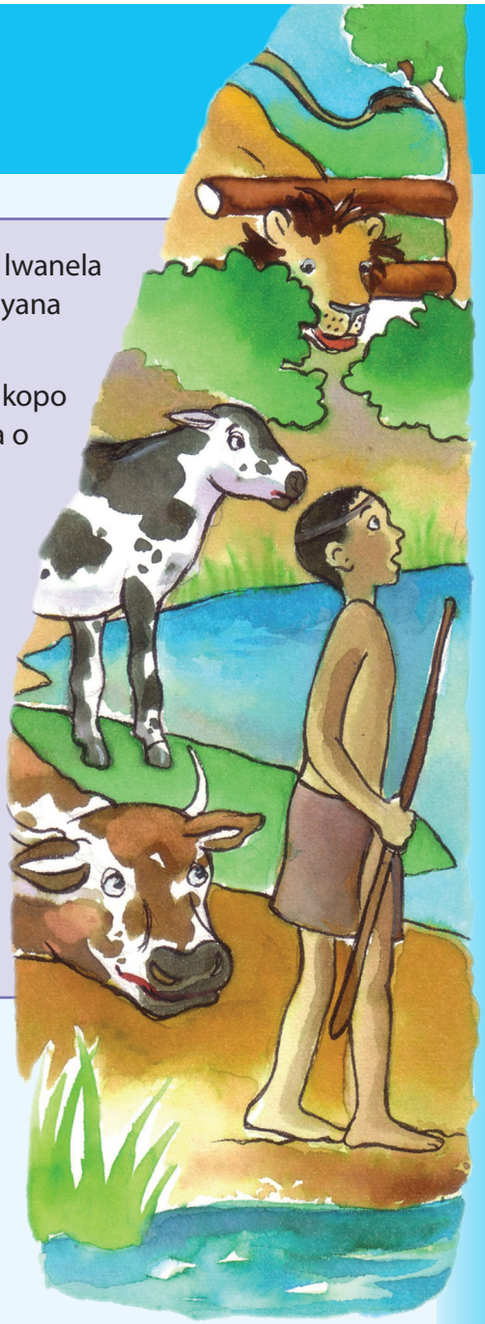

E ne e le phoofolo ya bohlokwa ka nnete. Ha jabu a shebile Bhubesi e lwanela bophelo ba yona, a qala ho mo utlwela bohloko. Tau ya bona moshanyana mme ya bua le yena.

Tau: Hao! moshemane! Ke kopa o nthuse. Ha ke kgone ho itokolla. Ka kopo o ka tla wa phahamisa ntho ena e tshwereng hlooho ya ka? Ke ya o kopa hle!

Jabu a sheba mahlo a Bhubesi. O ile a utlwa ka lentswe la Tau ka mokgwa oo a neng a le mathateng ka teng.

Tau: Ka kopo, moshemane! Ke ya o kopa! Pele ditsomi di tla ba tlo mpolaya . Ke kopa o ntokolle!

Jabu: Ke a rata ho o lokolla, Bhubesi. Empa ke tshaba hore hang hang ha ke o lokolla o tla nja.

Tau: Tjhe, moshemane, ha ke kgone ho ja motho ya mpholositseng! Ke ya o tshepisa. Ha ke tlo tshwara le moritshana hloohong ya hao. Ke o tshepisa sena!

Buisanang ka potso tsena le mphato wa hao.

- ❖ Dibapadi tsa bohlokwa ke bomang?
- ❖ Ke hobaneng Sipho a ne a thabile ha a tla a matha ho Jabu?
- ❖ Jabu o ne a le hokae ha Sipho a mo fumana?
- ❖ Sheba ditshwantsho, hlalosa sebaka seo pale e neng e etsahala ho sona.
- ❖ Na sebaka sena se fapane le moo o dulang?
- ❖ O nahana hore Jabu ke motho ya neng a ena le boikarabelo? Hobaneng o nahana jwalo?

O nahana hore pale ena e tla fela jwang? O nahana hore Jabu o tla lokolla Tau?

- ❖ Dihlotshwaneng tsa lona etsang qetello ya pale ena. Etsang tshwantshiso ka yona le bontshe sehlopa sa lona. Le tla hloka batho ba tla etsang tshwantshiso jwalo ka Jabu, Sipho le Bhubesi, e leng Tau. Le tla hloka le kgomo tse mmalwa.
- ❖ Nahanang hore ke sehlopha sefeng se nang le qetello e monate.

Jabu o utlwa tau e rora

Sheba pale hape o nto araba dipotso tse latelang.

1. Jabu o ne a sa rate ho bona difi hobaneng?

A	Ho ne ho le hole ho ho dafihla.
B	O ne a kgathetse.
C	O ne a lokela ho isa dikgomo hore di ilo nwa metsi.
D	O ne a tseba hore difi di hokae.

2. Motho ya qoqang pale o reng ha a re "dikgomo di ile tsa hwama?

A	Di ne di hatsela.
B	Di ne di tshohile di sa batle ho tsamaya.
C	Di ne di sa batle ho ya letamong.
D	Di ile tsa fetoha leqhwa.

3. Hobaneng mangwele a Jabu a ne a thothomela?

A	O ne a hatsetse.
B	O ne a tshaba Tau.
C	O ne a sa kgone ho kgobokanya dikgomo mmoho.
D	O ne a robenile mangwele a hae.

4. Re a tseba hore jabu e ne le moshanyana ya nang le boikarabelo Hobane

A	O ne a hlokomela dikgomo tsa hae.
B	o ne a keke a siya dikgomo di se na modisa.
C	o ne a dutse hodima thaba.
D	O ile a bua le tau.

Nomora ditshwantsho ka lenane le nepahetseng ho ya ka pale.

Letsatsi:

Ha re ngoleng

Jwale ngola polelo e bontshang hore ho etsahalang setshwantshong se seng le se seng.

1	
2	
3	
4	

Bala ditaba tsena hape, sehella mantswe a mangata a bontshang ketso. Kgetha a mahlano o a sebedise ho etsa dipolelo.

Nyalanya mantswe ana le mahlalosonngwe a oona a ka tlase.

Nyakalla Sheba fumana tshwara halefile qamaka tlamolla tsamaya

Ngola mantswe a dumellanang le ana sebakeng se latelang.

fihla	tlama	batla	hlonama
tlohela	**tadima**	**thaba**	**latela**
bua			

Etsetsa sedikadikwe ketso e nepahetseng dipolelong tsena.

Jabu o **nahana**/**nahanile** ka leqheka la ho bolaya Tau.
Ha re **tsebe**/**tsebile** sebopeho sa Tau.
Tau e **entse**/**entsile** tshepiso.
Mme wa Jabu o **phehile**/**phehetse** dijo tsa mantsiboya.
Bosiung boo ke **dutse**/**dutseng** mollong ke **bua**/**buile** ka se etsahetseng.

TEACHER: Sign Date

Ho etsahetseng ka tau?

Ha re baleng

Ha re boneng hore ho etsahetseng ka tau.

Bhubesi e kopile ya itiha ho Jabu, ke ka moo Jabu a ileng a qala ho tshepa Bhubesi a ba a mo lokolla. O ile a lokolla ketane e neng e tshwere hlooho ya Tau. Tau e ile ya lokoloha, ya tsitsinya sefi.

Tau: Ke a leboha, moshemane! Ke o kolota se seng. Molala wa ka o ne o tiile ha bohloko sefing, ke ne ke tshohile hore se tla mpolaya. Jwale ka kopo moshemane. Ke nyorilwe haholo, o ka mpontsha hore metsi a hokae?

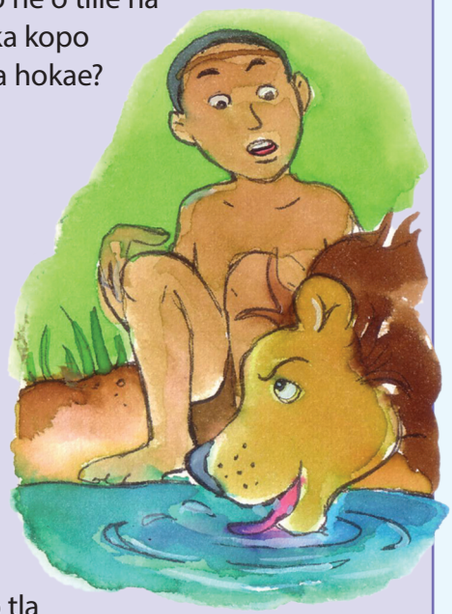

Jabu: E tlase mane, tloho le nna.

Tau: Hei! O ka senya dijo tse monate jwalo!

Jabu: Tjhe! Ke o pholositse ho ditsumi, o ntshepisitse hore o ka se mpolaye.

Tau: O nepile. Ke entse tshepiso. Empa ha ke nahana, ka ha ke lokolohile, ha ho bohlokwa ho boloka tshepiso eo. Ke lapile haholo!

Jabu: O etsa phoso e kgolo. O se robe tshepiso.

Tau: Jo! Ke ntho esele eo! Ke tlo o ja, moshemane. Puisano tsena di etsa hore ke lape le ho feta.

Jabu: Empa o tshepisitse, ha o roba tshepiso, o boela kotlong hape.

Phokojwe e bohlale e neng e mametse hore e utlwe sena ya tla ho tla batlisisa ka tshepiso.

Phokojwe: Ke tshepiso ya eng eo? O etseditseng tshepiso, Nkosi (morena ya babatsehang)?

Jabu: Ke lokolotse tau sefing, o ntshepisitse ho se nje, jwale o batla ho nja.

Phokojwe: Pale e ke e seleng hakaakang. O bolela Nkosi, morena e moholo wa diphoofolo, o ne a tshwarehile sefing se entsweng ke batho. Ha ho jwalo, ha ke kgolwe!

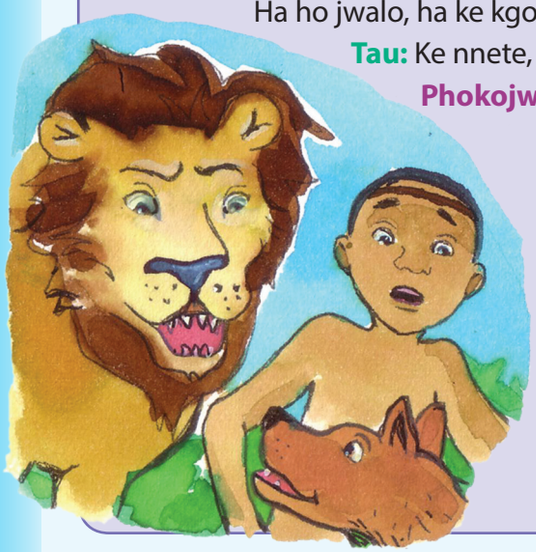

Tau: Ke nnete, e ne e le sefi se matla.

Phokojwe: Jo! Ha ke kgolwe hore ho na le letho le matla ho feta morena. Ke tlamehile ho bona sefi sena. Ka kopo pele o ja dijo tsa hao tsa mantsiboya, mpontshe sefi sena seo o buang ka sona. Ka mora moo o ka natefelwa ke dijo tsa hao Tau, Phokojwe le Jabu ba kgutlela sefing.

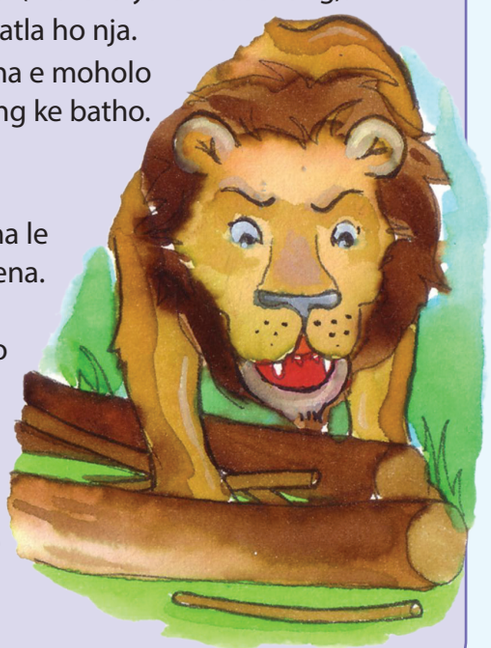

Phokojwe: O ka se mpolelle hore ntho ena e nyenyane e ka tshwara hlooho Tjhe Sena se ka se etsahale Ke sitwa ho utlwisisa sena. Nkosi na o na le bothata ba ho kenya hloho ya hao ka mona. Ke batla ho bona hore o ne o shebahala jwang ha moshemane a o fumana.

Tau: Ao! O a nkgathatsa ka dipotso tsa hao. Ke tla o etsetsa ntho ya ho qetela. Ka mora moo o tsamaye o ntshiye hore ke natefelwe ke dijo tsa ka.

Bhubesi a sunya hlooho ya hae dipakeng tsa ditshepe, jwale ka ka moo ho neng ho etsahetse ha Jabu a mo fumana. Kapelepele le ho feta letolo, Phokojwe a lahlela ketane moo e dulang teng. Bhubesi o ile a tshwaswa ka pele hape.

Phokojwe: Jwale ke a bona hore o ile wa tshwarwa jwang ka tsela ena hape. Empa moshemane o nepile, Nkosi. Ha o roba tshepiso ho etsahala sena ka mehla.

Bhubesi a rora ke bohale, empa sefi sa mo tshwara. Jabu a leboha Phokojwe. A mathela dikgomong tsa hae a di kgannela hae, lesakaneng. Letsatsi la mohlolo! Sipho a mo bona, a hoeletsa, "Jabu, Jabu! Tau e tshwerwe sefing pela noka! O fetilwe ke tsena tsohle tse monate!" Jabu a bonya a ipolella, "ke fumane monate ohle oo ke neng ke o batla kajeno."

Sipho a tsamaya a ya setsuming ho utlwa ka pale ya Tau e matla e tshwerweng ke sefi. Jabu a tsamaya a ya hae. A dumedisa mme wa hae, a dula fatshe a kgatholoha. Bosiung boo mollong Jabu a mamela monna ha a qoqa pale ena ya hore ba tshwere Tau jwang. Ho ile ha eba thata ho tjheha Tau, empa ba ile ba ba le maqheka.

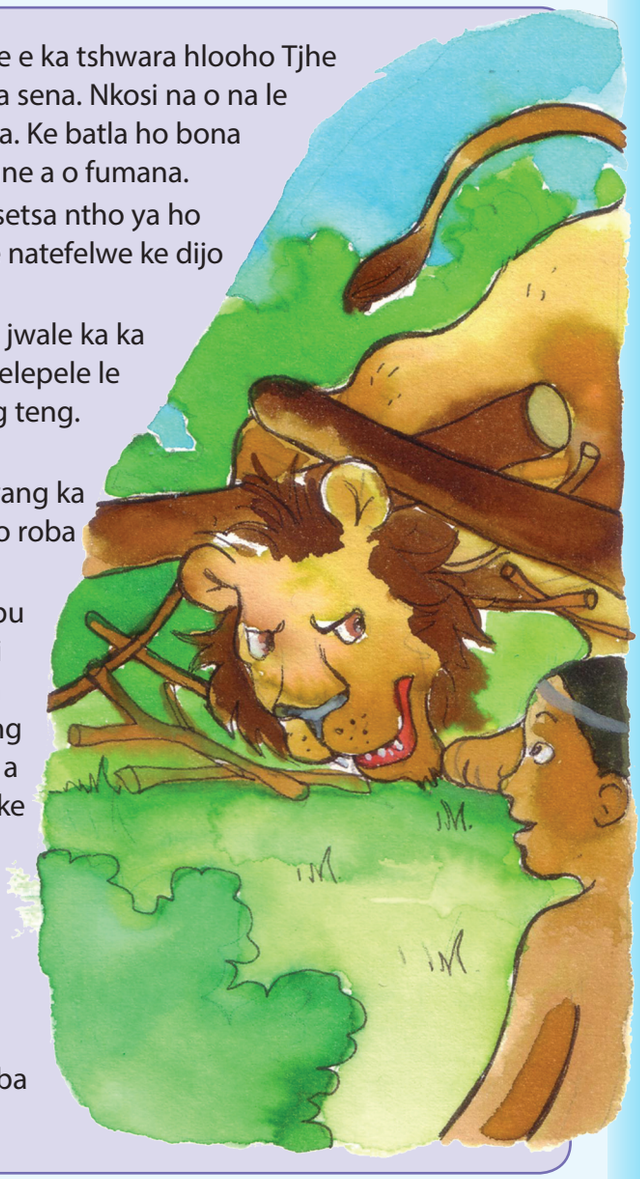

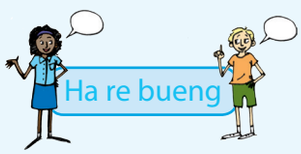

Jwale o a tseba hore pale ena e felletse jwang. Nahana dipotso tse latelang:

- ❖ Pale e ile ya fela ka mokgwa oo o neng o o lebelletse?
- ❖ O ile wa ikutlwa jwang ha Tau e roba ditshepiso tsa yona?
- ❖ Molaetsa wa pale ke ofe?
- ❖ O nahana hore Phokojwe o bohlale? Hobaneng?
- ❖ Sipho o bolelletse Jabu hore o fetilwe ke tsena tse monate. O dumellana le Sipho? Hobaneng?

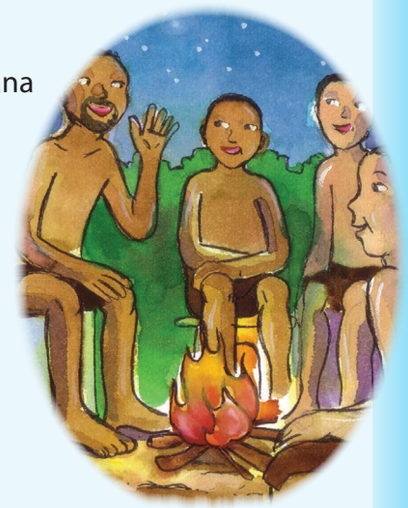

Nahana ka pale ena

Hlalosa diketsahalo kaofela. Bontsha hore poloto ya pale e ile ya tswela pele jwang? O tla nahana ka diketsahalo boemong bo bong le bo bong ba ditaba.

Ngola hore pale e qadile jwang.	
Ho etsahetse jwang mahareng a pale?	
Hlalosa hore pale e qetelletse jwang.	

Bua ka dibapadi tse ding le tse ding. Kgetha hore ke mantswe a feng a hlalosang sebapadi se seng le se seng. Tlatsa dikgeong tse latelang.

qhekanyetsa

boikarabelo

ho hloka botshepehi

matla

kgala

sebete

tshepahala

bohlale

monyenyane

lonya

bohlale

ntle

Jabu	Tau	Phokojwe

Letsatsi:

Bukantswe ya ka

Mantswe a matjha

Ha re ngoleng

Sheba ditshwantsho tsena ka hloko.

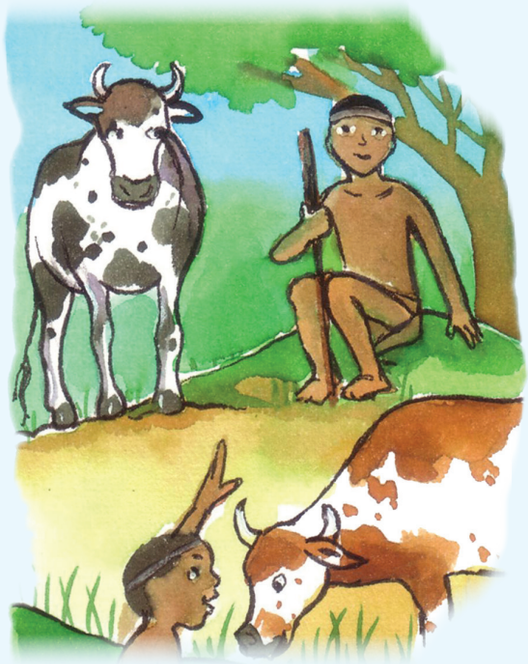

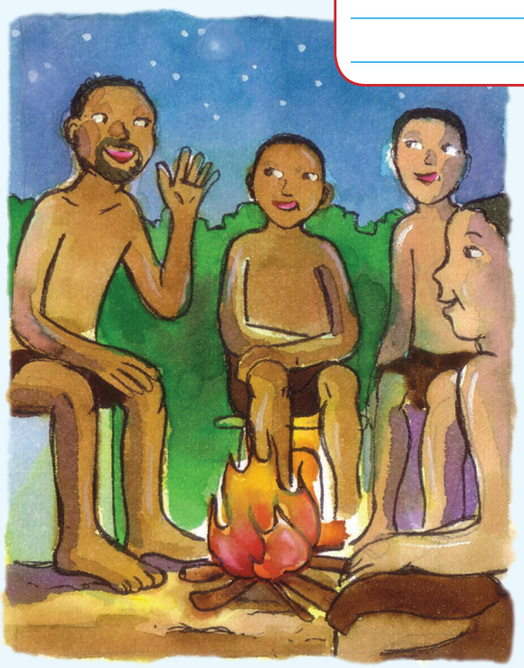

Ngola dipolelo ka seo o se bonang ditshwantshong.

1
2

Ha re ngoleng

Sheba dipolelo tse latelang. Hlakola tse sa bueng ka sehloho sa ditaba. Beha polelo tse setseng ka ho latellana o di etsetse dinomoro.

	Jabu e ne e le motho ya nang le boikarabelo.
	O ne a hlokomela dikgomo tsa ntate wa hae ha Sipho a mo bolella ka tlhaselo ya Tau.
	Difate di ne di ena le makala a malelele.
	Jabu ha a ka a tsamaya le Sipho hobane o ne a tshwanela ho isa dikgomo nokeng.
	Dikgomo di ne di kgathetse.
	Jabu o ne a tseba hore a ka hlokomela.

TEACHER: Sign Date

Ho nahana ka dibapadi

Re a tseba hore dibapadi paleng ke batho ba jwang sena se hlaha ho seo ba se bolelang kapa ba se etsang kapa ba bang ba re bolella ka bona.

Ha re ngoleng

Tlatsa makgethi a hlalosang tau.

Sebedisa makgethi ho ngola seratswana sa ho hlalosa tau. Ngola tlhaloso ho sekgetjhana sa pampiri. Kopa motswalle wa ha oho e tshwaya e be o se ngola sebakeng seo o se nehilweng.

Ha re ngoleng

Nahana ka botho ba Jabu. Nhana ka mantswe a hlalosang sebopeho sa hae le ka moo a etsang ka teng. Sebedisang puisano le motswalle wa ha oho fumana mantswe a mangata a mo hlalosang. Jwale tlatsa mantswe a hlalosang botho ba hae dikgeong tse ka tlase.

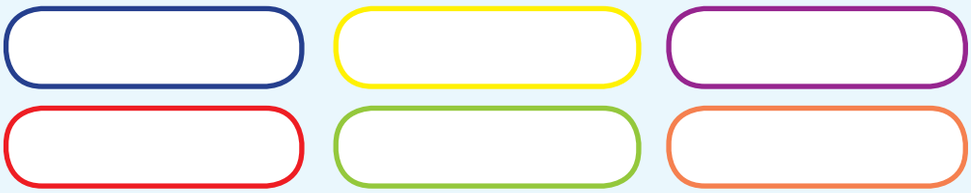

- Sebedisa mmapa wa hao wa kelello ho o thusa ho ngola
- Ngola mokgwaritlo
- Kopa motswalle wa ha oho tshwaya mosebetsi wa hao
- Lokisa diphoso
- Jwale ngola ka makgethe bukeng ya hao.

Sebedisa makgethi ho ngola setshwantsho sa sebapadi. Ngola mokgwaritlo pampering. Kopa motswalle wa ha oho e tshwaya. Ngola setshwantsho sa botho ka makgethe sebakeng se nehilweng.

Lebitso:	Dilemo:
Tjhebeho:	

Letsatsi:

Ha re ngoleng

Jwale hlalosa botho ba motho wa nnete. Kgetha motho eo o ngolang ka yena. Motho eo e ka ba mmampodi, ya phelang kapa ya shwelelng.

Lebitso la mophetwa le felletseng	
Bong/ Dilemo Mosebetsi	
Sebopeho	
Talente kapa bonono	
Hobaneneg o kgethile yena?	

Jwale tlatsa mahlalosi a hlalosang botho ba hao.

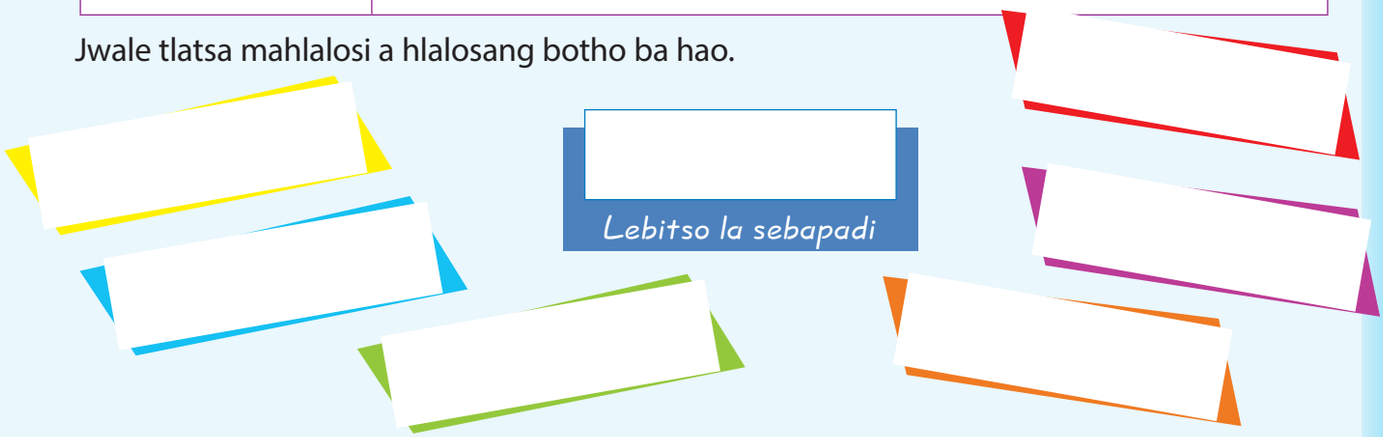

Sebedisa mahlalosi ho ngola sebopeho sa sebapadi. Jwale ngola mokgwaritlo pampering. Kopa motswalle wa ha oho e tshwaya. O ka tshwaya ya hae le wena. Ngololla setshwantsho ka makgethe ka tlase.

TEACHER: Sign Date

Ha re shebeng puo

Lejwale letswelli
Lekgathe le jwwale letswelli le sebediswa ho dintho tse etsahalang hona jwale le tse tswellang pele ha re nste re bua ka tsona.

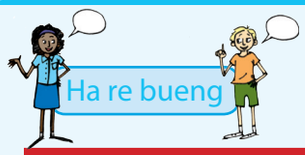

Sheba ditswantsho.
Bolella motswalle wa hao ka se etsahalang ho se seng le se seng.

Sebedia tafole o bolele ka se etsahalang setshwantshong ka seng.

Ena	yona
Sona	
yona	
bona	tsona

leetsi + -ng

tantsha, tjheka, baka, bala, hlatswa, tlola, sesa, tsamaya, kganna, tjhaka, bua, eja, pheha, robala, tshwara, thusa, bapala

Ngola polelo ka se etsahalang ditshwantshong tse nne.

Sebedisa tafole ena ho bolela dipolelo tsena ka papadi e tla etsahala ka le le tlang.

Ena	e tla
Sona	
yona	
Bona	

leetsi

tantsha, tjheka, baka, bala, hlatswa, tlola, sesa, tsamaya, kganna, tjhaka, bua, eja, pheha, robala, tshwara, thusa, bapala

Letsatsi:

Ho sebetsa ka maetsi

Ha re ngoleng Tlatsa leetsi le nepahetseng. Etsetsa e fetolang sebopeho sedikadikwe.

thusa	1. **Thusang** bana ho tshela mmila.
thusa	2. Ke tla o **thusa** hosane.
tlisa	3. Le _____ buka ya ka.
tla	4. E_____le rona.
ja	5. O ka thabela ho ya _____le rona.
bua	6. _____ Xitsonga le babui ba sona.
ema	7. Le _____ha Mosuwe a kena.
nka	8. Le se _____bese e nka nako e telele.
tsamaya	9. Se _____bosiu ho lefifi.
phomola	10. Re ya _____ ka nako ya paseka.
pheha	11. Le _____dijo tsa mokete wa ngwana.
jwetsa	12. Mo _____moo ke dulang.
bapala	13. Ha re _____bolo le bafanabafana.
tla	14. _____le bana bao.
tlisa	15. _____bana kerekeng.
rwala	16. _____patsi hodima dihlooho tsa lona.
bua	17. Ba _____ka nako ya tlelase.
tsamaya	18. _____le ban aba sekolo ka nako ya phomolo ya Tshitwe.
tsamaya	19. Ha re _____ka sefofane ho ya Motse Kapa.
tjhaka	20. Ha re _____metswalle Motse Kapa.

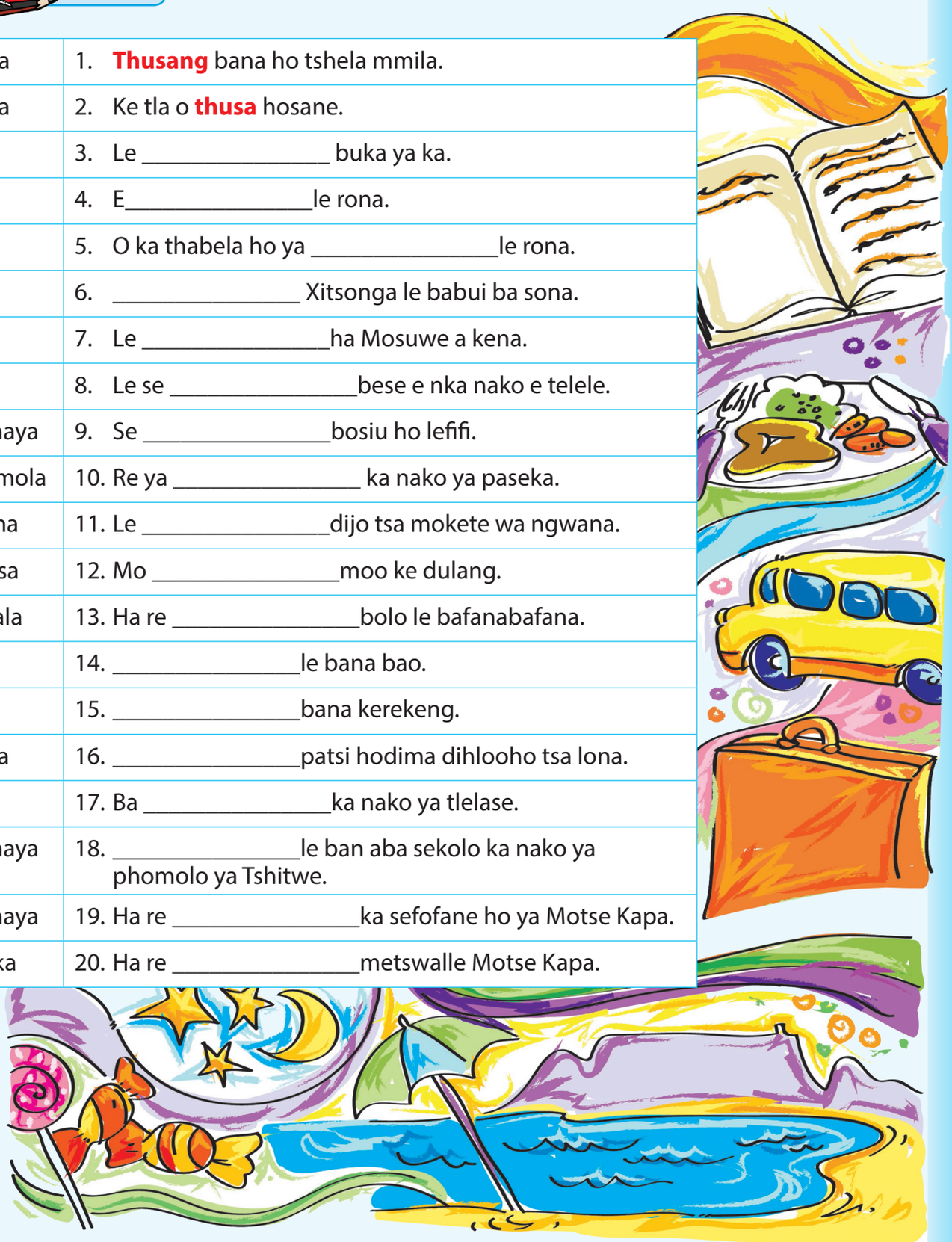

TEACHER: Sign _____ Date _____

Ho bopa mabitso

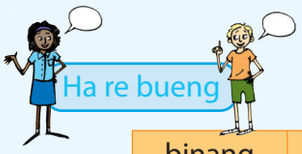

Sheba tjhate ena kahloko. Jwale bolella mmate wa hao ka seo ngwana ka mong a ratang le ho se rate ho se etsa.

	binang	pentang	mathang	bapalang	fofisang	phehang	balang
Ann	✔	✔	✗	✗	✗	✔	✔
Jabu	✗	✗	✔	✗	✔	✔	✗
Peter	✗	✔	✗	✔	✗	✗	✔
Nomsa	✗	✔	✔	✔	✗	✗	✔
Enver	✗	✗	✔	✗	✔	✗	✔

Ann	*Ann o rata ho bina, ho penta, ho pheha, ho bala. Ha a rate ho bapala, ho matha le ho fofisa khaete.*
Jabu	.....
Peter	.....
Nomsa	.....
Enver	.....

Re sebedisa difeelwana pakeng tsa lenane la dintho.

Bala dipolelo ka hloko. Jwale sehella mantswe a qetellang ka –a mola. Bolela hobaneng mantswe ana e le mabitso e seng maetsi.

1.	Ha ke rate hot soma diphoofolo.
2.	Ha re rate ho thunywa ha ditshukudu Afrika Borwa.
3.	Polao e sehloho ya ditshukudu e tshosa batho ba lefatshe.
4.	Ho honotha ha banana ho halefisitse titjhere.
5.	Ho bohola ha ntja bosiu bohle ho entse hore ke se robale.
6.	Ho kganna hamper ho M1 ho bakile kotsi.

Lebitso le bopuwang ka leetsi le ho tlatsa sehlongwanthao - a

7.	Ha ke qeta ho matha ke a hlapa.
8.	Pele ke robala ke nwa teye.
9.	Ho bula pompo ho tla tebela pula.
10.	Ho matha ho utlwisa mokokotlo wa ka bohloko.

Ho sebedisa feelwana

Ha re shebang difeelwana

Moo polelo e leng telele, kgefutso pakeng tsa mantswe e bontshwa ka tshebediso ya feelwana. Sebaka sa feelwana se ka fetola moelelo wa polelo ha e sa sebediswa hantle.

Sheba dipolelo tsena tse pedi mme o bue ka moo boemo ba feelwana bo fetolelang moelelo ka teng. Taka setshwantsho o bontshe ka moo polelo ka nngwe e reng ba jele kuku.

Re jele tjhokolete, jeli le kuku.	
Re jele tjhokolete, jeli le kuku.	

Jwale beha feelwana dipolelong tsena.

Re tla hloka hamore, sepekere le saga.

Re rekile dilamunu, dipanana le dipere.

O eme a makala a matha.

Kgudumodumo e ne e le kgolo, e nonne e tshosa.

Di kopanye

Re sebedisa makopanyi kapa matswe a kopanyang di-polelo. Makopanyi a bohlokwa ho kopanya dipolelo. Ha a le siyo polelo le mongolo di ka kopakopana.
Sheba mohlala ona.
Jim a hetla. Jim a thula khaboto
Jim a hetla **mme** a thula khaboto.

Polelo tsena tse pedi di bolella ka "Jim". Jwale o ka tlohela Jim wa bobedi mme o kkopanye dipolelo ka bobedi.

O ka nna wa sebedisa "empa´ho kopanya dipolelo.
Empa e ntse e tshwana le **hobane**. Bobedi di bontsha makopanyi pakeng tsa dipolelo tse pedi.
Hopola: Polelo e bonolo e na le mokotaba le leetsi le le leng. Polelo mararane e na le maetsi a fetang bonngwe a mangata a na le moetsi ya e fetang bonngwe.

Ha re ngoleng

Kopanya dipolelo tse bonolo tse pedi o sebedisa e nngwe ya makopanyi ana kapa mantswe a kopanyang.

Jwale sehela maetsi mola ho e nngwe le e nngwe ya dipolelo tse kopantsweng.

le | hobane | empa | kahoo | *jwalo*

Re ne re batla ho bapala bolo. Pula ya senya ditokisetso tsa rona.

Ann a nkopa hore ke mo thuse ka mosebetsi wa hae. Ka mo thusa.

Ke fihlile ka ora nako sekolong. Ke siilwe ke bese.

Ba itse borogo bo lokisitswe. Bo ne bo sa senyehile.

O bohlale ho mmetse. Ha a bohlale ho Jiokerafi.

Ke rata ditholwana. Ke rata meroho.

Re sebedisitse dikgele. Pula e ne e ena.

Letsatsi:

Mosuwehlooho o ne a le *bohale*. Mosuwehlooho o ne a lokile.
O ne a kula. Ngaka e mo nehile meriana ya hae.
Sam o rata kofi. Ann o rata teye.
O ile lebenkeleng. O rekile tjhokolelte.
O ne a kgenne. Ke fihlile ka mora nako.
Bashanyana ba bapala bolo. Ba bapala kirikete.
Ke rata dipompong. Ha ke rate kuku.
Ke ithuta ka thata, ke batla ho feta teko ya makgaolakgang.
Ke rata pula. Ha ke rate sefako.
Ke ne ke thabile tlung ya malome. Ke ne ke hopola mme wa ka .
Ke ratile sekolo sa ka se setjha. Ka tlameha ho sebetsa ka thata ho tswhara kapele.

Polelong e nngwe le e nngwe seha mola ka tlasa mabitso (mantswe a rehang) ebe o estetsa maetsi sedikadikwe (mantswe a ketso).

John o rata dintja tsa Alsatian tse kgolo.
Mary o tsamaya ho ya sekolong sa motheo sa Good Hill.
Sipho o bapalla Little Chiefs bolo.

Jabu o ne a palame baesekele ya thabeng.
Ann o tswelletse pele ho bua ka tlelaseng.

TEACHER: Sign _____ Date _____

Nka		
bala sengolwa		
araba dipotso hodima sengolwa		
fumana mantswe sengolweng bakeng sa dipolelwana		
hlahisa maikutlo a mophetwa		
ngola dayaring		
bua ka baphetwa, tikoloho le diketsahalo paleng		
tlatsa mmapa wa mohopolo ho lokisetsa pale		
ngola pale ka makgethe ho hlahammapeng wa mohopolo		
sebedisa maemeditshupi		
sebedisa maemedi mabotsi		
bona maemedi mme ka bontsha hore a bole la eng kapa mang		
qoqa pale hape ka tatellano e nepahetseng		
bala tshekatsheko ya buka		
araba dipotso hodima tshekatsheko ya buka		
ngola tshekatsheko ya buka		
sebedisa lekgathe lejwale		
bala othobayokerafi		
sheba mantswe a thata dikishinaring		
bala tshomo		
tshwantshisa		
o ngola qetello ya pale		
araba dipotso tse kgethwang hodima pale		
latellisa pale ka nepo		
bona maetsi mme ka a sebedisa ho bopa dipolelo		
bona mahlalosonngwe a maetsi		
bona sebopeho se nepahetseng sa leetsi polelong		
hlahisa maikutlo le kgopolo ka pale		
ngola kgutsufatso ya pale		
hlalosa tikoloho ya pale		
ngola serapa se hlalosang ka mophetwa		
ngola setshwantsho sa mophetwa		
ngola dipolelo hape ke sebedisa lekgatheletlang		
hlalosa tjhate		
bona mantswe a fellang ka -ng		
sebedisa feelwane ho tshwaya dipolelo		
sebedisa makopanyi ho kopanya dipolelo		
bona maetsi le mabitso dipolelong		

Lenaneo

Tema 6: Tsela tsa ho etsa pehelo ya sengolwa

Kotara ya 3: Dibeke 5 - 10

Dibeke 5 - 6: Dipale le mangolo

81 Mmutlanyana o lemosa ka ho reketla ha lefatshe 36
O bala sengolwa sa moqoqo.

82 Ho nahana ka pale 38
O araba dipotso hodima pale ya mmutla.
O sebedisa makgethi ho hlalosa baphetwa ba sehlooho.

83 Ho ngola pale 40
Ophethela mmapa wa mohopolo ho bolela pale ya mmutla.
O ngola pale ya mmutla ka makgethe.

84 Lengolo la phomolo 42
O bala lengolo.
O lokisa tsa ketelo ya Thabo hodima lengolo.
O araba dipotso hodima sengolwa.
O sheba mantswe dikishinareng mme o ngola meelelo ya oona.
O araba dipotso tse kgethwang hodima sengolwa.

85 Ho ngola lengolo 44
O sebedisa mmapa wa mohopolo ho lokisetsa ho ngola lengolo.
O ngolla motswalle lengolo a mo phetela ditaba tsa hae le tsa sekolong.

86 I-meile ho hlaha ho motswalle 46
O bala i-meile.
O araba dipotso hodima i-meile.
O fumana tlhahisoleseding ho hlaha lengolong ho phethela karete ya tlhahisoleseding ka mophetwa.
O ngola lengolo tlasa tataiso eo a e neilweng.

87 Haholwanyana ka puo 48
O bona makgethi le mabitso dipolelong.
O ngola dipolelo ka ho beha lekgethi kapele le kamorao ho lebitso.
O nyalanya mantswe le malatodi mmoho le mahlalosonngwe a oona.
O sebedisa makopanyi ho bopa dipolelo mararane.

88 Ka lefetile letlang 50
O sebedisa lekgathe lefetile lephethi.
O phethela dipolelo a sebedisa maetsi a lekgathe lefetile.
O ngola dipolelo a sebedisa lekgathe letlang lephethi.

Dibeke 7 - 8: Dikhathunu di monate

89 Super Strika 52
O bala khomiki.
O buisana ka tlhaloso ya tikoloho le puo e buuwang ke baphetwa khomiking.

90 Ho nahana ka khomiki 54
O buisana ka foreimi ka nngwe ya khathunu.
O ngola polelo ho hlalosa pale jwale ka ha e bontshwa.
O ngola dipolelo hape ka puosebui.
O buisana ka papatso ya thelevishine mme o hlahisa maikutlo.

91 Ho ngola papatso 56
O lokisetsa papatso ya thelevishini ka ho bontsha le ho ngola ka yona.
O hlalosa tikoloho, baphetwa le mookotaba wa papatso.
O sebedisa polane ho hlophisa sengolwa sa papatso.
O etsa pehelo ya papatso ka mokgwa ea ho tshwantshisa.

92 Di kopanye 58
O buisana ka ho kopanya dihlongwapele le dihlongwanthao ho motso wa lentswe.
O bona sehlongwapele, sehlongwanthao le motso wa lentswe.
O phethela dipolelo ka ho di ngola ho mmui le mmuuwa.

Dibeke 9 - 10: Nako ya ho bapala

93 Dan naletsana ya bolo 60
O tshwantshisa tshwantshiso ka Dan a sebedisa baphetwa le sebui.
O araba dipotso hodima tshwantshiso.

94 Phousetara ya tshwantshiso 62
O bala phousetara e bapatsang tshwantshiso.
O araba dipotso hodima phousetara.
O rala phousetara bakeng sa tshwantshiso.

95 Ingolle tshwantshiso ya hao 64
O sebedisa tlhophisongollo ho lokisetsa tshwantshiso.
O kgwaritla terafote ya tshwantshiso, o a e hlophisa mme o ngola tlhahiso yah o qetela ya tshwantshiso.

96 Haholwanyana ka mahlalosi le makgethi 66
O bona mahlalosi le maetsi.
O supa mofuta wa lehlalosi: mokgwa, nako, sebaka, kgafetsa, le boholo kapa tiisetso.
O bona le ho hlophisa makgetha.
O bona mabitso le maemedi a hlaloswang ke makgethi a boletsweng.
O bona mefuta ya makgethi: thuo, palo/bongat, masupi kapa tlhaloso.

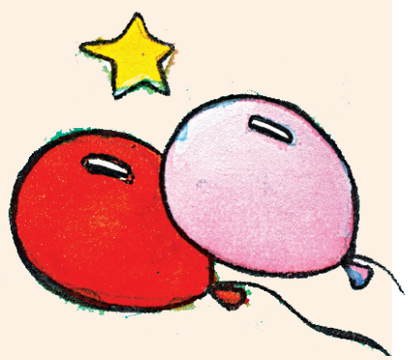

Mmutlanyana o lemosa ka ho reketla ha lefatshe

Ha re baleng

- Sebedisa mmapa wa hao wa kelello ho o thusa ho ngola
- Ngola mokgwaritlo
- Kopa motswalle wa ha oho tshwwaya mosebetsi wa hao
- Lokisa diphoso
- Jwale ngola ka makgethe bukeng ya hao.

Ho kile ha eba le mmutlanyana o neng o hlopha. “Aa moratuwa,” o ne a tletleba letsheare lohle, “aa moratuwa, moratuwa wa ka wee.”

Ho tshoha ha hae haholo ho ne ho bakwa ke hore ho ka nna ha e ba le tshisinyeho ya lefatshe. “Ha e ka etsahala," o a ipolella, “na ho tla etsahalang ka nna?”

O ne a na le thahasello ka sena tsatsing le leng hoseing, ha ka tshohanyetso tholwala sefateng se haufi ya wa – THUU – ya etsa hore lefatshe le reketle.

“Tshisinyeho ya lefatshe!” a lla.

Ka lebelo le leholo a feta masimo ho ya eletsa bo motswala ba hae.

"Tshisinyeho ya lefatshe! Mathang le sirelletse maphelo a lona!”

Mebutlanyana kaofela ya tswa masimong ya mo latela, e matha ka lebelo le leholo. Ba matha ba feta masimo, meru le dinoka ho ya dithabeng, ba ntse ba eletsa bo motswala ha ba ntse ba feta.

Ka yona nako eo, a feta tlou. “Tshisinyeho ya lefatshe! Matha o sirelletse bophelo ba hao!” a lla.

Tlou ya latella mebutlanyana, e tsitsinya lefatshe ka mohato wa yona o moholo.

Ba feta pela dithuhlo tse ngata. “Tshisinyeho ya lefatshe! Mathang ho sirelletse maphelo a lona,” ho lla mmutlanyana.

Dithuhlo tsa latela ditlou, tse neng di setse mebutlamorao.

Ka nako eo ba fihlang dithabeng, dikete tse leshome tsa mebutlanyana, tlou le dithuhlo di matha seka mahlanya, modumo wa tsona e ne e ka letole hodima dithaba.

Mmutlanyana wa pele wa sheba morao ho sheba haeba tshisinyeho ya lefatshe e atamela haufi, empa seo a neng a se bona e ne e le sehlopha se seholo wa diphofolo tse mathang haholo.

Ha ba ntse ba eme moo ba tshohile, tau ya hlaha.

“Ho etsahalang?” ho botsa tau.

“Tshisinyeho ya lefatshe, Tshisinyeho ya lefatshe!” mmutlanyana e buela ka marameng.

“Tshisinyeho ya lefatshe?” ho botsa tau. “Ke mang ya e boneng? Ke mang ya e utlwileng?”

“E seng nna,” ho bua tlou.

"E seng rona," ho bua dithuhlo. "Botsa yena, botsa yena!" ho lla mebutlanyana kaofela, e supa mmutlanyana wa pele.

Tau ya fetohela ho mmutlanyana.

"Ka boikokobetso, Monghadi," ho bua mmutlanyana o swabile, "ke ne ke dutse hae ha ke tla utlwa modumo o moholo yaba lefatshe le a thothomelaka tseba hore sena e ka ba tshisinyeho ya lefatshe, Monghadi. Ka hoo ka matha haholo ka moo nka kgonang ho tsebisa ba bang hore ba sirelletse maphelo abona."

"Ngwaneso, na o ka ba sebete ho mpontsha moo kotsi ena e mpe e etsahetseng?" ho botsa tau.

"Aa, nkeke ka kgutlela moo hape!" ho bua mmutlanyana.

"Tlolela mokokotlong wa ka. Ke tla o hlokomela," ho bua tau.

Ka lekgonono, mmutlanyana wa tlolela hodima mokokotlo wa tau, yaba ba a tsamaya, ba feta dithaba, dinoka, meru, masimo, ho fihlela ba fihla hae moo ba dulang.

"Ke mona moo ke utlwileng, Monghadi. Le nna ke utlwile. Lefatshe le ile la reketla."

Tau ya sheba hohle – e se kgale ya bona kokonate e neng e wele sefateng ka lerata le leholo. A bona tshwene e nyenyane e dutse sefateng. Tau ya nka kokonate, ya palama lejwe ya lahlela kokonate fatshe. Thuu!

Mutlanyane wa tlola metara ho ya hodimo. "Tshisinyeho ya lefatshe! kapele – balehang – e etsahetse hape!"

Ka yona nako eo a lemoha hore tau e a tsheha, a bona kokonate e tjhwatlehileng maotong a yona.

"Aa," a hweshetsa. "Ho hang e ne e se tshisinyeho ya lefatshe, e ne e le?"

"Tjhe," ho bolela tau, "e ne e se yona, o ne o se na lebaka la ho tshoha."

"Ke bile mmutlanyana o seleng!"

Tau ya bososela ka mosa. "Se ka tshoha ngwaneso. Kaofela ha rona – le nna – ka nako e nngwe re tshaba ntho tseo re sa di utlwisiseng."

Ka hoo a kgutlela hape ho mebutlanyana e dikete di leshome, tlou le dithuhlo, tse neng die me hodima thaba, ho di bolella hore ho ne ho le bolokehile ho ya hae jwale.

E hlaha: *Rabbit heralds the earth quake by Rosalind Kerven in PIRLS Reader. The Natural World. Main Survey 2001. IEA.*

TEACHER: Sign _____ Date _____

Ho nahana ka pale

Araba dipotso tsena ka mmutlanyana le tshisinyeho ya lefatshe. Ha o se na bonnete ka dikarabo tsa hao, kgutlela morao o e bale pale hape.

Mmutlanyana o ne o tshoswa ke eng haholo?

A	Tau
B	Ho tjhwatleha
C	Tshisinyeho ya lefatshe
D	Sefate se wang

Ke eng se entseng hore lefatshe lohle le reketle?

A	Tshisinyeho
B	Kokonate e kgolo
C	Mebutlanyana
D	Sefate se wang

Tau e ne e batla hore mmutlanyana a mo ise kae?

Hobaneng tau a ile a lahlela kokonate fatshe?

A	Ho etsa mmutlanyana o balehe.
B	Ho thusa mmutlanyana a fumane ditholwana.
C	Ho bontsha mmutllanyane ka se etsahetseng.
D	Ho etsa mmutlanyana o tshehe.

Mmutlanyana o ile wa ikutlwa jwang ha tau e qeta ho lahlela khokhonate fatshe?

A	Halefile
B	Swabile
C	Bothotho
D	Tshwenyehile

Molaetsa wa pale ke eng?

A	Balehela kgathatso.
B	Batlisisa bonnete pele o tshoha.
C	Mebutlanyana e lebelo haholo.

Dintho di etsahetse kapele ka mora hoba mmutlanyana a hoeletse "Tshisinyeho ya lefatshe!" Ngololla mantswe a mabedi paleng a re bontshang sena.

Tau e entse jwang hore mmutlanyana o ikutlwe hantle ha pale e fela? Ngola ntho tse pedi tseo e di entseng.

1

2

Letsatsi:

Maikutlo a mmutlanyana a fetohile jwang paleng?

Ha pale e qala mmutlanyana o ikutlwile
hobane

Qetellong ya pale mmutlanyana o ikutlwile
hobane

Jwale, qetellong ya pale ho ne ho bonahala hore tau e rata mmutlanyana hobane

Paleng o ka bona hore tau lemmutlanyana ha ba tshwane ho hang. Mmapeng o ka tlase wa sekgo, tlatsa makgethi a hlalosang e nngwe le e nngwe ya tsona.

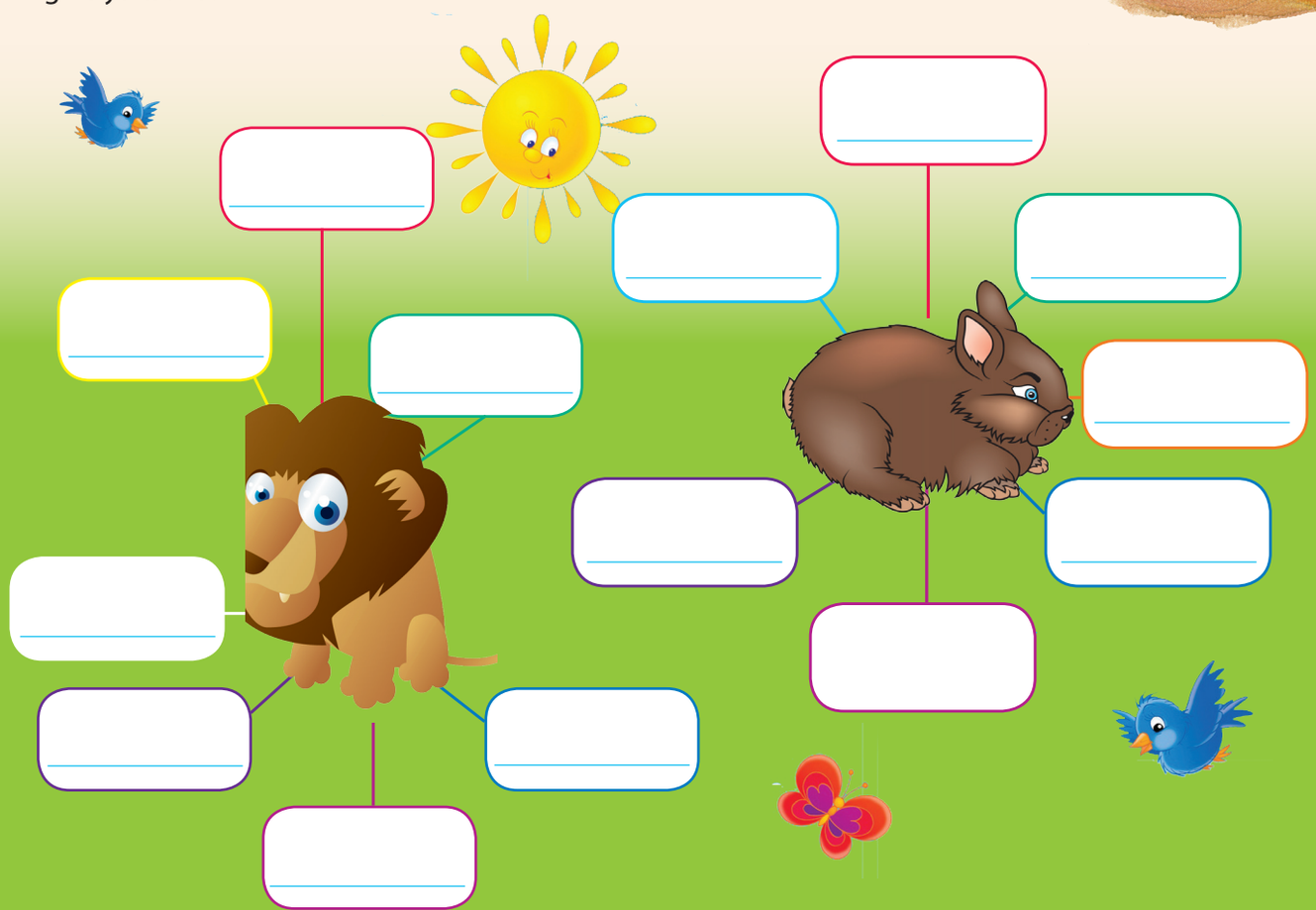

Ho ngola pale

Sebedisa mmapa wa kelello ho bolela ka pale hape *Mmutlanyana wa lla tshisinyeho* ya lefatshe ka tatelano. Buisana le metswalle ya hao ka se etsahalang paleng mme le ngole mehopolo haufi le setshwantsho se nepahetseng.

Mmutlanyana o kgalemela ka tshisinyeho ya lefatshe

1

2

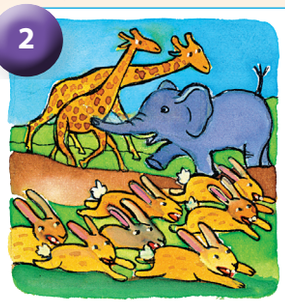

3

4

5

6

Letsatsi:

Ha re ngoleng

Jwale ngola pale ka makgethe sebakeng seo o se nehilweng.

- Sebedisa mmapa wa hao wa kelello ho o thusa ho ngola
- Ngola mokgwaritlo
- Kopa motswalle wa ha oho tshwwaya mosebetsi wa hao
- Lokisa diphoso
- Jwale ngola ka makgethe bukeng ya hao.

1

2

3

4

5

6

TEACHER: Sign _____ Date _____

Lengolo la phomolo

Ha re baleng

27 Apple Road
New Town
0301
20 Mphalane 2015

Dan ya ratehang

Kgele! Ke bile lehlohonolo hore ke ye Motse Kapa le bo motswala baka ka nako ya phomolo ya dikolo ka Phupjane. Re tlohile ka 12 Phupjane ra fihla ka tsatsi le hlahlamang. Ho bile monate ho tsamaya ka tereneng. Re robetse ka phaposing, ka robala betheng e hodimo!

Ha re fihla Motse Kapa, ntho ya pele eo ke e boneng ke Table Mountain e aparetswe ke serame sa maru a masweu. Thaba e ne e le ntle ho feta ka moo ke neng ke lebelletse.

Sheba dinepe tseo ke o romelang tsona.

Letsatsi la bobedi, re ile Robben Island. Re ile sehlekehlekeng ka sekepe. Ho ne ho na le sele eo Nelson Mandela a neng a dula ho yona – dilemo tse 18! Re bone dinonyanalewatle tse ngata le majwe sehlekehlekeng.

Ka letsatsi la boraro ra bona dinonyanalewatle hape. Ka nako ena lebopong la Boulder. Ho ne ho na le Cape phoofolo tsa lewatle tse nang le boya. Ho na le porojeke Motse Kapa ya ho serelletsa dinonyanalewatle hobane di haufi le ho fela. porojeke ena e hlokomela le dinonyana lewatle.

Ka letsatsi la bone, ra ema ntlha ya Afrika, Cape Point, moo mawatle a mabedi a kopanang. Ke moo metsi a batang a lewatle ka Atlantic a kopanang le a futhumetseng a lewatle la Indian.

Ka letsatsi la ka la bohlano, letsatsi la ho qetela, re ile ra ya bona dibopuwa tsa lewatle, Akhwariamong ya mawatle a mabedi. Ho ne ho le monate! Ha ke so ka ke ba haufi le shark ka mohla! E ne e le galase fela pakeng tsa rona, ba ne ba sa swabe ho re bontsha mela ya meno ka hanong la tlhapi. Re bone tlhapi ya naledi – tse ding di ne di na le matsoho a mashome a mahlano! Ha e lahlehelwa ke letsoho, le leng le letjha le mela hona moo le leng le tswileng.

Hosane re kgutlela hae. Ke thabetse ho le bona kaofela ha re kgutlela sekolong.

Motswalle wa hao

John

Letsatsi:

Lengolo la Jabu le hlalosa matsatsi a supileng. Sebetsa matsati a lenane la Jabu. O tlatse seo a se entseng ka matsatsi ao.

Letsatsi	Seo a se entseng
12 Phupjane	Tlohile ho ya Motse Kapa
13 Phupjane	
14 Phupjane	
15 Phupjane	
16 Phupjane	
17 Phupjane	
18 Phupjane	
19 Phupjane	

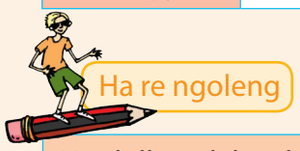

Jwale ngola dikarabo tsa dipotso tsena.

Ngololla polelo e le nngwe lengolong e bontshang hore Jabu le Dan ke metswalle ya sebele.

Nehana ka mohlala o le mong wa polelo o bontshang hore Jabu o ngolla motho ya dilemo di le ding le tsa hae.

Nehana ka mohlala o le mong wa polelo o bontshang hore Jabu o ne a qala ho ya Motse Kapa.

Sheba mantswe ana dikshinaring ebe o a sebedisa dipolelong ho bontsha meelelo ya ona.

makweba

Ho feela

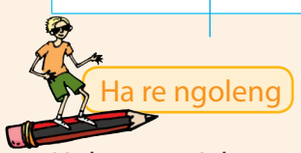

Hobaneng Jabu a ngolla Dan lengolo lena?

A	Ho mo qoqela ka di hlapidimo.
B	Ho mo qoqelaka nako ya phomolo e monate.
C	Ho mmolella hore o tla kgutla sekolong haufinyane.
D	Ho mo qoqela ka terene.

O bolela eng ha a re sharks di ne di se dihlong hobontsha meno a tsona?

A	Hlapidimo di ne di thabile.
B	Hlapidimo di ne di thabisa batho.
C	Hlapidimo di ne di bula melomo hangata.
D	Hlapidimo di ne di eja tlhapi tse ding.

TEACHER: Sign Date

Ho ngola lengolo

Ha re ngoleng

Ngolla motswalle wa hao lengolo. Mo qoqele ka seo o ntseng o se etsa hae le sekolong kapa ka ntho e nngwe le e nngwe e thabisang.

Re ho nehile hlahiso ka seratswana se seng le se seng. Ngola lengolo la hao pele ka mokgwaritlo o kope motswalle wa hao a le lebelle pele. Ebe o le ngola ka makgethe leqepheng le ka pele ho lena.

Leboha motswalle wa hao ho o ngolla lengolo.

Nehana ka ntlha ya pele ya ditaba.

Lengolo le yang ho

_____

_____

Taba ya bobedi.

Qetella ka ho bolela ka tse tla etsahala.

Letsatsi:

Tlatsa aterese ya hao

Letsatsi

Dumela _____

Qala ka ditumediso.

Qalaka ntlha ya pele ya ditaba.

Ngola ka ntlha ya hao ya bobedi ya ditaba.

Qetella lengolo.

Motswalle wa hao

Tlatsa lebitso la hao.

TEACHER: Sign _____ Date _____

I-meile ho hlaha ho motswalle

Ha re baleng

I-meile ke tsela ya ho buisana le metswalle o sebedisa *dikgokahanyo* ka khomputa. Re ye re sebedise diimeile e le mangolo ho arola ditaba le metswalle. Ha o lakatsa ho romela lengolo ka emaile ho motswalle, wena le motswalle wa hao le tshwanela hob a le diaterese tsa email le hob a le khomputa.

E ya ho: ann@school.co; dan@school.com

E halaha ho: kim@library.com 13 March 2011 11:56

Dumela Ann le Dan

Ke a kgolwa le badile ditaba ka tshisinyeho e kgolo ya lefatshe ya Japan. Ke tlilo dula le bomotswala ba ka Borwa ba Japan ke tla dula mona ho fihlela maemo a ba **ntlafala** Tokyo motseng wa heso. Leha ke thabile ho ba hole le epicentre ya tsitsinyeho ya lefatshe, ke hlolohelwa ba lelapa leso le metswalle ya ka ya sekolo seo ke kenang ho sona se tlase sa *International*.

Le ha ho le jwalo, ken a ke nako e ntle le motswala wa ka. O lekana le nna. Le yena o dilemo di 13 re bala Kereiti ya 6 re le babedi. Ka lehlohonolo motswala wa ka o dula haufi le phaka ya bohare, moo re bapalang merry-go-round le meswinki.

Mahareng a dipapadi, ke sebedisa nako e ngata ke etsa seo ke se ratang – ho bala le ho bapala dipapadi tsa khomputa. Ke bala buka ya Jungle ke lakatsa e ka nka dula Afrika. Ke se nka ba bohareng ba buka ho qeta ho e bala.

Motswalle wa hao

Kim Hosh

Romela

Ha re ngoleng

Kim o tjhaketse mang?	
Hobaneng a ile moo?	
O ngotse lengolo ka di kae?	

Ha re ngoleng

Tadima lengolo ka ditaba tsa Kin ebe o mo tlaletsa karete ena.

Lebitso	
Dilemo	
Kereiti	
Sekolo	
Ho itlosa bodutu	

Letsatsi:

Ha re ngoleng

Jwale ngolla Kim lengolo morao. Re o neile ditlhahiso tsa seratswana ka seng. Ngola lengolo la hao sekgetjhaneng sa pampiri pele ebe o re wa mphato wa hao a lekole. Ngola lengolo la hao ka makgethe leqepheng lena.

Tlatsa aterese ya hao

Letsatsi

Dumela Kim

Qala ka ditumediso.

Bolela ka moo o swabileng ka teng ho utlwa ka tshisinyeho ya lefatshe.

Bolela ka mokgwa oo o thabileng ka teng ho utlwa hore o ntse a tswela pele ho intsha bodutu.

Bolella motswalle wa hao ka ditaba tsa sekolo, dipapadi le ka mesebetsi ya ho intsha bodutu.

Motswalle wa hao

Tlatsa lebitso la hao.

TEACHER: Sign Date

Haholwanyana ka puo

Sheba dipara tse latelang tsa dipolelo ka hloko. Sehela lebitso mola mme o etsetse lehlalosi le le hlalosang sedikadikwe.

Ntja e nnyane	Ntja e nnyane.
Koloi e lebelo	Koloi e lebelo.
Buka e tenya	Buka e tenya.
Keraone e bolou	Kerayone e bolou.
Dipalesa di ntle	Dipaletsa tse ntle.
Pikoko e mebalabala	Pikoko e mebalabala.

Tse ngata ka mahlalosi

Re a tseba makgethi a re bolella ka mabitso (motho, sebaka kapa ntho). Hangata lekgethi le tla kamora lebitso. Ka nako e nngwe a tla ka pela lebitso. Leha a le kae, a hlalosa ntho .

Jwale ngola dipolelo o sebedisa mabitso le mahlalosi. Ngola dipolelo pele ka mabitso pele ho mahlalosi. Ebe o ngola polelo ka lebitso ka mora lehlalosi.

mohatla moshanyana	Mashanyana e molelele. Moshanyana o molelele.
sele katse	....
lapile tau	....
bohlale ngwanana	....
bohale titjhere	....
bottle penta	....

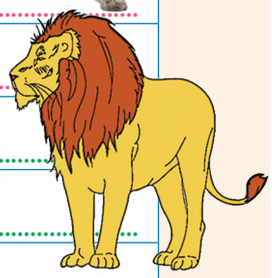

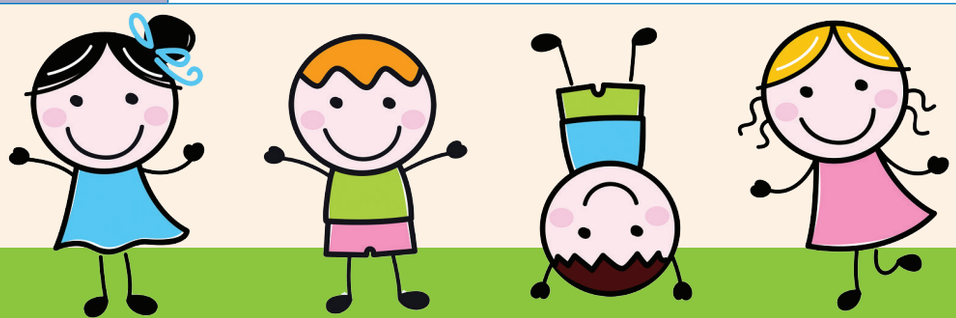

Letsatsi:

Ha re ngoleng

Nyalanya mantswe ana le mahlalosonngwe.

mongobo	none	halefa	thaba	kganya
lesedi	kgena	nyakalla	tenya	metsi

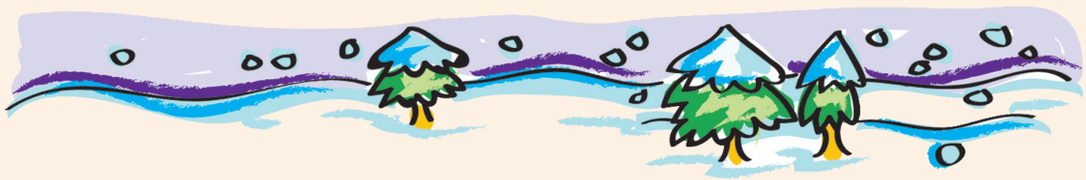

Nyalana mantswe ana le malatodi.

hodimo	kgolo	kapele	mpefala	bata
ntlafala	tlaase	nnyane	butle	tjhesa

Ha re ngoleng

Kopanya dipolelo tsena o sebedisa makopanyi a ka masakaneng.

Ke tla duma mona. Dintho di loka hae. (ho fihlela)
Ke thabile mona. Ke hlolohelwa sekolo sa ka sa kgale. (leha)
Kei se a dule moo a leng. Metsi a tletse noka. (hobane)
Ke shebile ka mona le ka mane. Ke feta mmila (pele)
O tshwanele ho apara jeresi. O hatsela (ha)
Ke mmolelletse a seke a fihla ka mora nako. O fihlile ka mora nako hape. (empa)

TEACHER: Sign Date

Ka lefetile letlang

Lakgathe le fetile

Ha re shebeng lekgathe lefetile

Ha re batla ho bua ka ketso e tsahetseng pele ho e fetileng, re ye re sebedise lekgathe le fetile **lephethi**. Lekgathe ke fetile **lephethi**. le bolela ketso e etsahetseng pele ho ketso e fetileng. Ene ke ketso e fetileng le ho feta.

Sheba mehlala: Ha re fihla. Terene e ne e tsamaile. Ha re fihla hae maobane, ntate wa ka **o ne a se** a **phehile** dijo tsa mantsiboya.

Ke	fihlile	ke jele.
O se	o	bapetse tsamaile.
O ne a	se a	kgannile robetse.
O se	a	hlapile jele.

E se	e	jele bohotse
Re ne	re	kgannile tjhakile.
Ba ne	ba	rekile jele.

Ha re ngoleng Jwale phethela dipolelo tsena o sebedisa ne/se + leetsi (ho lekgathe lefetile).

Motswalle o mphile apole. Ke ne ke sa lapa hoba ke
Ke fihlile morao. Metswalle yohle ya ka e
Ke ne ke kgathetse hoha ke ne ke sa
O mpolelletse hore o ne a sa tswa
Ha le fihla sekolong ke lemohile hore ke
Ha tshepe e lla ke hopotse hore ke
Ha ke bona titjhere ke hopotse hore ke
Ke ne ke thabile hoba ke
Ha ke fihla hae ke fumane mme a se
Ha ke fihla mabaleng ke bone ke bone hore sehlopha sa ka se

Letsatsi:

Lekgathe letlang lephethi

Ha re shebeng lekgathe letlang lephethi

Lekgathe letlang lephethi le bontsha hore ke tse e tla be fedile ka nako e itseng nakong e tlang. **Lekgathe** lena le bopilwe ka "tla" **le lekgathe le fetileng la leetsi**.

Ke tla be ke sebedisitse tjhelete ya ka yohle ka nako ena selemong se tlang.

Ke tla be ke bapetse dipapadi tse tsheletseng tsa bolo ha nako ya selemo e fela.

Nahana ka seo o tla beng o se entse ha nako ya sekolo sa poraimari se fela. Ngola dipolelo tse hlano o qala ka: **ke tla be ke** + **leetsi.**

Pheletsong ya sekolo sa poraemari.

Ke tla be ke badile dibuka tse 50.

Jwale qetella dipolelo tsena o sebeditsa **ke tla be ke** + **leetsi la lekgathe** le fetile.

Ka nako ena bekeng e tlang, ke _____ (sebetsa) projekeng ena matsatsi a mashome a mabedi.

Ka nako ena selemong se tlang re _____ (kena) sekolo sena dilemo tse tshelela le dikgwedi tse robong.

Ka nako ena hosane ke _____ (qeta) mosebetsi waka wa sekolo wa hae.

Ka nako ena kgweding e tlang, ke _____ (mathile) papading ya *marathon*.

Ka keresemose, ke _____ (tjhaka) *Kruger National Park*.

TEACHER: Sign _____ Date _____

Supa Strika

Ha re ngoleng

Bala maqephe ana a mabedi a hlahang khomiking ya Supa Strika. Nomoro100. Tsepama ho se etsahalang forming ka nngwe.Ela hloko dibudulwana tse fapaneng tse sebedisitsweng khathunung.

Tadima dibudulwana tse bontshang seo dibui di se buang forming tsa 4,5,6,7 le 8. Ela hloko mantswe a medumo le kamoo a ngolwang.

Khathune ka genre.
Selemomg sena le badile mefuta e fapaneng ya diratswena: Ditshomo, dithothokiso, papatso, diraporoto, puisano, diratswna tsa tsebiso le diratswna tsa ditaba. Khomiki le khathune ke mofuta o mong wa seratswana. Dikhomiki di na le mantswe a mmalwa le ditshwantsho hore o bone dibapadi. Pale e bolelwa hodima diforeime tse ngata – tse ding ka mantswe ha tse ding di hloka mantswe.

Letsatsi:

TEACHER: Sign _____ Date _____

Ho nahana ka khomiki

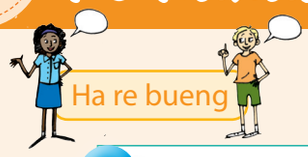

Buisana ka khomiki ya Supa Strika le mtswalle wa hao. Ebe o ngola polelo ho hlalosa se etsahalang foreiming ka nngwe.

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.

Bala khomoki hape mme o arabe dipotso tse latelang:

1. Ke eng seo ba bapala morao ba Super Strika ba seratang ka ho lekana le ho bapala bolo?
2. Sehlopha sa Supa Strika se bapala kgahlano le sefe?
3. Phala ya moletsaphala e lla jwang? Hobaneng a letsa phala foreiming ya 4?
4. Dintlha di kae? (Tlhokomediso:tadima foreimi ya 4 le 8)
5. Etsa lenane la mantswe oohle a modumo khomoking.
6. O bona dipapatso dife khomiking?
7. Papatso etobile bo mang?

Letsatsi:

Papatso ka dikhathuni

- ❖ Ke efe papatso ya TV eo o e ratang?
- ❖ Hobaneng o e rata?
- ❖ O ka reka seo e se bapatsang?
- ❖ O nahana ke bo mang ba ka rekang seo?
- ❖ Na papatso e sebedisa lepetjo ka sesebediswa?

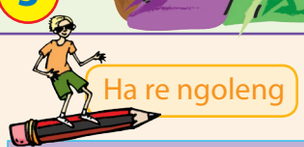

Sheba dipapatso mme o arabe dipotso tsena.

Papatso e o susumelletsa hore o etse eng?
Na papatso e a etselletsa kapa e tshepisa ho itseng? Hlalosa hobaneng o realo.
Ho sebedisa medumo efe ya mantswe papatsong?
Papatso e reretswe bo mang? Na e reretswe batho ba baholo kapa batjha, bashanyana kapa banana?

TEACHER: Sign _____ Date _____

Ho ngola papatso

Jwale o ilo sebedisa phousetara ya hao ho ngola sengolwa sa papatso ya hao ya TV!
Qapa ka tsele ya khathunu.

- Qala ka ho nka qeto ya hore o tla kenya jwang ketso papatsong ya hao.
- Na o tla sebedisa motho a le mong kapa ba bangata?
- Jwale arola papatso ya hao ka tema tse nne.
- Taka setshwantsho kapa seha ditshwantsho ho hlalosa papadi ka nngwe.
- Ngola dipolelotse se bontshang hore motho ka mong o reng.

- Sebedisa mmapa wa hao wa kelello ho o thusa ho ngola
- Ngola mokgwaritlo
- Kopa motswalle wa ha oho tshwwaya mosebetsi wa hao
- Lokisa diphoso
- Jwale ngola ka makgethe bukeng ya hao.

1

2

3

4

Sebaka ke eng?

Ke bo mang dibapadi?

Tema kapa poloto ke eng?

Letsatsi:

Jwale sebedisa polane ya ha oho nola khathuni ya hao. Bala dikhathuni tsa bo mmate ba hao ka tlelaseng. Kgetha a le mong a etsetse tlelase papadi.

1

2

3

4

Ha o se o ngotse sengolwa kaofela sa papatso ya hao ya TV, kgetha ba bang ba sehlotshwana sa hao e be dibapadi, ebe le a bapala ho bona na e tla shebehala jwang TV.

TEACHER: Sign _____ Date _____

Di kopanye

Sehlongwapele ke eng?

Sehlongwapele ha se lentswe le feletseng. Ke karolo ya lentswe e eketswang qalong ya lentswe le tletseng (e bitswang motso). Sehlongwapele se seng le se seng se na le moelelo wa sona. Ha sengongwapele se eketswa motsong wa lentswe, e fetola moelello wa lentswe.

Sheba mohlala. Ho etsahalang ha o kopanya sehlongwapele le motso wa lentswe, Lentswe le letjha le bolela eng?

Sehlongwapele	+	Motho
mo-		ithata

Etsetsa dihlongwapele sedikadikwe ho mnatswe ana a latelang. Ebe o sehela metsi moka.

ho se behe ntho moo e tshwanetseng

baesekele ya maoto a mararao

ho se tshware motho hantle

ho se be bonnete

ho se thabe

tlatsa hape

ho sa itshware hantle

kganyetso

kgutlotharo

ngola hapa

ho se utlwisiseha

ho lefa pape

balela ka pele

ho sa itekanele

ngola hape

Sehlongwapele se bolela eng?

Sehlongwapele	Moelelo
mo-	mong
ba-	ngata
me-	ngata

Sehlongwapele	Moelelo
le-	ntho e le ngwwe
ma-	bongata ba yona
se-	ntho e le nngwe

Pehelo

Ngola dipolelo sena boemong ba boetsuwa. Re o qaletse polelo e le nngwe.

Polelo e boemong ba boetsi ha sehlooho sa polelo se etsa mosebetsi. Mohlala:
Ntja e loma lesapi.
Polelo e ho lentswe la *passive* ha
Ho sebediswa hodima sehlooho.
Mohlala: Lesapo le kokonwa ke ntja.

Fensetere e th-u-bi-lwe-k-e ng-wa-na-na

Bere e ne e _____

Letsatsi: _____

Seholngwanthao ke eng?

Dihlonwanthao di jwaloka dihlongwapele, kantle le hore di eketswa moo motso wa lemntswe le fellang ho fetola moelelo. Mohlala qetello – ng e bolela "moo e etsahalang", jwale lentswe sekolong le bolela moo ho rutwang.

Tadima mohlala. Ho etsahalang ha o nyalanya shelongwanthao le motso? Lentswe le letjha le bolelang?

motso	+	sehlongwanthao
thaba		ile

Dihlongwanthao tsena di bolela eng? Etsetsa dihlongwanthao mantsweng ana sedikadikwe, Ebe o sehela metso mola

thabile busang makgethe tsamaile

tsamayang lesakeng mebalabala

utlwahala hampe ntle bofokodi

moriting tlotse ke setlatla utlwisiseha

thotse binang kabonya baleha

butle tshepo tsamaileng sedibeng

Dihlongwanthao di bolela eng?

Seholngwanthao	Moelelo	Sehlongwanthao	Moelelo
hala	ho etsahala	ile	lefetile
ile	lephethi	tse	lephethi
ng	lehlalosi la sebaka	-ng	letswelli
di	lebitso	-ng	lehlalosi la sebaka

Ngwanana _____

Bolo _____

Mashanyana _____

Raposo _____

TEACHER: Sign _____ Date _____

Dan naletsana ya bolo

Ha re baleng

Bapala papadi ena. O tla hloka mme, ntate, ngwana moshanyana le sebohodi, ya baling dikarolo pakeng tsa puisano (seo dipapadi di boledisanang ka sona).

Sebaka: Ka tulong ya ho phomola ya Dan. Dan o paqame hodima soufa o shebile papadi ya bolo ho TV. Mme wa hae le ntate wa hae ba senyesemane hobane Dan ha a etse mosebesti wa sekolo wa hae.

Sebaka le ditaba tsa sefala di filwe ka masakaneng a dikgutlonne.

MME: Dan, na o entse mosebetsi wa sekolo wa hae?

DAN: Um…aa….ee, hannyane. Um…ha ke na mosebetsi o mongata wa hae, Mme. Seo ke tshwanelang ho se etsa ke ho ngola pale ya mantswe a 300 ka ho itseng, Empa ke batla ho sheba Tv kapele.

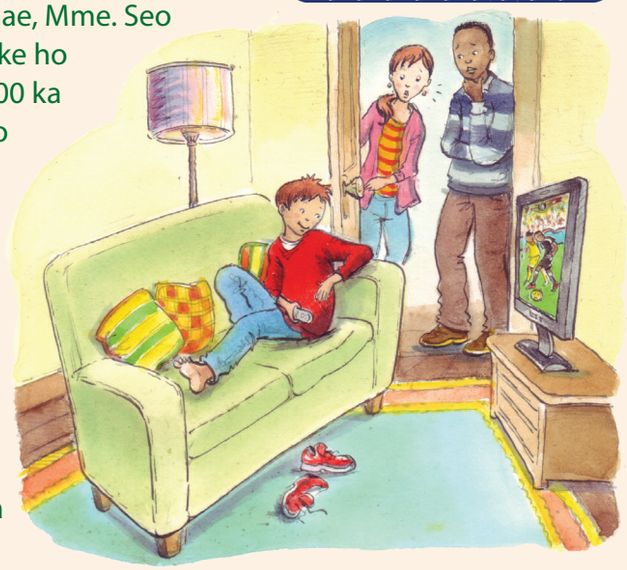

MME: Daniel Shabalala, o tshwanela ho etsa mosebesti wa sekolo wa hae, hona tjena!
[O thonaka mokotlana wa dibuka fatshe o o beha hodima tafole.]

DAN: Aa. Mme! Titjhere o re neha jwang mosebetsi wa hore re ngole pale ya mantswe a 300? Ha ke William Shakespeare! Mantswe a makgolo a mararo! E tla nka nako e telele! Na ke tla ngola ka eng? Ho ka ba jwang hanka shebella Pirates le Chiefs di bapala pele? Ke tla qala hang ka mora papadi.

Re ngola mabitso a dibapadi ka tlhaku tse kgolo. Re sebedisa colom: kamora mabitso a bona. Ha re sebedise ditsejana kamora seo ba se buang

NTATE: [o ntsha buka ka hara mokotlaba mme o a e bula.]
Mohlomong sena se ka thusa. Sheba mmapa ona wa kelello bukeng ya hao ya tshebetso. E re ngola sehlooho bohareng le meelelo ya hao e mene ka mabokoseng. Ho bonolo! Etlo mora waka.

DAN: Empa ntate, na ngola ka eng? Ke tla qala ka lebitso la ka le sefane. Seo se nneha mantswe a mabedi ……..288 feela ho ngola! Ke lakatsa eka nka shebella papadi ho fihlela e fela. E, e, Nka nahana. Nka ngola ka eng? Mmm.
[Dan o tshwarwa ke boroko ka hloho ya hae e le hodima buka.]

Sebohodi se bolela karolo ya pale e sa bapalwang ke dibapadi.

SEBOHODI: Dan ha a re ole leka ho nahana, boroko bot la ka matla. O edimola haholo ho se neng sefahleho sa hae se shebile fatshe, o ile ke boroko. O lora ka papadi eo a neng a batla ho e sheba. O setediamo sa FNB o dutse

moleng o ka pele kamora dipalo tsa Chiefs.
O shebahala a thothomela. Sehlopha sa hae se a hlolwa ho setse metsotso e mehlano feela pele ho fela. Mohlaba dintlha o a hlotsa, mmapalahare e lemetseng e ntshitswe lebaleng, Dan o tlolela lebaleng. O raha le ho bapala ka bolo. O bapala kapele ho feta ba sehlopha se seng. Yaba, ka ho ikemisetsa le ka boemo ba mmele wa hae, Dan o a hlola ka ho akgela bolo pele phala ya ho qetela e lla.
Sefahleho sa Dab se edileng se bontshwa ho TV. Sebohodi se a hoeletsa, "Dan Shabalala o korile bolo ya tlholo!" le "Mmampodi e motjha, Dan Shabalala! Afrika Borwa, re na le mmampodi e motjha!"

[Mme o tsosa Dan.]

MME: Dan, tsoha…..tsoha! O na le mosebetsi wa sekolo oo o tshwalelang ho o etsa!

DAN: Hmmmm? O itseng?

NTATE: Dan! O nahana hore o etsang? O tshwanela ho qeta mosebetsi wa sekolo!

MME: Mohlomong ha o ka nka borokonyana o kaba le matla a ho qeta pale ya hao. O batla ke o thuse ho nahana ka sehlooho sa pale ya hao?

DAN: [Bososela.] Aa, ho lokile, Mme. Ke tseba hantle seo ke tlang ho ngola ka sona!

Ha re ngoleng

O nahana hore Dan o tla ngola ka eng?
Dan o ne a bolela eng ha a re "ha ke William Shakespeare"?
Sebaka sa papadi ke eng (e etsahala hokae)?
Ke dipapadi dife tse tharo tseo ba buang ka tsona papading?
1
2
3

TEACHER: Sign _____ Date _____

Phousetara ya tshwantshino

Jwale Afrika Borwa …

Tsheha ho fihlela o kgaoha dikoto tse pedi

O kgutlile ka tsamaiso e kgolo!

National Children's Theatre e motlotlo ho le tsebisa ka nako ya selemo ya *Pippi Longstocking*, khomikhi ya pale ya bana. Papadi ena e tla bapalwa ka nako ya phomolo ya dikolo ya Paseka, ho tloha ka 7 Hlakubele.

Pippi ke ngwanana ya thabileng ya dulang a le mong ho *wacky house* ya hae, le pere le tshwene e nnyane. Maqheka a Pippi a tshehisa empa a mo Kenya mathateng! Bana ba rata ho shebella seo a lekang ho se etsa.

Ke sebapadi se ratehang, bana bohle ba mmonang ba rata hob a le Pippi, Kamora papadi, ban aba mathela laeborari ho fumana buka ya *Pippi Longstocking*

Ha re e beha hantle, Pippi o keke wa re mo rate. *Pippi Longstocking* e tlilo bapalwa ho *The National Children's Theatre*, ho tloha ka 7 Hlakubele ho fihla ka 16 Mmesa, 3 Junction Avenue, Parktown, Johannesburg.

Ka nako ya phomolo ya dikolo, dipapdi di Mantaha ho fihla Moqebelo ka 10:30 le 14:30.

Ho etsa ditokiso ka boloko le ditheolelo ho dikolo.

Ha re ngoleng Bala dipotso o ngole dikarabo tsa hao.

Ke eng lebitso la papadi?

Re tseba jwang hore ke papadi e tshehisang?

Ke bo mang dipapadi? Sehela sebapadi tse ka sehlohong mola.

Etseditswe bo mang? Ngola ditaba tse o bolellang sena.

Hobaneng o nahana hore mebala e kganyang e sebediswa phousetareng?

Letsatsi:

Rala phousetara ya tshwantshiso

Rala phousetara ho bapatsa tshwantshiso. O ka bapatsa "Jabu le tau" kapa "Dan nalana ya bolo!". Nahana kahloko ka tshwantshiso eo o ilo e bapatsa hoba leqephetshebetsong le latelang o tla ngola ditaba ka yona. O tshwanela ho Kenya:

- Lebitso la tshwantshiso ka mongolo o moholo, wa ditlhaku tse mebala (o tshwanetse ho fa tshwantshiso lebitso)
- Ke bo mang dibapadi tshwantshisong ena
- E tlo tshwarelwa ho kae
- Mohla le nako ya tshwantshiso
- Hlaloso e kgutswanyane ya tshwantshiso
- Tsebiso ya peeletso.

Keletso ya ho qapa tshwantshiso
- Sebedisa puo e hlakileng.
- Sebedisa mefutafuta ya ditlhaku, boholo ba mantswe le dipolelo.
- Sebedisa mebala e kganyang ho bitsa hlokomelo.
- Sebedisa ditshwantsho ho tsebisa batho ka tshwantshiso ya hao.

Sheba tshwantshiso tse qapiweng ke metswalle ya hao, o kgethe e o e ratang haholo. O tlilo etsa sengolwa sa yona.

TEACHER: Sign _____ Date _____

Ingolle tshwantshiso ya hao

Ha re ngoleng

Sebedisana le metswalle ya sehlopha sa hao le qape tshwantshiso. Phethela tjhate ho o thusa ka tokiso ya hao.

Dibapadi Ngola mabitso a metswalle ya sehlopha sa hao ba tlo nka karolo tshwantshisong.	Hlalosa botho ba sebapadi ka seng.	Diaparo/Diphahlo tse tlo aparwa ke sebapadi ka seng?	Se tla buiwa ke sebapadi ka bong?

Baphetwa ke bo mang?

Sehlopha se qoqisane ka se tlo ngolwa le ho ngola mmapa wa monahano wa sehlopha.

Hlalosa tema le hlophiso.

Hloho

Ke efe tema?

Qalong

Ho latela eng

Mme kamora ho moo

Qetellong

Letsatsi:

Ha re ngoleng

E tshwaye e be o ngola sebopeho ya ho qetela sebakeng se o se fuweng sa ho ngola. Ha o hloka sebaka se seng sa ho ngola, Kenya leqephe leo o ka le ntshang bukeng ya hao ya ho ngolla.

	Sehlooho
Hlophiso	
Dibapadi	

Haholwanyana ka mahlalosi le makgethi

Mahlalosi hangata a o tsebisa haholo ka leetsi kapa ka ketso. A araba dipotso tse jwalo ka **Jwang? Neng? Ho kae?** kapa **Hobaneng**? ketso e etsahetse. A hlalosa:

- **Mokgwa** kapa hore ntho etsahetse **jwang**: habonolo, buutle, kapele, hodimo
- **Tulo** kapa hore ntho e etsahetse **hokae**: mona, maane, hole, ka hare, morao, pele.
- **Nako** kapa hore ntho e etsahetse **neng**: pele ho, ka moraho ho, kajeno, hosane.
- **Makgetlo** kapa **makgetlo** a ntho e etsahalang ka ona: ka nako tsohle, ho hang, ha e bapise ho etsahala, hangata, ka sewelo.
- **Botebo** ba hore ntho e a etsahela: e batlile, ha e a etsahala.
- **Nnetefatso** kapa e ka nna ba, ke ntho e ka etsahalang. Ka nnete, mohlomong.

Sehela maamanyi mola dipolelong ebe o etsetsa maetsi sedikadikwe. Bolela hore ke maamanyi a mokgwa, nako, sebaka, makgetlo, botebo kapa nnetefatso.

Mofuta w[illegible]ehlalosi

Konsarete e qadile ka mora nako.	Nako
Moshanyana o jele kapele.	
Mangawana di matha kapele.	
O batlile a hlola peisong.	
Nonyana e fofetse hodimo.	
Pula e tla na e le ka nnete.	
Tau e ile ya puruma morung.	
O ye a etse mosebetsi wa hae wa sekolo ka thapama.	
Malome wa ka o fihla Kajeno.	
Jabu o ikwetlisa ka mehla.	

Ann o kgutletse hae (_____) **kapele** (_____) **maobane** (_____) ho shebella papadi.

Letsatsi:

Tse ngata ka mahlalosi

O o ntse o sebedisa mahlalosi ho hlalosa dibapadi dipaleng tsa hao. Mahlalosi a araba dipotso tse kang. "Ho ne ho le jwang?"

Bala dipolelo mme o tlatse ka mantswe a sebedisitsweng ho hlalosa dintho.

Senokwane se ne se apere jeresi a tenya, katiba ya ulu le seitshire ho kwahela sefahleho.
Mmapadi wa bolo o ne a apere jeresi e kgubedu, dikausu tse telele le dibutsu tse tshehla.

baki	katiba	setshiletso	jeresi	dikausu	dibutsu

Mefuta e fapaneng ya makgethi

Mahlalosi a kakaretso: ya rona | yaka | ya bona | ya hae | ya hao

Makgethi a palo: ho feta | haholwanyana | bongata | ba bang | pedi | tharo

Makgethi a masupi: seo | tseo | tsena | ena

Makgethi a tlhaloso/ maamanyi: hloname | sebete | bohlale | bottle

Tadima **makgethi** a sehetsweng mela dipolelong tsena mme o etsetse **mabitso** kapa **maemedi** a di bolelang sedikadikwe. Kholomong ya ho qetela bontsha hore ke mofuta ofe wa lekgethi, kakaretso, palo, masupi, tlhaloso.

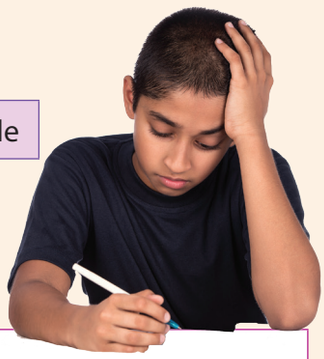

	Mofuta wa lekgethi
Thabo o shebahala a <u>tshohile</u>.	
<u>Bongata</u> ba metswalle ya ka e rata bolo.	
O memme metswalle e <u>mehlano</u> moketeng.	
Ngwana eo o hlotse lebeloo kamme moriri wa <u>hae</u>.	
O nkile mekotla ya <u>rona</u>.	
<u>Ntja e bohale.</u>	
Ntja eno e a loma.	

TEACHER: Sign _____ Date _____

Nka		
bala sengolwa sa moqoqo		
araba dipotso hodima sengolwa		
sebedisa makgethi ho hlalosa baphetwa paleng		
phethela mmapa wa mohopolo ho bolela palengola pale ho tswa mmapeng wa mohopolo		
ngola pale ho hlaha mmapeng wa mohopolo		
bala lengolo la setswalle		
etsa lenane la se tla etswa ho hlaha lengolong		
sheba mantswe dikishinaring mme ke ngole meelelo ya oona		
araba dipotso tse kgethwang hodima sengolwa		
ngola lengolo a setswalle		
sebedisa mmapa wa mohopoloho lokisetsa ho ngola lengolo		
bala i-meile		
araba dipotso hodima i-meile		
bona mabitso le makgethi dipolelong		
sebedisa makgethi ka pele le kamorao ho mabitso		
nyalanya mantswe le mahlalosonngwe a oona		
nyalanya mantswe le malatodi a oona		
sebedisa makopanyi		
sebedisa maetsi a lekgathe lefetile		
sebedisa makgathe lefetilelephethi le letlang lephethi		
bala khomiki		
buisana ka foreimi ka nngwe ya khathunu		
hlalosa foreimi ka nngwe ya khathunu		
ngola dipolelo ho puo sebui		
hlahisa maikutlo ka dipapatso		
lokisetsa papatso ya thelevishini le ho e ngolla tataiso		
hlalosa tikoloho, baphetwa, le mookotaba wa papatso		
ngola pale ya khathunu		
kopanya dihlongwapele le dihlongwamorao metsong ya mantswe		
sebedisa boemo ba mmui le mmuuwa		
bala tshwantshiso		
araba dipotso hodima tshwantshiso		
bala phousetara e bapatsang tshwantshiso		
araba dipotso hodima phousetara		
rala phousetara bakeng sa tshwantshiso		
ngola tshwantshiso		
bona mahlalosi a mokgwa, nako, sebaka, kgafetsa, le boholo kapa nnete		
bona mabitso le maemedi a bolelwang ke makgethi		
bona mefuta ya makgethi: thuo, palo, masupi kapa tlhaloso/ maamani		

Lenaneo

Tema 7: Kamoo e etswang

Kotara 4: Dibeke 1 - 4

Dibeke 1 - 2: Latela melao

97 Tsela ya ho bapala SPUD 70
O bala sengolwa sa taelo ka ho bapala papadi e bitswang Spud.
O araba dipotso hodima sengolwa.

98 Tsela ya ho etsa thousete ya French 72
O bala resipe ya ho etsa thousete ya French.
O latela tatellano ya ditshwantsho mme o nomora ditaelo ka tatellano e nepahetseng.
O araba dipotso hodima resipe.
O bapisa ditaelo tsa resipe ho tsa papadi ya Spud.
O buisana le motswalle ka dipolelwana tse sebedisitsweng selefounung.
O ngola sengolwa sa taelo.

99 Ho ngola ditaelo le melao 74
O gola ditaelo kapa melao ya hosebedisa ditaelo tsa ho sebedisa sesebediswa kapa ho utlwisisa melao ya papadi.
O bona maetsi dipolelong.
O arola dipolelomararane dikoto.

100 Mahlalosi a mokgwa, nako, sebaka 76
O bona mahlalosi mme o bolela mefuta ya oona.
O bona mahlalosi le mabitso a hlaloswang ke oona.
O ngola serapa sa tlhaloso.

101 O ka hopolang? 77

102 Ho tsamaya sepakapakeng 78
Puisano le ho lepa hodima ditshwantsho.
O bala sengolwa sa taelo.

103 Ha re utlwisise 80
Oaraba dipotso hodima serapa sa taelo.
O ngola serapa ka ho ba rasepakapaka.
O ngola posekarete a hloalosa leeto la bona la sepakapakeng.

104 Ho sebedisa dipotso tsa phuputso 82
O etsa phuputso ka dipotso.
O beha diphumano ka lenane.
O ngola tlaleho ka diphumano.

Dibeke 3 - 4: Ho balla ho fumana tlhahisoleseding

105 Bohle re dula polaneteng lefatshe 84
O bala sengolwa sa tlhahisoleseding.
O araba dipotso hodima ngolwa.
O fumana tlhahisoleseding sengolweng.

106 Dikontinente tse supa 86
O tlatsa mabitso a dikontinente tse supa le mawatle a maholo.
O tshwaya mmapa o sebedisa tlhahisoleseding eo o e neilweng.

107 Malepa a mmapa wa lefatshe 88
O bapala papadi ya malepa a mmapa wa lefatshe.

108 Mefuta e mengata ya botjhaba 90
O etsa puisano ya dipotso mme o rekota dikarabo.
O ithuta ka naha e nngwe mme o fumana dikarabo tsa dipotso.
O phethela papiso ya boholodipolelong.

109 Ho fumana Sediba 92
O bala koranta.
O araba dipotso hodima atikele ya koranta.
O ngola bukatsatsing/dayaring ka atikele ya koranta.

110 Mof Ples le Leoto Lennyane 94
O bala websaete ka dibaka tsa botjhaba.

111 Botjhaba ba rona 96
O araba dipotso hodima tlhahisoleseding ya websaete.
O rala phousetara bakeng sa ho *Cradle of Humankind World Heritage Site*.
O bopa dipolelo a sebedisa mahlalosi a kgafetsa.
O taka ditshwantsho ho bontsha ho tshwana ha moelelo wa mantswe dipolelong.

112 Ho lokisetsa phamofolete 98
Rala bukana ya ho bapatsa *Cradle of Humankind*.

Tsela ya ho bapala SPUD

Ke eng taelo ya tema?

Dibekeng tse pedi tse tlang re tla shebisisa taelo ya tema. Lebaka la mofuta ona wa tema ke ho bolella mobadi hore a ka etsa jwang kapa ho etsa ho itseng. Tsebiso e arotswe dikoto tse nnyane, ka mehato e latelanang. Mohlla o tlwaelehileng wa taelo ya tema ke reseepe. Mehlala e memng e tlwaelhileng e kenyeletsa tsebiso ya ho seebedisa selefounu kapa khomputa, le melao ya dipapadi.

Ha re baleng

Taelo ya tema e ka papadi e bitswang Spud. Sheba taelo ya hore o bapala papadi jwang.

Seo o se hlokang

Bolo e bonolo ya raba.

Dibapadi tse hlano kapa ho feta.

Sebaka ka ntle.

Moo o ka bapalang

Sebaka se sephara ka ntle se hole le difensetere le hole le mmila/tsela.

Maikemisetso a papadi

Ho ba mmapadi wa ho qetela papading: dibapadi tse nehwang mangolo a tswa papading ha mangolo a peleta mantswe S–P–U–D.

Letsatsi:

Melao ya papadi

1. Mmapadi ka mong o nka nomoro ya sephiri ho tswa lebokoseng. Hose ng jwalo, o tlameha ho bolela hore ke mangy a o nehang nomoro, e.g " Titjhere wa hao o tla neha mmapadi ka mong nomoro ya sephiri"
2. Kgetha mmapadi ho qala papadi. Yena o tla nka bolo. Mmapadi ya tshwereng bolo o bitswa **yona**.
3. **Yona** o lahlela bolo moyeng mme a bitse nomoro. Mmapadi ya nang le nomoro ena e ba **yona** mme o tshwanetse a tshware bolo. Dibapadi tse neng di tlameha ho baleha.
4. **Yona** o hoeletsa SPUD. Dibapadi tsohle di tlameha ho hwama.
5. Ho nka mehato e meraro e meholo ho ya ho e mong wa dibapadi ebe o lahlela bolo maotong a sebapadi. Dipabadi tse ding di tlameha ho sutha.
6. Ha **yona** a ka otla mmapadi kapa ha a ka sutha mmapadi eo eba **yona** ebe o fumana tlhaku **S** (SPUD). Ka nako e latelang ha mmapadi a ka otlwa, o tla fumana tlhaku ya **P** ha e ka mo otla hape o tla fumana **U** ebe o fumana **D**.
7. Ha mmapadi afumana dikotlo tse nne tsa ditlhaku (S P U D) o tswa papading mme papadi e tswella pele ka ntle ho yena.

Leka ho bapala papadi mme o leke melao.

Ha re ngoleng

Jwale araba dipotso tsena ka melao ya Spud.

Bonnyane ho hlokeha dibapadi tse kae ho bapala papadi ena?

Dipapadi si tlameha ho etsang ha ho bitswa "SPUD"?

Dipapadi si tlameha ho etsang ha ho bitswa "SPUD"?

Ke setshwantsho sefe se tshwanelang melao 5?

TEACHER: Sign Date

Tsela ya ho etsa thousete ya French

Ha re baleng

Sheba ditshwantsho mme o bale ditaelo. Jwale latela lenane ka ditshwantsho ebe o nomora ditaelo ka tsele e nepahetseng.

Resepe ya French Toast

Dikahare

- 2 mahe
- 4 dilae tsa borotho
- Dikgaba tsatee tse pedi
- $\frac{1}{4}$ kopi ya lebese
- Letswai le tsipilweng

Mokgwa

- ☐ Pheha dilae tsa borotho, o di fetolele, ha di le tshehla.
- ☐ Di tshole le jeme.
- ☐ Tshela oli ka hara pane e tenya e sa kgomaareleng.
- ☐ Otla mahe le lebese.
- ☐ Kenya mahlakore a borotho ohle ka hara motswako.

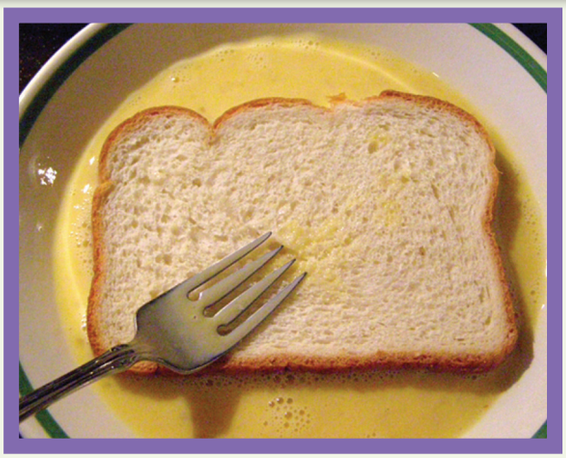

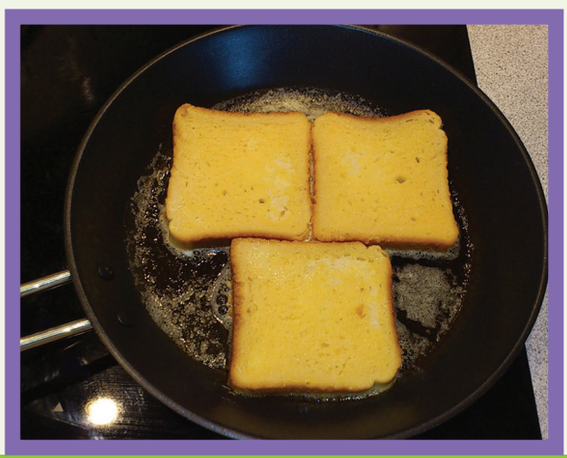

Ha re ngoleng

Fumana ditho tseo o di hlokang ho etsa *French Toast*. Etsa lenane la tsona.

Jwale bapisa ditaelo tsa ho etsa resepe le ditaelo (melao) ya ho bapala SPUD.

Ditaelo tsena tse pedi di tshwana ka tsela efe?

Ditaelo tsena tse pedi di fapana ka tsela efe?

Ha o neha ditaelo re ye re sebedise mantswe a setekgenike. Sheba dipolelo tsena ka selefounu mme o hlalosetse motswalle wa hao ka moelelo wa tsona.

tleloko ya alamo		batho	
bateri e tlaase nako ya bitsa		Sms	
hatella khoutu ya phini		notlolla	
voise meile		ngola ditaba	
menyu		notlolla	
mohala oo o sa ofumanang		ngola molaetsa	

Ngola ditaelo ho bolella Robie Robot hore SMS e romelwa jwang kapa ho mamela molaetsa wa lentswe.

Ke nna *Robbie Robot* ebile ha ke tsebe letho! Nthuse hle.

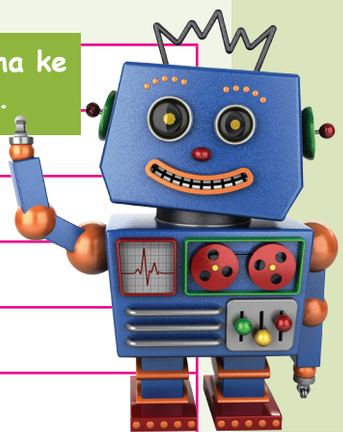

TEACHER: Sign Date

Ho ngola ditaelo le melao

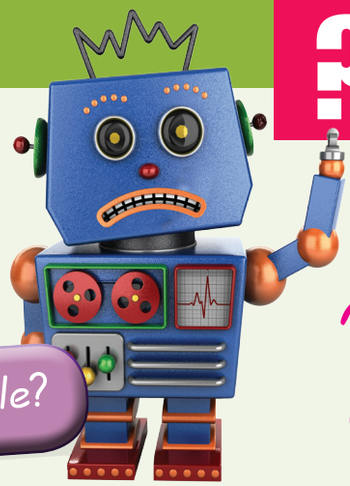

Na o bapala papadi?

Na o sebedisa selefounu?

Na o sebedisa aene ya motlakase kapa ketlele?

Na o bapala papadi?

Ha re ngoleng

Ngola ditaelo kapa melao ho thusa *Robbie Robot* ho sebedisa sesebediswa kapa ho utlwisisa melao ya papadi eo o e bapalang.

Melao le ditaelo

Ho: _____

Letsatsi:

Dipolelo mararane

Dipolelo mararane di na le leetsi le fetang bonngwe.

Sehela maetse mola dipolelelong tsena. Ebe o arola polelo mararane ka bonngwe ka bobedi.

Moshanyana o ne a <u>hlotsa</u> hobane o <u>lemetse</u> leoto.	
Moshayana o ne a hlotsa.	Moshanyana o lemetse leoto.

Ke rata rakebi ebile ke rata bolo.	

Titjhere o thusitse ngwana ya neng a sa utlwisise.	

Ntja e ile ya bohola hobane e utlwile lerata.	

Ke thusitse mme wa ka ho pheha yaba ke seta tafole.	

Ke etsa mosebetsi wa ka wa sekolo pele ke sheba TV.	

TEACHER: Sign _____ Date _____

Mahlalosi a nako, sebaka

Ke mefuta efe e fapaneng ya mahlalosi?

Jwale ka le bone leqephetshebetsong le fetileng, mahlalosi a mangata a re bolella kamoo, ka tsela efe, neng le moo ntho e etsehetseng. Ka mantswe a mang, a hlalosa mokgwa, sebaka kapa nako ya ketso.

Ha re shebang mahlalosi

Mahlalosi a mokgwa a ye a qetelle ka –e. a bopiwa ka ho eketsa – ho lekgethi.

Lekgethi + e

Lekgethi	Lehlalosi
nnnyane	nnyennyane
ntle	ntlennyane

Lekgethi	Lehlalosi
hantle	hantlentle
kapele	kapelepele

Mahlalosi

Mahlalosi a araba dipotso jwang, kae, neng le hobaneng ketsi e etsahala.

Leetsi	Mokgwa	Sebaka	Nako	Nako	Lebaka
Nomsa o a sesa	mafolofolo	ka hara noka	hoseng ho hong le ho hong	pele letsatsi le tjahaba	ho ba motle.
Ntate o a tsamaya	kapele	ka hara lebenkele	mantsiboya a mang le a mang	pele ho dijo tsa mantsiboya	ho ya reka koranta.
O a kganna	lebelo	mosebetsing	hoseng ho hong le ho hong	pele ho dijo tsa hoseng	ho fihla ka nako.

Ha re ngoleng

Seha mola ka tlasa lehlalosi la polelo ka nngwe o bolele haeba le hlalosa **mokgwa**, **sebaka** kapa **nako** ya se etsahalang.

	Mofuta ya lehlalosi
O buela fatshe.	
Re dla mona.	
Re tla ya Durban hosane.	
O etsa mosebetsi wa hae wa sekolo ka nako tsohle.	
O tsamaya butle hobane o lemetse leoto.	
Sehlopha sa mmino se bina hantle.	
Ba tla etsa *French toast* hosane hosing.	
Ha nke ke ja nama.	
Bana ba bapetse hamonate phakeng.	
Ba tlile hae ka bese.	
Ke a ja jwale.	
Ke ile toropong maobane.	
O ne a tshohile mme a bua kapele.	

O ka hopolang?

Sehela mahlalosi ohle ao John a a sebedisang polelong ya hae mola. Ebe o etsetsa maesti ao a a hlalosang sedikadikwe.

Ke bapetse papadi e kgahlang maobane bosiu. Ke ne ke le lebelo,ke phephetsa ka sekgahla mme ke hlabile dintlha tse tharo habonolo. Ke batlile ke hlaba ya bone. Ke bapetse hantle hoo mokwetlisi a itseng ha nka ikwetlisa kgafetsa nka ba nalana ya Bafana Bafana.Letshwele le ne le hoa haholo ha ke hlaba ntlha.

Ka le leng la matsatsi ke tla ba sebapadi se lefuwang sa bolo, mohlomong ke be mokapotene wa Bafana Bafana!

Jwale sehela mola makgethi oohle ao Ann a a sebedisitseng puong ya hae.

Na o tseba hore ken na le phoofolo efe ya setswalle? Ken a le sekgo se makatsang. Ke motswalle wa nnnete! Hape se a rateha. Ngwaneso o ne a batla katse e nnyane e ntsho. Dikatse tse nnayne di ntle empa ke nahana hore sekgo se kgahlisa haholo. Ha se turiho fepa ebile se sennyane haholo hoo o ka yang hohle le son aletsatsi lohle. Ba bang ba metswalle ya ka ba a se tshaba empa ha se na letho. Sekgo sa ka se thabisa haholo ho na le diphoofolo tsa setswalle tsa ba bang. Ha ke hola, ke batla ho ithuta *Zoology*. Ke nahana diphoofolo tsa maoto a tsheletseng di ntle.

Jwale ngola tlhahoso ya papadi eo o e bapetseng kapa phoofotswana eo o nang le yona. Sebedisa makgethi le mefuta e fapaneng kapa mahlalosi.

Ho tsamaya sepakapakeng

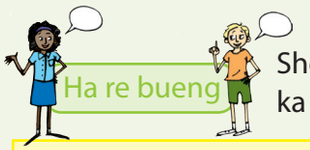

Sheba ditshwantsho leqepheng lena ebe o hlalosa hore tema e ka eng? Buisanang ka dipotso tsena le mmata wa hao.

- Batho ba fihla jwang sepakapakeng?
- Batho ba mofuta oo ba bitswang?
- Borasepakapaka ba apara eng ha ba tsamaya sepakapakeng?
- Na o a tseba hore ke hobaneng ha ba tshwanela ho apara diaparo tse ikgethang?

Jwale bala ditaelo tsena tsa ho apara sutu ya sepakapakng.

1 Taba ya pele rasepakapaka o apara ntho e tshwanang le borikgwe ba ka hare bo botelele. Bo entswe ka rekere e nang le dithjupu tsa raba tse rokelletsweng ho bona. Metsi a thella feela ha a fihla ditjhupung tsena mme rasepakapaka o tla dula a ntse a phodile hobane motjheso wa mmele ha o kgone ho phonyoha ha o kwaletswe ka hara sutu ya sepakapaka.

2 Taba ya bobedi motho ya tsamayang sepakapakeng o hula karolo e tlase ya halofo ya sutu, e entsweng ka sekotwana se le seng – dieta tsa dibutsi tse kgolo tse kgomeletsaneng le borikgwe, tse lokolohileng, le borikgwe bo kwahelang mmele kaofela. Rasepakapaka o tshwanela ho paqama fatshe ha a tena borikgwe. Kwana sepakapakeng, borasepakapaka ba ka bo apara nakong eo ba ntseng ba phaphametse moyen.

3 Borasepakapaka ba phaphamala moyeng le ho fofiswa ke karolo e bohareng ya sutu. Karolo e ka hodimo e tshwana le kgetla e thata e nang le matsoho a fofang sebakeng. Hlooho ya rasepakapaka e hlahella ka ntle ka lesobana la reng e molaleng, moo helemete e hokelwang teng, mme matsoho a hlahella ka ntle ka direng tse pedi tsa metale moo ho kenang ditlelafo. Karolo ena ya sebaka ke e boima haholo lefatsheng. E fana ka okesejene, metsi, difene le dibeteri.

4 Ha batsamai mmoho ba sepakapaka ba le ka hare ho disutu tsa bona, redinaledi e mong (ya tla sala a dutse ka hare) o thusa ho kwala dikarolwana kaofela tsa sutu. Pele ba rwala dihelemete, borasepakapaka ba rwala dikepise tse nag le sebuelathoko tsa radio tse kenngwang ka tsebeng le maekerofounu o hlahlletseng ka ntle pela melomo ya bona hore bat le ba tsebe ho buisana nako ena kaofela.

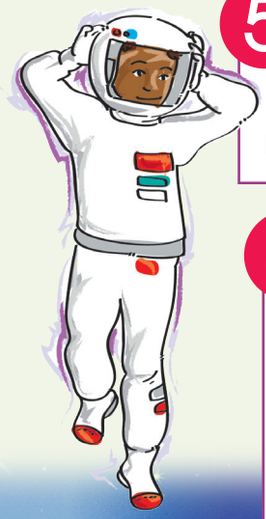

5 Tsena kaofela di nka nako e ka bang dihora di se kae. Empa qetelong ba se ba loketse ho rwala dihelemete le ditlelafo tse kgolo. Ba lokisa dikepisi tsa bona le ho pholla dinko tsa bona motsotsong wa ho qetela. Ha ba sa tla kgona ho etsa tsena hape hofihlela mosebetsi wa sepakapakeng o fela.

6 Rasepakapaka ya neng a ba thusa o tloha sebakeng seo ba leng ho sona e be o kwala monyakonyana o monnyane. Ka hara disutu tsa bona tse kgolo, ba babedi ba tsamayang sepakapakeng ba tsamaya sebakeng se seng seholo haholo. Ba tsamaya ba emelana ka hara sebudulwana sa moya metsotso e se mekae ha moya o ntse o pompeha ho tswela kantle. Ba ka utlwa ditsebe tsa bona e ka di tlala moya ha ba ntse ba emetse keiji e ba bontshang hore moya o se o tswile.

7 Qetellong jwale ba ka bula sebudulwana mme ba tswela ka ntle sebakeng. Pele ba phaphamala ho tswa ka sebudulwaneng, ba tshwanela ho hokela dithapo tse tshesane tse dipakeng tsa disutu le shatlele. Dithapo tsena tsa borasepakapaka di ba tshireletsa hore ba se fofele hole le shatlele ya spakapaka.

8 Ho phaphamala moyeng, motho ya tsamayang sepakapakeng o fetoha motho ya kang ke sathalaete. Ba potoloha sepakapaka! Ha ba hloke shatlele ya sepakapaka, bonnyane nakwana e itseng, hobane disutu tsa bona tsa sepakapakeng di na le moya o lekaneng le matla a beteri ho ba boloka ba phela nakong e ka bang dihora tse supileng. Ho na le diphuthelwana tsa dijo le mokotla wa metsi ka hara helemete e nngwe le e nngwe. Ba kena ka hara shatlele sebakeng seo ba palamelang ho sona. Sena ke sebaka moo disebediswa tse hlokehang sepakapakeng di bolokwang teng, ka hara lebokose le leholo la disebediswa. Ba kgetha disebediswa tseo ba di batlang mme ba di hokela difubeng tsa bona. Ho sebetsa sepakapakeng ha ho bonolo. Menwana ya bona, matsoho, le diphaka di a kgathala hobane mohato o mong le o mongo oo ba o etsang ke wa ho sututsa karolo e nngwe ya sebudulwana ho tloha ka hare. Ha e se e le nako ya ho kopanya sekurufu ka hare ho sebaka sa shatlele, ka mora dihora tse itseng, sebudulwana se se phaphamalla morao ho ya moyeng. Empa le ha ba ka kgathala, ba a phomola ebe ba sheba hang ho sheba lefatshe le lehodimo pele ba kwala lemati le tswelang ka ntle.

(E hlaha ho *PIRLS 2006 Assessment framework and Specifications – atikele e hlaha ho Risem, S & Okie, S. 1991.*)

TEACHER: Sign _____ Date _____

Ha re utlwisise

1. Atikele ena hantlentle e bua ka eng?

A	Ke hobaneng ha borasepakapaka ba tsamaya ka bobedi?
B	Shatlele ya sepakapakeng e jwang?
C	Ke hobaneng ha borasepakapaka ba sebedisa shatlele ha ba y a sepakapakeng?
D	Ho jwang ho sebetsa sebakeng se ka ntle.

2. Lebaka le le leng la hore borasepakapaka ba tswele ka ntle ho shatlele?

A	Ho lokisa dintlha tse itseng.
B	Ho sheba lefatshe.
C	Ho ipoloka ba phodile.
D	Ho ya etsa dipatisiso.

3. Ke hobaneng ha borasepakapaka ba tsamaya ka ntle ka bobedi?

A	Hore ba tle ba thusane
B	Hore ba tle ba dule ka ntle nako e telele
C	Hore ba se ke ba phaphamala
D	Hore ba tle ba be le boithabiso bo monate

4. Ditjhupu tsa raba tse ka tlasa disutu tsa bona di ba thusa ka eng?

A	Ditjhupu tsa raba tse ka tlasa disutu tsa bona di ba thusa ka eng.
B	Ba ba neha okisijine
C	Ba ba tlamella sehwaneng
D	Ba ba boloka ba phodile

5. Ke sefe se thusang borasepakapaka ho fofela hole le ha ba le ka ntle ho shatlele?

A	Pakete ya dibeteri
B	Dibutse tsa sebakeng
C	Dikgwele tse tshesane
D	Tshwarana ka matsoho

6. Nomora dikarolwana tsa sutu ya sepakapakeng ka tatelano eo ba di aparang kateng. Di nomore ho tloha ho 1 – 4.

	Karolo e ka hodimo ya sutu
	Helemete
	Karolo e ka tlase
	Seaparo sa rekere sa ka hare.

Ho ya ka atikele ena, phapang e kgolo ya ho ba ka shatleleng ya sepakapaka le ho ba lefatsheng?

Hobaneng ha borasepakapaka ba apara sutu ya moyeng ha ba le ka ntle ho shatlele? Fana ka mabaka a mabedi ho tswa atikeleng?

Ke hobaneng ho nka borasepakapaka dihora tse ngata hore ba loke ho ya ka ntle ho sebaka sa shatlele?

Letsatsi:

Ke hobaneng ha karolo e ka hodimo ya sutu e leng bohlokwa haholo?
Ke hobaneng ha mongodi a hlahisa borasepakapaka ba pikitla dinko tsa bona lekgetlo la ho qetela pele ba ka ya sepakapakeng?
Etsa e ka o batla ho ba rasepakapaka. Bolela ntho e le nngwe eoe o nahanang hore o ke ke wa e rata ha o le rasepakapaka. Hlalosa hore hobaneng.
Seo nka se ratang hobaneng:
Se nke keng ka se rata hobaneng:

Ha re ngoleng

Romela lelapa la hao le metswalle posekarete e tswang sepakapakeng eo ka yona o ba tsebisang ka hore ho jwang hodimo kwana.

TEACHER: Sign Date

Ho sebedisa dipotso tsa phuputso

Re fumana jwang hore batho ba rata motho kapa ha ba mo rate? Tsela e nngwe keya ho buisana le bona ka seo ba se nahanang ka motho kapa ntho. Puisano e jwalo e tshwanelwa ho lokisetswa, ho seng jwalo re ka lebala dipotso tseo re di botsang kapa re ka botsa dipotso tse fosahetseng. Ka baka leo re ngola dipotso, tseo re disebedisang ka nako ya puisano. Sebedisa puisano e ka tlase ho fumana hore na metswalle ya hao e nahanang ka sekolo le hore b aka rata ho fetola eng. Potso ya ho qetela e re "Tse ding". Mona ke moo o ka tlatsang potso e nngwe le enngwe eo o e ratang, haeba e le ka sehlooho se le seng. Botsa metwalle e leshome ho araba **nnete** kapa **tjhe** dipotsong tsena.

Diphuputso ka phetoho ya thuto

Tlatsa dinomoro tsa matshwao

Kenya letshwao la (✓) ho bontsha ee le x ho bontsha tjhe kolomong e pela dipotso.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Nomoro Nnete	Nomoro tjhe
1. Re tlamehile ho apara seo re se ratang ha re ya sekolong, e seng feela diaparo tsa sekolo.												
2. Re tlamehile ho ba le dipapadi pele ho nako ya sekolo, ha ho phodile, e seng ka morao ho tinare.												
3. Letsatsi la sekolo le tshwanela ho eketswa hore re se etse mosebetsi wa sekolo.												
4. Dikolo moo ho sa kopanyweng banana le bashemane di betere hofeta dikolo tse kopantseng banana le bashemane.												
5. Bana ba tlameha ho ba le seabe mabapi le melao ya sekolo.												
6. Tse ding												

Tlatsa tseo o di fumaneng dipuisanong tsa hao tafoleng e latelang:

Tafole 1: **Tse fumanweng diphuputsong ka phetoho thutong**

Tlatsa hore ke metswalle e mekae e dumellanang le taba ena						
	Re tlohele Diaparo tsa sekolo	Dipapadi tsa hoseng	Nako ya sekolo e atolosetswang	Dikolo tsa moo ho kenang banana le bashemane mmoho	Lenane melaong ya sekolo	Tse ding

Letsatsi:

Ha re ngoleng

Jwale ngola raporoto ka tseo o di fumaneng. O tlamehile ho ngola polelo tse pedi ka potso e nngwe le e nngwe.

Potso 1: Na metswalle ya hao e dumetse hore e apare eng kapa eng sekolong?

Potso 2: Metswalle ya hao e nahanne eng ka ho ba le dipapadi pele sekolo se kena?

Potso 3: Na metswalle ya hao e dumetse hore nako ya sekolo e atoloswe hore ho se be le mosebetsi o etswang hae wa sekolo?

Potso 4: Na metswalle ya hao e rata dikolo moo ho kenang banana le bashemane?

Potso 5: Na metswalle ya hao e dumetse hore barutwana ba sekolo ba be le seabe melaong ya sekolo?

Potso 6: O botsitse dipotso tse ding difeng?

Metswalle e itseng ka potso eo o e botsitseng kahodimo?

Ka ha o se o fumane hore batho ba nahanang jwang ka dintho tsena, ke diphetoho di feng tse ka etswang thutong?

TEACHER: Sign Date

Bohle re dula polaneteng lefatshe

Ha re baleng

Bohle re batho ba lefatshe. Re phela hohle, ditoropong moo ho nang le batho ba bangata. Re phela naheng e batang po, po, makgulong a matala tala, merung e mofuthu. Re phela mahwatateng, dithabeng, dihlekehlekeng le mawatleng.

Re merafe e mengata ngata, mmala e mengata ngata. Ba bang ba rona ba na le matlalo a masoothwana jwale ka lehlabathe. Ba bang ba botsho ba mashala. Ba bang ba bapinki ba. Lehodimo ka nako ya tsatsi ha le tjhaba. Ba bang ba matlalo a makgubedu. Meriri le mahlo a rona a mmala e fapaneng. Bang ba rona ban a le mahlo a maputswa, a masoothwana, mahlo a matala. Meritshana ya rona e meng e metsho, sootho, mesweu. E meng e rarellane ha e meng e le boreletsana.

Re tla ka dibopeho tse fapaneng, le boholo tse fapaneng. Ba bang ba balelele ha ba bang ba le bakgutshwane. Ba bang ba otile ha ba bang e ka difarikatshana. Re na le mekgwa e fapaneng ya bophelo, tumelo tse fapaneng le meetlo e fapaneng. Re rata dijo tse fapaneng. Re aha matlo a rona ka mokgwa o fapaneng. Re na le malapa a fapaneng, maloko le ditjhaba tse fapaneng.

Le ha ho le jwalo re tshwana ka ntho tse ngata. Re hloka dijo boohle. Re lokela ho bolokeha, ho phuthuloha le thabo. Re hloka setswalle le lerato. Boohle re rata dintho tse ntle.

Kaofela ha rona re ba lapa le le leng le thabileng – lelapa la batho ba di billione di supileng. Re na le badimo. Re batho boohle ba polanete ya lefatshe, boohle re qadile mona fatsheng la Afrika Borwa.

(E hlaha: *World book*: Cildcraft, phatlalatao 8:7)

Ha re ngoleng

Mongodi o bolela dibaka tse fapaneng tse supa moo batho ba dulang. Di bolele.

Bolela ditsela tse nne tseo mongodi a reng batho ba fapane.

Re tshwana jwang kaofela?

Letsatsi:

Ha re baleng

Batho boohle ba hloka dijo diphahlo, moo ba dulang hore ba dule ba phela. Le ha ho le jwalo ha re je dijo tse tshwanang. Ha re apare diaparo tse tshwanang. Ha re phele matlo a tswhanang. Malapa a rona a fapane le ho fapana.

Chloe ke le Eskimo. O dilemo di 12. O dula fatsheng la Canada Lebowa. Eena le ba lapa la hae ba phela sebakeng se batang haholo lefatsheng. Ba apara diphahlo tse entsweng ka matlalo a diphoofolo. Ba ja mafura a le ruarua Be re le diphoofolo tsa lewatlehore ba dule ba futhum etse. Nakong tsa kgale ma Eskimo a ne a dula matlong a lehlwa a di Igloo, le ditenteng tse entsweng ka matlalo a diphoofolo. Kajeno ba dula matlong a futhumatswang.

John o dula England. O dilemo di 13. O qadile ho ya sekolong ha a le dilemo di tharo. O rata ho ja tlhapi le ditjhipisi. O apara diphahlo tsa sekolo a e hae ka baesekele nakong ya lehlabula. O rata bolo.

Ruth o dula Israel, kibbutz, e tshwanang le polasing. Ruth o dilemo di supile. Kibbutz, dula matlong a batswadi le bana ha ba dule mmoho. Batswasi ba dula matlong a batho ba baholo ba. Ruth o kena sekolo polasing, o ja dijo tsa hae tsa tinare sekolong.

Adil o dula Malaysia motseng. Motse o na o na le ntlo e le ngwe. E bitswa ntlo e telele mm e e kaba ntlo ya batho ba malapa a 50. Malapa a kgetha hlooho ya lelapa e tla hlokom ela ba lelapa.

Kwi o dilemo di supa.O dula lehwatateng Botswana. Ke e mong wa batho ba ma San. Ntate wa hae o tsoma diphoofolo tse hlaaha hore a fumane dijo. Kwi o tla ya sekolong moo a robaletsang teng ha a se a le moholo. Ha jwale o ithuta ka Histor i ka ho mam ela dipina, dipale tseo ba lapa labo ba mo qoqelang tsona

Kofi o tswa motseng wa Ghana. O dula Ashanti ntlong eo a dulang ho yona le mm e wa haele mm e wa mm e wa hae. Ntlong ena Kofi o bitsa basadi boohle bo mm e, bana boohle ka bo abuti ba hae le bo ausi ba hae.

Ha re ngoleng

Tlatsa tafole ena, o sebedisa ditaba tsa tlhaloso eo o e badileng.

Lebitso le dilemo	Naha	Taba tsa moetlo wa hae

TEACHER: Sign _____ Date _____

Dikontinente tse supa

Sheba mmapa ka morao ho buka ena, tlatsa mabitso a dikontinente tse supileng le mawatle a a bohlokwa.

Molaphare le molatelele e bontshwang mapeng ke mela ya monahano feela eo re e sebedisang ho fumana dibaka lefatsheng. Molaphara o matha ho tloha botjhabela ho fihlela Borwa. Molatelele o tloha poleng ya lebowa ho isa poleng ya Borwa (ho tloha hodimo ho isa fatshe). Ho na le moo di kopanang teng.

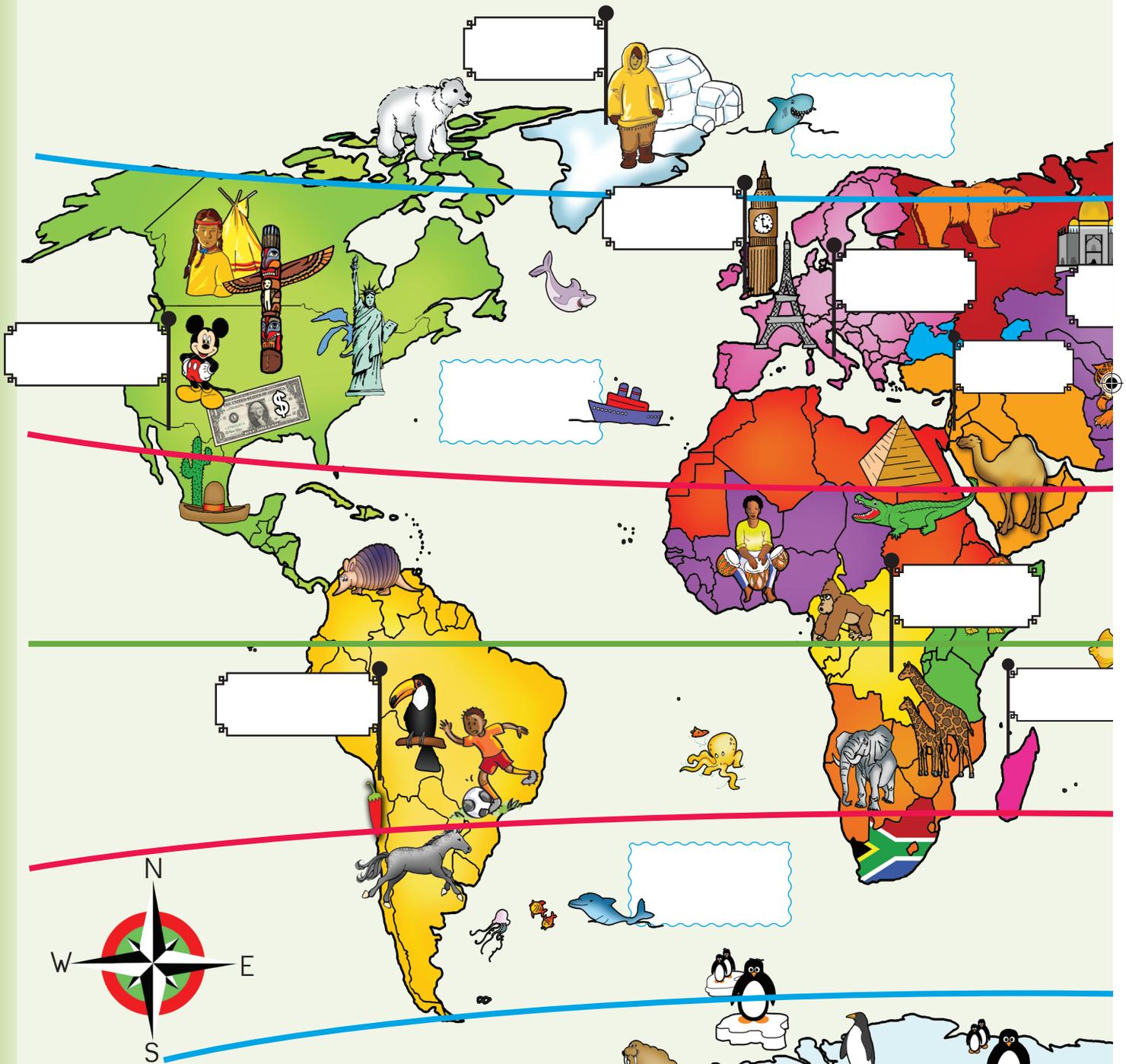

Letsatsi:

Ha re etseng

Tshwaya mmapa o sebedisa tse latelang:

Ekhweitha ke mola wa monahano o fumanehang bohareng ba lefatshe.
Teropika ya Khensara e 23° leboa ho ekhweita.
Teropika ya Khapirikhone e 23° borwa ho Ekhweita.
Sedikadikwe sa Aretike e ka ba 66° leboa ho Ekhweita.
Sedikadikwe sa Antharetike e 66° borwa ho Ekhweita.

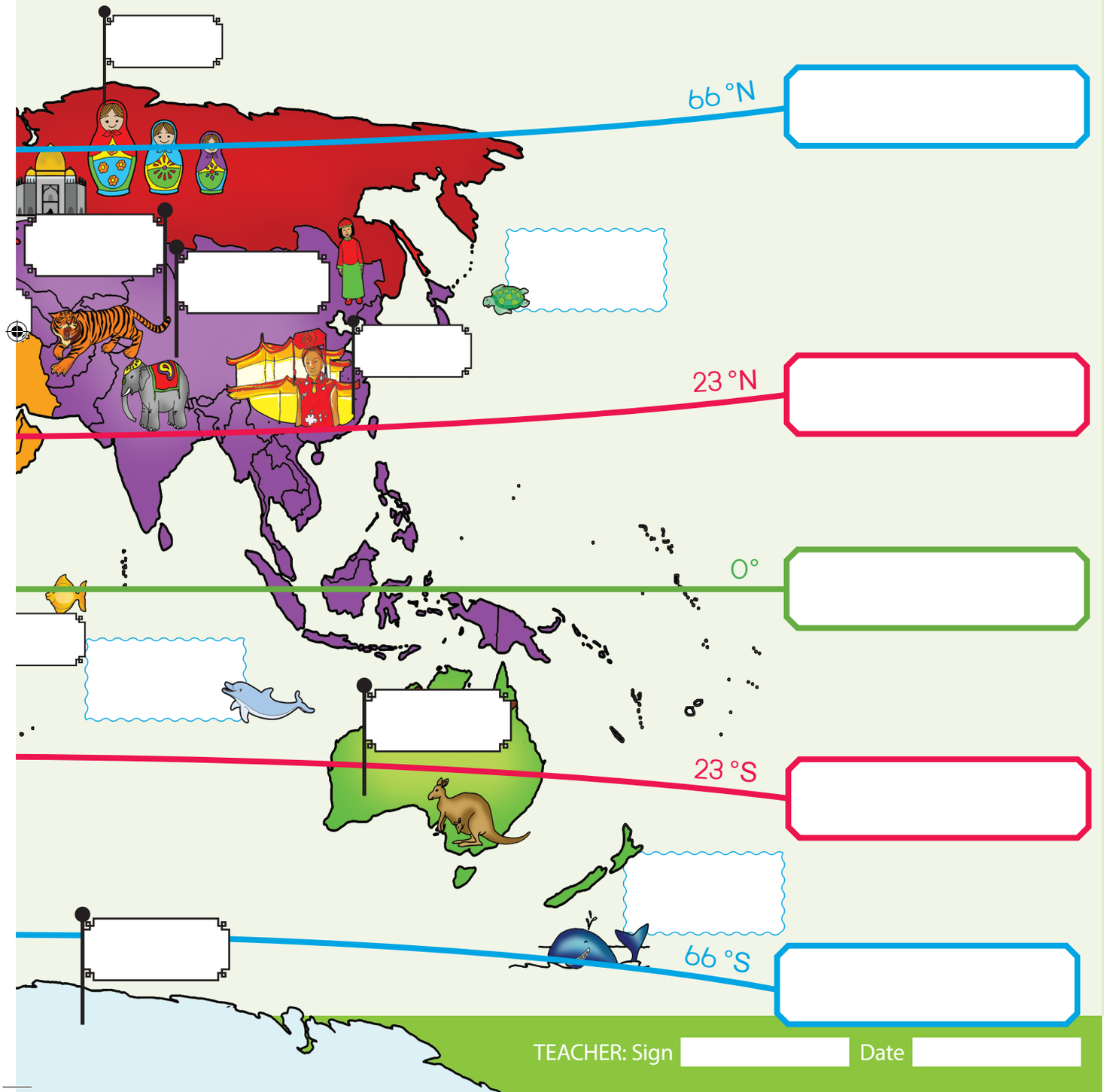

TEACHER: Sign Date

Malepa a mmapa wa lefatshe

QETILE

29 Bolela naha karolong e borwa ya Afrika.

30 Ke ditlou dife tse nang le ditsebe tse nnyane: tsa India kapa tsa Aforika?

31 Ke lewatlehadi lefe leo o le tshelang ka sekepe ha o ya Australia o hlaha Afrika Borwa?

32 Hobaneng Somalia e bitswa lenaka la Afrika?

28 Lelapala Mickey Mouse le hokae?

27 O nahanang? Diphenkuini di dula fela Antartica?

26 Hon a le dinaha tse kae Amerika Borwa?

25 Ho na le dinaha tse kae Afrika?

24 Mawatlehadi a Atlelantiki le India a teana kae?

23 Tjhelete ya yuropo e bitswang?

22 Hobaneng bere ya Polar e sa hwame? Hobaneng diphenkwini di sa hwame serameng?

21 Bona igloo ya Greenland. E entswe ka eng?

20 Na o ka bontsha moo botjhabela bo leng?

19 Na o ka bontsha moo leboya le leng?

18 Ke lewatlehadi lefe leo o le tshelang ka sekepe hore o ye Amerika Borwa?

17 Na o ka bontsha moo borwa bo leng?

Letsatsi:

Bapala papadi ena le motswalle. Phethola khoini. Ka hlohong o tsamaya dibaka tse pedi pele. Mehatleng o tsamaya sebaka se le seng pele. Tadima mmapa bakeng sa dikarabo.

1. O dula naheng efe?
2. Bolela naha e le nngwe afrika.
3. Ba bua puo efe Chaena.
4. Bolela diphoofolo tse pedi tsa Australia.
5. Ba bua puo efe Australia?
6. O ka fumana kae toar ya Eiffel?
7. Bolela e le nngwe ya diphoofolo tse kgolo tsa Afrika.
8. O ka fumana kae diphiramiti?
9. Ba sebedisa tjhelete efe USA?
10. Nonyana ya botjhaba ya Afrika Borwa ke eng?
11. Motsemoholo wa USA ke eng?
12. Motsemoholo wa Brazil ke eng?
13. Motsemoholo wa Namibia ke mang?
14. Ke naha efe e kgolo ka ho fetisisa lefatsheng ka boholo ba sebaka?
15. Ke naha efe e kgolo ka ho fetisisa lefatsheng ka bongata ba batho?
16. Na o ka bontsha moo Bophirima bo leng teng?

TEACHER: Sign _____ Date _____

Mefuta e mengata ya botjhaba

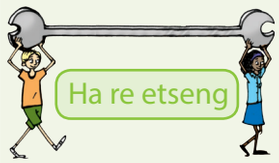

Jwale o ilo iketsetsa diphuputso tsa hao.

Afrika Borwa re na le meetlo mmoho le bodumedi bo bongata. Buisana le emong eo tumelo ya hae e fapaneng le ya hao, o mmotse dipotso. Mmotse dipotso tse tafoleng e ka tlaase, mme o kenye dikarabo kholomong e ka letsohong le letona.

Tumelo eo e rapela mang?	
Ho kopanelwa kae?	
Batho ba rapela hakae?	
Ho na le meetlo, ditshebetso, mekete e mekae?	
Ho aparwa jwang?	
Na banna le basadi ba rapela mmoho?	

Kgetha naha e le nngwe mme o ithute haholo ka yon aka ho araba dipotso tsena:

Naha e hokae- kontinenteng efe?	
Meetlo e meng moo ke efe?	
O fumane eng hape ya bohlokwa?	

Letsatsi:

Lehlalosi la papiso

Ha re ngoleng

Jim

Jabu

Ajay

Phethela dipapiso tsena.

Jim o na le dipalesa tse ngata.
Jabu o na le dipalesa tse _____.
Ajay o na le dipalesa tse _____.

Borikgwe ba Jim bo bolelele.
Borikgwe ba Jabu bo _____.
Borikgwe ba Ajay bo _____.

Bongi

Pam

Devi

Bongi o molelele.
Pam o _____.
Devi o _____.

Bongi o na le buka e kgolo.
Pam o na le buka e _____.
Buka ya Devi e _____.

Ken a le tjhelet e nnyane.
O na le tjhelete e _____.
Yena o na le tjhelete e _____.

Moriana ona o mobe.
Moriana o latsweha _____.
Moriana o _____.

Ana ke a mang a makgethi a o tshwanetseng ho a hopola.

mpe	fetelletse	hahólo
nnyane	tlaase	hahólo

ntle	ntlenyana	ntle hahólo
ngata	ngata hahólo	ho fetisisa

TEACHER: Sign _____ Date _____

Ha re baleng

DITABA TSA BANA

Moshemane wa sekolo(9) o thulane le motho wa pele

15 Phato 2015

TSHIBOLLO YA MASAPO, Afrika Borwa — Moshanyana ya dilemo tse ka bang robong Matthew Berger o fumana masalla a masapo le ntja ya hae, Tau, a fumanwa ka hara jwang bo bongata hoseng ho hong mona ho la Maropeng. Masapo ana a fumanwa ke ba etsang diphuputso.Ntate ke fumane masalla a masapo a motho! Ke Matthew eo o bolella ntatae a ntse a lla, Ngaka Lee Berger, ya neng a ntse a etsa diphuputso tsa masapo a batho ba kgale nakong ya dilemo tse 20.

Matthew e monnyane haholo o ne a tshwere masalla a masapo a motho a ya bonahalang hore ke a motho ya neng a le motelele ba dimitha tse 1,27, ya neng a ka ba moholwannyane ho Matthews ka dilemonyana di se kae ha a ne a shwa. Ha ngaka Berger a ilo sheba hore na Matthew o ne a mmitsetsang, o ile a makala haholo ho bona hore mora wa hae o tshwere lesapo la lehata la motho.

Re sebedisa masakana a kgutlonne [tjena] ha re kenyelletsa mantswe ho qetella sep batho ba se boletseng

"Ha nka b aka kgolwa! Ke ikutlwile ke tshohile"

Dr Berger o itse kamorao. "Ke batlile ke etshwa [ke makaloprise]." Ngaka Berger le bafuputsi mmoho le yena ho tswa Yunibesithing ya Witwatersrand mane Johannesburg, ho tloha ka nako eo, ba fumana ho hong ka masapo le lehata la moshanyana enwa. Ba fumana hore mohlomong ba lelapa la hae ba ne ba batla metsi mme jwale diphoofolo tse ding tse neng di ntse di tsoma di ile tsa ba

susumeletsa ho ya dilomong, e leng moo ba ileng ba fumanwa ba shweletse teng botebong ba dimitha tse 30 ho ya ho tse 45.

Ngaka Berger le sehlopha sa hae sa ditsebi ba bolela hore ho na le matshwao a bontshang hore moshanyana enwa o wela sehlopheng sa batho ba morabe o itseng. Sehlopha sa batho kapa leloko le itseng.

Setsebi se tsebahlang ka lebitso la Sediba (leo ka Sesotho le bolelang mohlodi kapa metsi a mohlodi). Ditshwantsho tsena di bontsha hore dibopua tsena di tsamaya di otlolohile ka maoto a malelele empa di ntse di hlwella difateng. Di na le meno a mannyane le difahleho tse kang tsa motho, empa maoto a tsona a ne a bonahala e le a kgale mme boko ba tsona bo bonnyane haholo.Ditsebi tse ithutang ka tsa batho ba Sediba ba phetseng nakong ya dilemo tse ka bang dimilione tse 1,78 dimilione ho ya ho tse 1,95.

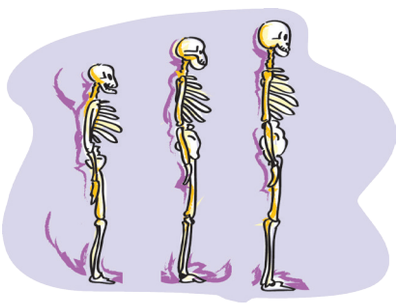

Ha re ngoleng

Ke se feng seo moshanyana a se fumaneng le ntja ya hae?
Re tseba jwang hore ntate wa hae o ne a maketse? O ne a makaditswe ke eng?
Masalla ke eng?
Lentswe lena sediba le bolelang? Ha o nahana ke hobaneng ha ba bitsa masalla hore ke *Sediba*?
Ho fumanwa hona ha Sediba le dibopeho tsa batho di tshwana ka eng?
Dibopuwa tsena di ne di fapana jwang le dibopeho tsa batho?

Ako nahane feela o se o le Matthew Berger. Ngola dintlha tayaring ya hao o bolele se ileng sa etsahala letsatsing leo.

Dumela Bukatsatsi Letsatsi:

Kajeno ke ne ke tsamaya le ntja ya ka Tau

Mof Ples le leoto le Lennyane

Re dula polaneteng e nngwe e dulang e fetofetoha. Ka nako e nngwe diphetoho tsena di bakwa ke ho fetoha ha maemo a lehodimo, a kang ho reketla ha lefatshe le ho sutha ha mawatle. Empa tshenyo e nngwe e ngata ke e bakwang ke batho, ka ho silafatsa dinoka le mawatle le ho senya meru e teteaneng. Diphetoho tsena tsohle di etsa hore re lahlehelwe ke dintho tse itseng tseo bana ba rona ba ke keng ba di bona ba di tseba, jwalo ka meru ya difate tse teteaneng kapa diphoofolo tsa bohlokwa jwalo ka Nkwe e leng phoofolo e seng e fokola haholo. Re tshwanela ho hlokomela letlotlo la rona bakeng sa bokamoso ba rona – bana ba rona le ditloholwana tsa rona.

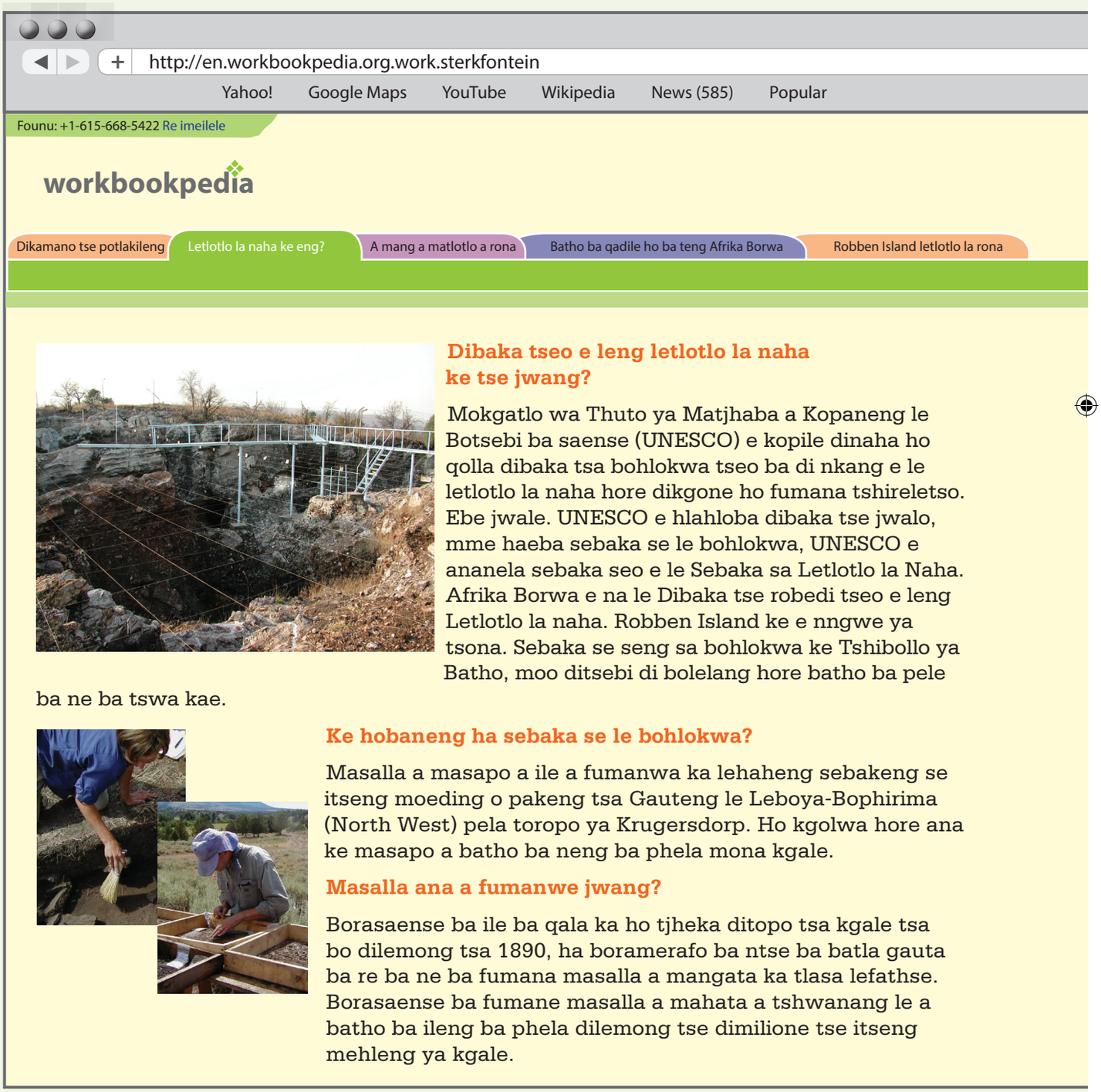

Dibaka tseo e leng letlotlo la naha ke tse jwang?

Mokgatlo wa Thuto ya Matjhaba a Kopaneng le Botsebi ba saense (UNESCO) e kopile dinaha ho qolla dibaka tsa bohlokwa tseo ba di nkang e le letlotlo la naha hore dikgone ho fumana tshireletso. Ebe jwale. UNESCO e hlahloba dibaka tse jwalo, mme haeba sebaka se le bohlokwa, UNESCO e ananela sebaka seo e le Sebaka sa Letlotlo la Naha. Afrika Borwa e na le Dibaka tse robedi tseo e leng Letlotlo la naha. Robben Island ke e nngwe ya tsona. Sebaka se seng sa bohlokwa ke Tshibollo ya Batho, moo ditsebi di bolelang hore batho ba pele ba ne ba tswa kae.

Ke hobaneng ha sebaka se le bohlokwa?

Masalla a masapo a ile a fumanwa ka lehaheng sebakeng se itseng moeding o pakeng tsa Gauteng le Leboya-Bophirima (North West) pela toropo ya Krugersdorp. Ho kgolwa hore ana ke masapo a batho ba neng ba phela mona kgale.

Masalla ana a fumanwe jwang?

Borasaense ba ile ba qala ka ho tjheka ditopo tsa kgale tsa bo dilemong tsa 1890, ha boramerafo ba ntse ba batla gauta ba re ba ne ba fumana masalla a mangata ka tlasa lefathse. Borasaense ba fumane masalla a mahata a tshwanang le a batho ba ileng ba phela dilemong tse dimilione tse itseng mehleng ya kgale.

Mantswe a matjha

google

Dibaka tseo e leng letlotlo la naha ke tse jwang? Patlisiso

Ka 1947, Ngaka Robert Broom o ile a fumana lehata la motho e moholo wa mosadi, a tshwanang le a bolelwang nalaneng yaka gale ya *Plesianthropus transvaalensis* mahaheng a Sterkfontein. Batho ba fumana lebitso lena le le thata ho hopoleha, mme yaba ba fa lehata lena lebitso la boswaswi la Mofumahadi Ples.

O tsamaile neng?

Mofumahadi Ples o phetse dilemo tse dimilione tse fetileng, pele ho ho fumaneha mollo kapa pele ho ho etswa ha disebediswa tsa tshepe. Borasaense ba kgolwa hore batho ba bileng mona pele e ne e le baholoholo ba batho ba teng hona jwale merabe ena e meng e tswa ho bona. Ke ka hona sebaka sena se bitswang Tshibollo ya Batho.

Ke bopaki bofe bo bong boo re nang le bona mabapi le batho ba ho fihla pele mona Afrika Borwa?

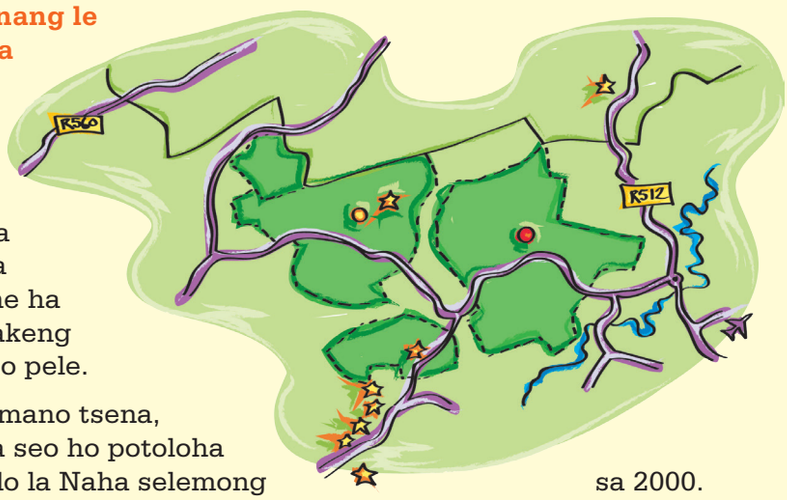

Ka selemo sa 1995, rasaense e mong ya bitswang, Ronald Clarke, o ile a sibolla masalla a mang a masapo sebakeng sona seo.Masalla ana a ile a bitswa ka hore ke Leoto le lennyane hobane ha borasaense ba ne ba tjheka sebakeng seo ho ile ha hlaha lesapo la leoto pele.

Ka lebaka la bohlokwa ba diphumano tsena, UNESCO e ile ya ananela sebaka seo ho potoloha mahaha ao e le sebaka sa Letlotlo la Naha selemong sa 2000.

Botjhaba ba rona

Buisana le motswalle wa hao ka dipotso tsena, le nto ngola dikarabo tsa dipotso sebakeng se siilweng.

Sebaka seo e leng letlotlo la naha ke se jwang?
Ke hobaneng ha **Tshibollo ya Batho** e le bohlokwa hakana ho rona MaAfrika Borwa?

Bala atikele ya koranta e buang ka ditaba tsa Matthew Berger hape le tlaleho e fumanehang inthaneteng ka **Tshibollo ya batho** mme o etse phousetara ho phatlalatsa sebaka seo e leng **Letlotlo la Naha**.

Qapa pohusetara. Phousetara ya hao e tshwanela ho etsa hore batho ba batle ho etela sebaka sa Tshibollo ya Batho.

Letsatsi:

Tse ngata ka puo …

Buisanang ka mahlalosi a makhetlo le motswalle wa hao. Ba re o etsa dintho ka makgetlo a makae. Etsa dipolelo ho bontsha hore di bolela eng ka bonngwe. Ebe o ngola polelo ya hao tafoleng e ka tlase.

ha se hangata

e ye e re

hangata

0 2 4 6 8 10

ho hang

ka nako eo

ka mehla

Lekgetlo seo ke se etsang	Seo ke se etsang
e ye e re	
hangata	
ho hang	
ka nako eo	
ka mehla	
ka sewelo	

Ngola dipolelo ho hlalosa diketso o sebedisa mahlalosi a makgetlo.

Hoseng ke ye ke
Matsiboya a mang la a mang ke
Ka mafelo a beke ke ye ke
Bosiu hangata ke
Hangata ka nako ya phomolo ya dikolo ke ye ke
Hangata ka matsati a ka a tswalo ke
Ka moqebelo bosiu ke ye ke
Mariha ha ke

Moelelo o habedi

Dipolelo tsena tse pedi ka bonngwe di na le meelelo e mebedi. Sebetsa le motswalle ho sebetsa hore na di bolela eng. Etsa setshwanstho ho bontsha moelelo wa Moelelo o habedi.

Mosadi o otlile monna ka sekgele.	

Na o ka rata ho itekanya mose o fensetereng	

TEACHER: Sign _____ Date _____

Ho lokisetsa phamofolete

Tabola leqephe le ka pele mme o le kobe ho etsa karete ya Z.
Qapa pampiri ho phatlalatsa letlotlo la rona.

O tla hloka ho bala pampiri ya web ho fumana ditaelo. Leqephe la hao la ka pele le bontshe sebaka le polelo kapa lepetjo. Leqepheng le leng le le leng taka setshwantsho mme o ngole tlhaloso ya seo o tla se bona.

Hopola ho Kenya:

- hopola ho Kenya aterese ya sebaka,
- tjhelete ya ho kena
- le nako ya pulo.

1 Etsa khabara ya ka pele.

2 Ngola ditaelo tse tshwanetseng.

3 Ngola ditaelo tse tshwanetseng.

4 Ngola ditaelo tse tshwanetseng.

5 Ngola ditaelo tse tshwanetseng.

6 Nehana ka lebisto le aterese.

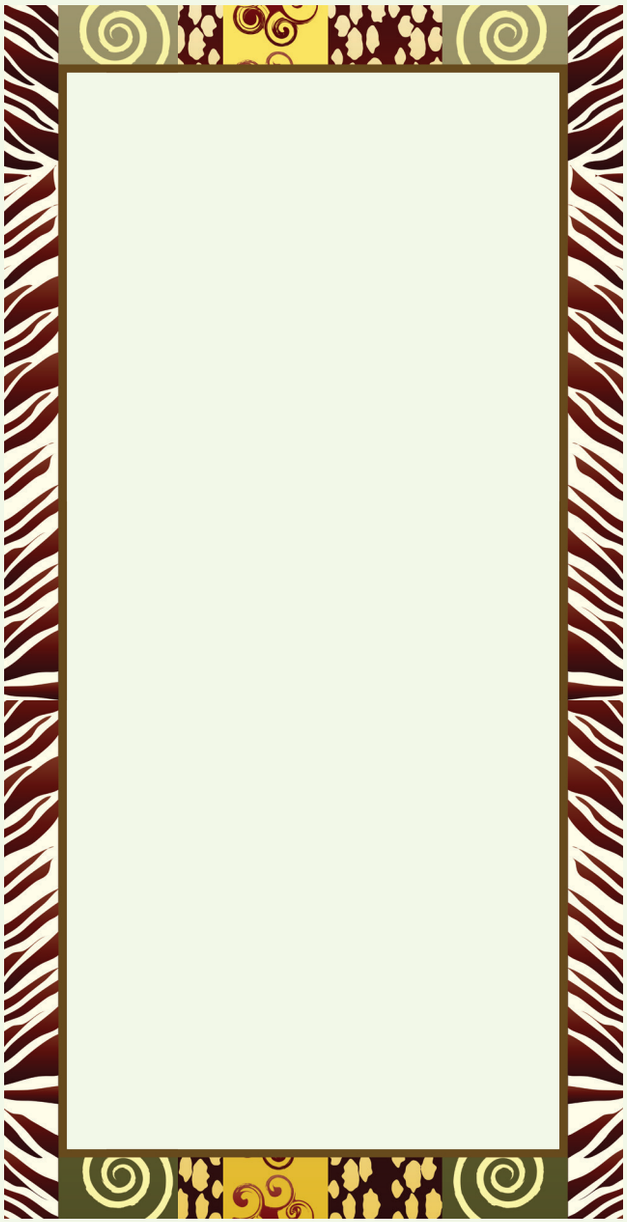

5

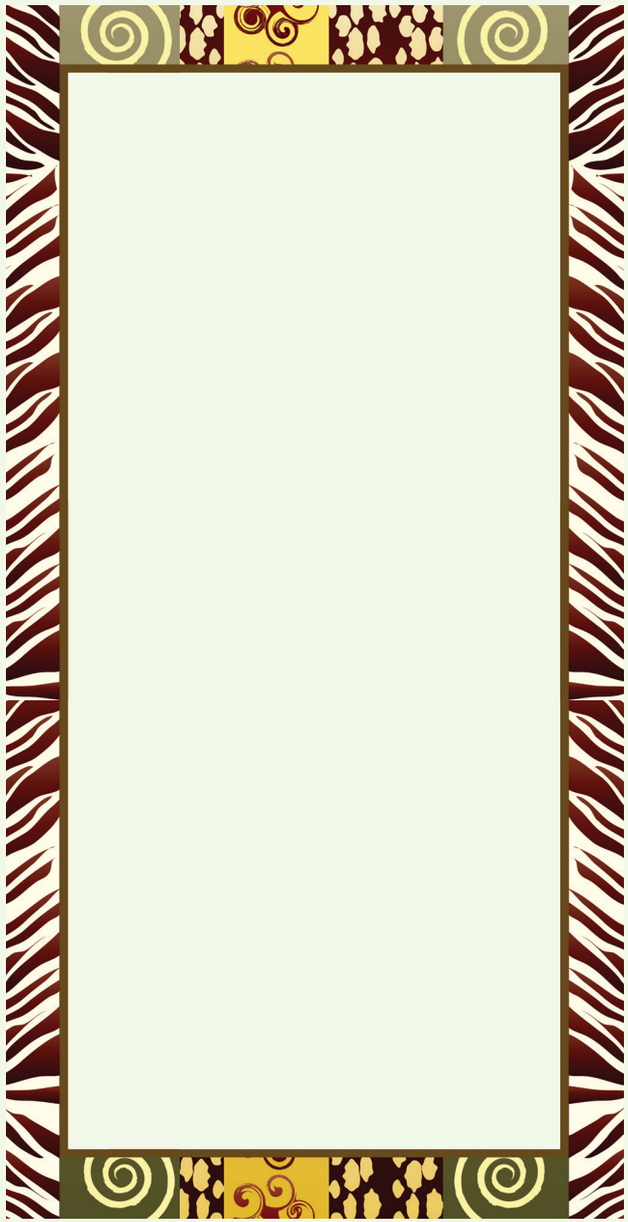

leqephe la ka morao: ditaelo tsa mang le mang jwale ka nomoro ya mohala, aterese le aterese yaemeili

6

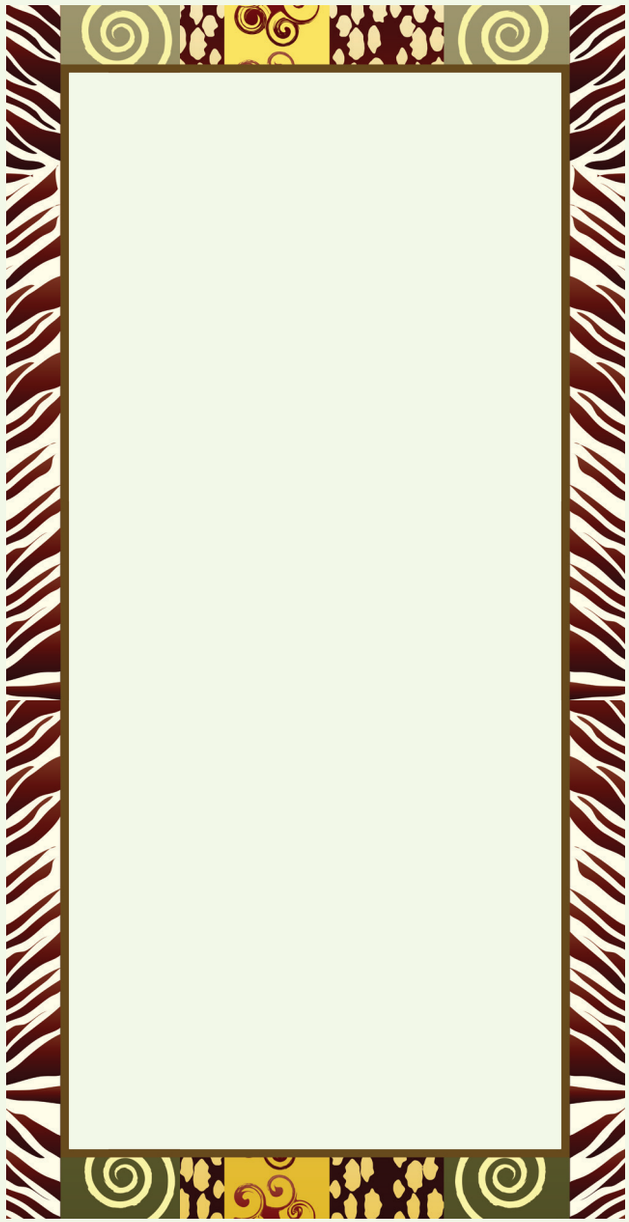

leqephe la ka pele: le kobe

1

2

3

4

Tema 8: Batho, dibaka le thothokiso

Dibeke 5 - 6: Nako ya dipale

113 Setshosa sa laeborari 102
Bala seratswana.
Puisano ka dipotso tse itsetlehileng ho seratswana.

114 Ke mang ya jang dibuka tsa rona? 104
Bala padiso ya serapa.
Puisano ka mefuta e fapaneng ya pheletso ya pale.
Etsa papadi ka qeto ya pale mme o e bapale.
Ngola qetello ya pale.

115 Beke ya dibuka 106
Araba dipotso tse itshetlehileng ho tema ya beke ya buka.
Ngola buka tsatsing ya hao o hlalose pale.
Ngola dipolelo ka mokgwa wa kganyetso o sebedisa dicontractions.

116 Ngola pale ya hao 108
Sebedisa mmapa wa kelello o itokisetse ho ngola pale o itshetlehile ho dibapadi, poloti, sebaka le diketso.

117 Bana ba nka leeto la ho ya kampong 110
Bala temana ya ditaba.
Fumana mantswe a moelelo o le mong ho tema.

118 Sehahabi sa naheng 112
Araba dipotso tsena o itshetlehile paleng ya leqephe tshebetso le fetileng.
Bapisa dipolelo tse botshang ketso le ketsahalo.
Kopanya dipolelo le diconjunctions.
Ngola seratswna se hlalosang bophelo ba naheng.

119 Ho ba sefofu ha ho a nkemisa 114
Bala a bayokerafi.
Latellisa diketsahalo tse boletsweng phelo.
Ba ngola mabitso a bona boreiling ba sebedisa tjhate ya ditlhaku tsa boreili.

120 Ha re shebeng Puo 116
Nyalanya maetsi le ditshwantsho tse nepahetseng.
Fumana maetsi, makgethi le prepositions dipolelong.
Puisano ka meelelo e mmedi ya dipuns.

Dibeke 7 - 8: Dithothokiso tsa bana

121 Macavity katse e makatseng 118
Bala thothokiso.
Etsa papadi ka thothokiso.
Fumana mantswe a morethetho thothokisong.
Sheba mantswe bukantseng o ngole meelelo ya ona.

122 Nahana ka Katse e makatsang 120
Balla thothokiso hodimo
Hlalosa katse.
Araba dipotso tse itshetlehileng thothokisong.
Ba ngola thothokiso ya bona ka katse e hlalelfileng.

123 Serwala katiba kgabedu 122
Bala thothokiso.
Araba dipotso tse itshetlehileng thothokisong.
Etsa papadi ka thothokiso.

124 Lameriki 124
Bala lameriki.
Araba dipotso tse itshetlehileng ho lameriki.
Ngola lameriki ya hao.

125 Boithabiso ka thothokiso 126
Bala thothokiso.
Araba dipotso o itshetlehile thothokisong.

126 Ke selemo se setjha 128
Bala thothokiso.
Araba dipotso tse itshetlehileng thothokisong.
Ba hlalosa dintho tseo ba ithutileng le tseo ba di hlotseng hara selemo.
Ba hlalosa boitukisetso ba selemo se tlang.

Setshosa sa laeborari

Pele o bala

- Sheba ditshwantsho le dihlooho o leke ho noha hore serapa se tla bua kang.
- Sheba leqephe ho bona seo tla bala ka sona.

Ha o ntse op bala

- Bapisa seo o se nohilelng le sou o se baling.
- Ha o sa utlwisise se bale hape nutle. Balla hodimo.

Ha re baleng

"Haufinyane e tla be e le Beke ya Dibuka!" ho bolela Mof. Maharaj. Tumi le sehlopha sohle dulang fatshe hle. Beke ya Dibuka e hlalosa ditlhodisano le **maeto a ho tswa** ho ya dilaeborari le ditoropong le dipale tse ngata.

"Selemong sena mokotaba ke bophelo ba naheng ho hlalosa, Mofumahadi," Maharaj. "Jwale re tlilo etsa diphousetara mme re ngole dipale tka diphoofolo tseo bophelo ba tsona bo leng **kotsing** tse ka nnang tsa **fela** ha nako e netse e ya. Na o sa hopola, re buile ka sena bekeng e fetileng". O supa ditshwantsho tsa diphoofolo tse kgomareditsweng leboteng.

"Bophelo ba diphoofolo tse ding bo kotsing hobane batho ba a di tsoma ho iketsetsa diaparo tse boya ka tsona," ho bolela Tumi, eo ka mehla a tsebang tsohle." Ka dinako tse ding di a shwa hobane ha di fumane dijo tse nepahetseng tseo di ka di jang".

"O bua nnete, Tumi," ho bua Mofumahadi Maharaj. "Jwale he bana," o tswela pele, "qalang ho nahana ka phousetara ya lona le dipale ka mefuta ena ya diphoofolo".

Baithuti ba bang ba etsa ditshwantsho tsa dibere tse nyane diberetse kgolo. Ba bang ba etsa ditshwantsho tsa ditshukudu le mangau. Ba bang ba etsa tsa dodo le qwaha ya Afrika Borwa. Empa bongata ba bona- ho kenyeletsa le Tumi ba ngola ka taenasoso. E seng feela taenasoso e e kgolo e tlwaelehileng, empa e ikgethileng. Ba ngola ka taenasoso eo ba ithutileng ka yona bekeng e sa tswa feta.

Tumi o hopola setshwantsho sa kgodumodumo ena hantle. E na le maoto a mane a ka pele a makgutshwane, le mohatla o molelele o motenya. Maotong a yona ho na le menwana e metenya e mehlano. E na le menwana e mehlano letsohong leleng le le leng le monwana o moholo o mutsu. Taenasoso e ja dimela le ntho e nngwe le e nngwe e melang.

Dikolong kaofela tsa motse di kenela Beke ya Dibuka Laeborari toropong. Ha dibekeng tse ding pele ho mona, bana ban e ba le maphathephathe ba etsa ditshwantsho ba penta diphousetara tse tla romelwa laeborari.

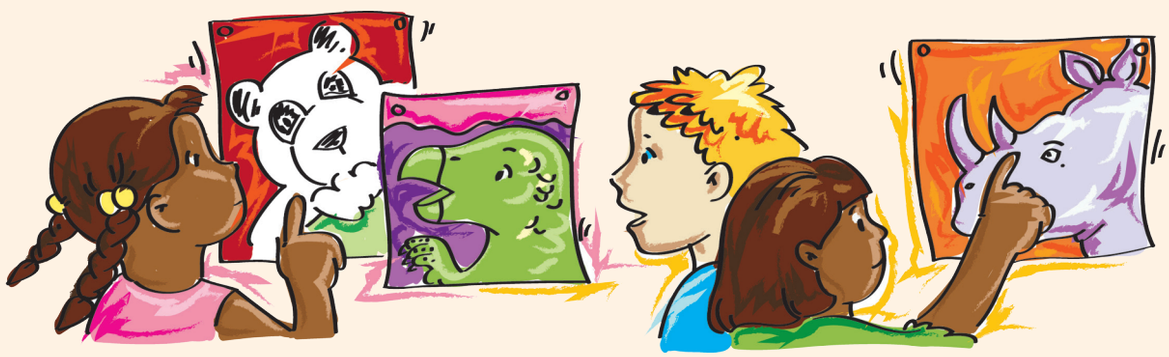

Bukantswe ya ka

Mantswe a matjha

Ha letsatsi leo le fihla, bakeng sa diphousetara le dipale hore di ka pepeswa laeborari, sehlopha seo Tumi a keneng ka ho sona sa tlala bese sa kena tseleng. E ne e le mariha ho bata haholo mme moya o ne o foka ka matla.

Ha ba fihla, ntho ya pele eo bana ba ileng ba e etsa ke ho sheba diphousetara tsa bona.

"Yaka ke ena!" ho bolela Tumi. Se bontsha taenasoso e bososelang e mommemng palesa ka molomong, se bontshang hore ke taenasoso e jang dimela.

"Pale ya ka ke ena e buang ka bere e ratwang haholo", ho bolela Anna.

"Sena ke seo ke se ngotseng ka tshukudu!" ho bua Thami ka boitshepo.

Ha bana kaofela ba se ba fihlile, Mofumahadi Mmamota, ya sebetsang laeborari, yaba o re, "Ke na le se tla le makatsa."

Jwale bana ba dula fatshe, mme ba ipotsa hore se tla ba makatsa e ka ba sefe.

Jwale lemati la buleha ha kena bere e kgolo e apare baki e mebalabala, e latetswe ke tau le ledinyane la bere. "Ke tsona tsa mmannete!" ho hoeletsa ngwana e mong. "Tjhe," ho araba e mong. "Di apesitswe diaparo. Hela dintho tsena ke batho ba apesitswe jwalo ka diphoofolo."

Bere e ratwang haholo ya tantsha hannyane, e itsoka ho ya hodimo le tlase. Yaba jwale e a ya kwana le kwana, e tsoka matsoho hammoho le bana bohle.

Ha re bueng

- Na le na le Beke ya Buka sekolong sa lona kapa toropong ya lona? Ho etsahalang moo?
- Tumi o fana ka mabaka a mabedi a hore ke hobaneng ha diphoofolo di shwa. Ke difeng?
- Na dodo le qwaha maphelo a tsona a kotsing mme di tshwenngwa ke batho ho ka di fedisa? Na o a tseba hore di shebahala jwang?
- Ke sefe seo Tumi a se ratileng ka Beke ya Dibuka?
- Lebitso la taenasoso leo bana ba neng ba le tseba e ne e le lefe?
- Na bophelo ba tau bo kotsing ya ho fediswa? Hobaneng o re the?
- Mantswe a ngotsweng ka botsho a bolelang? Buisana ka sena le motswalle wa hao.

Ke mang ya jang dibuka tsa rona?

Ha re baleng

Mof. Motha o ne a qala ho ikemisetsa ho bala pale ha lemati le buleha, mme ho kena motho, a kena a tsokotsa hlooho.

"Ha se ntho e ntle eo!" ho bolela e mong wa matitjhere. "Ke sutu e ntle eo!"

"Shebang hle!" ho bua bana. "Ke iguanodon"

Tjhe ho lokile ho bua Mof. Motha. "Taenasoso!" O ne a maketse hobane ha a hopole a rekile sutu ya taenasoso.

Taenasoso ya tsamaya ka hara bana e ka ho na le eo e mmatlang. Jwale ya toba ho Tumi ya neng a le ka moraorao. "Dumela!" ho dumedisa Tumi.

Bana kaofela ba ne ba batla ho e tshwara ka letsoho, mme ya nna ya potoloha e ntse e tsoka lestoho ho ba dumedisa bohle. Jwale taenasoso ya dula fatshe pela Tumi. Ya idimola, mme ya beha hlooho ya yona hodima maoto a ka pele ya e a robala. Tumi a leka ho phetela mofumahadi Mmathabo ditaba tsa taenasoso, empa o batla hore a emise hanyane hofihlela a bala pale ya bere.

Iguanodon e phetse dilemo tse ka bang dimillione tse 130 tse fetileng, e ja dimela, e k aba boima ba 2 000 kg, ha e eme e ka ba dimetara tse 3 lethekeng le dimetara tse 6 ho ya ho 10 ha e eme, e fumana lebisto ka ho ba le memo a kang a mokgodutswana iguana.

Tumi ha a kgone ho mamela pale hobane ho se ho qadile ho ba le modumo o makatsang o etswang ke phoofolo e dutseng pela hae. Taenasoso ena e ne e hona.

Modumo wa nna way a hodimo. E mong le emong a reteleha ho sheba hore modumo o tswa hokae.

"Kgaohana le yona," ho bua Mof Motha.

Pale ya fela mme taenasosos e ntse e robetse hodima yona. Bana kaofela ba ema mme ba qala ho sheba dibukeng.

Mofumahadi Mmathabo o ne a bontsha bana buka ya dinonyana, ha a utlwa lentswe ka morao ho yena. E ne e le porisipala wa sekolo.

"Ntshwarele hle," ho bua porisipala. "Kei le ka ikemisetsa ho tsoha hosing haholo. Na dintho di tsamaya hantle? Ka bona diaparo di fihla." "Empa," ho buo mmathabo, a bonahala a maketse, "haeba e ne e se ka wena ka hara diaparo tsa yaenasosos, e ne e tla be e le mang?"

Bukantswe ya ka

Mantswe a matjha

"Ke ne ke leka ho o bolella," ho bua Tumi. "Ke tsebile hore ke emong ya apereng diaparo tsena."

"Hei!" ho kgotsa e mong hape, a supa dishelefong tsa dibuka. Taenasosos e ne e bonahala bukeng ya diphoofolo e bitswang Mawatle lr Dinoka tse kgolo tsa Lefatshe [*Great Oceans and Rivers of the World*].

Tumi a leka ho hlalosa. "Ke seboko," o bolella mofumahadi Mmathabo. "Di ja dimela mme pampiri e tswa sefateng ha difate e le dimela. Ke ka hona etshwanang le pampiri."

Bana ba sheba taenasosos e ja Kgaolo ya botshelela ya buka e buwang ka mawatle. "O moratuwa," ho bua Mmathabo, "ena ha se ntho e ntle ho hang." Taenasosos e toba dibukeng tse ntjha tsa dipale. Dikhafara tse hlakileng din e di le thata di benya. "Bjarabjara" ke taenasosos eo. "Bjarabjara!" Buka ya dipale ya fella hang ka molomong wa yona.

E mong le e mong a qala ho nahana ka thata hore a ka tebela taenasosos ena jwang.

Ho ne ho se ya ratang taenasoso ha e ja dibuka tsa laeborari ya bona. Jwale bana ban e bat la etsa eng ho ho leleka taenasosos laeboraring ya bona? Buisanang ka sena mme le tshwantshe tshwantshiso ena ka sehlopheng sa lona.

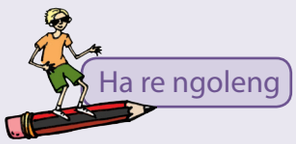

Ka mora hore le nke karolo diketsahalong tse fapaneng, etsang qeto yah ore ke sehlotshwana sefe se tshwantshitseng hantle mme le ngole hore ba fumane tharollo jwang. Jwale le na le qetello ya pale ya *Taenasoso ya Laeborari*.

TEACHER: Sign Date

Beke ya dibuka

Sheba pale hape. Araba dipotso tsena.

Ke diketsahalo dife tse dihlophiseditsweng Beke ya Dibuka?

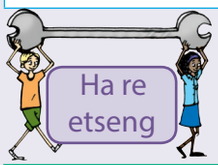

Iguanodon e shebahala jwang? Bala tlhaloso paleng mme o take setshwantsho sa yona.

Ngola kgutsufatso ka mokgwa wa bukatsatsi o bolele se etsahetseng ka laeborari kajeno. Ngola motho wa pele o sebedisa "Nna" le ka lekgathe lefetile.

Dumela Bukatsatsi

Kajeno setshosa se kene ka laeborari sa gala ho ja dibuka.

Letsatsi:

Bua le motswalle wa hao ka tafole ena, e o sebedise **yona** ho o thusa ho ikwetlisa o qapha kganyetso dipolelong o sedisa "ha se".

Nna	ha ke	rate rakebi.
Wena		fete tsela ha robot e le.
Rona		bakgubedu.
Bona		
Yena	ha a	bapale bolo.
Yona		kgene ha bonolo.
Yena		je dipompong tse ngata.
Yona		shebe TV kamehla.
		lehlwa mariha.

Jwale ngola

seke wa	**ha a**	**seke a**	**kekebe a**	**keke**
seka				

ha se	**se ke be**	**e ke ke be**	**e ke ke be**	**ka ke a**

Jwale sebedisa mehlala e meng le e meng eo o ka e nahanang ho ngola dipolelo ka kganyetso o sebedisa **nyamelo.**
Re o ngoletse ya pele.

A ka se je hosing.

Ha re shebeng nyalano

Re qapa nyalanyo dicontractions ka ho kopanya mantswe a mabedi mme re etse letswe le le elng,

Ngola pale ya hao

Ha re ngoleng

Itokisetse ho ngola pale. Pele tlatsa mehopolo ya hao mmapeng wa hao wa kelello. Ebe o sebedisa mmapa wa hao wa kelello ho ngola pale ya hao leqepheng le latelanng.

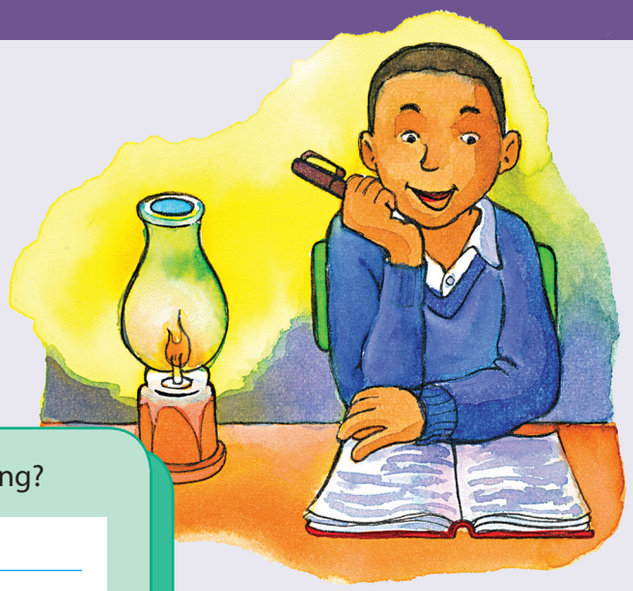

Ke bo mang dibapadi?

Moralo ke eng?

- Sebedisa mmapa wa hao wa kelello ho o thusa ho ngola
- Ngola mokgwaritlo
- Kopa motswalle wa ha oho tshwwaya mosebetsi wa hao
- Lokisa diphoso
- Jwale ngola ka makgethe bukeng ya hao.

Ke eng sehloooho sa pale?

Sebaka ke eng?

Ho etsahalang pele?

Ho etsahalang hape?

E fela jwang?

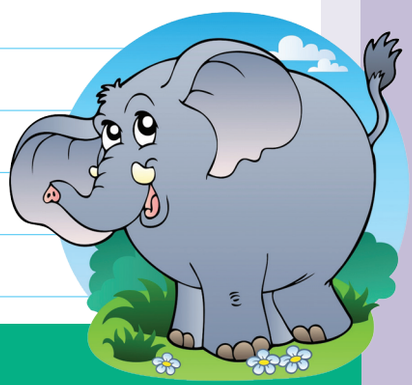

Bana ba nka leeto la ho ya kampong

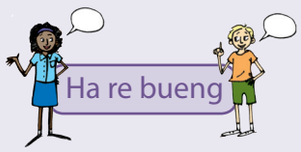

- Phapang e kgolo ke efe dipakeng tsa diantshi le dihahabi?
- O ka fana ka mabitso a dihahabi tse kae?
- Bolella tlelase ka moo o kileng wa kopana le sehahabi ka teng.

Vusi o tsamaya ka mora motswalle wa hae Mike, ya ntseng a bula zipi ya tente. Vusi o qhomela hodimo ke ho tshoha ha motswalle wa hae a retela ke ho tshoha mme a thula motswalle wa hae Bongi, ya neng a le ka morao ho yena.

"Nn...o...o ha!" ho hoeletsa Mike, ha a khwetjhela morao ho Vusi.

Ntate wa Vusi, Mong. Mosoma, a tla a mathile ho tswa mollong o kampong. "O tseba jwang hore e ne e hlile e le noha?" o a botsa, a patile letsheho la hae ha a sheba bashanyana bana ba bararo ba thothomelang.

"Leleme la yona le tswa le ho kgutlela morao ka molomong, Ntate e tshwana le mokgodutswane o moholo!" Vusi grasps.

"Emang mona, kaofela ha lona, ke sa ilo lata totjhe ka koloing. Mohlomong ha se noha."

Bongi o phaphatha Mike lehetleng. "E ka se be noha jwang? Na o tseba phoofolo e nngwe e ntshang leleme ka molomong wa yona?" Oa botsa.

Mike le Vusi ba sisinya dihlooho tsa bona. Ba hloka tlhaloso.

Monghadi Mosoma o kgutla a se a nkile totjhe ka letsohong le leng le kgarafu ka ho le leng. O bitsetsa Vusi lehlakoreng la hae.

"Vusi, wena o ntshwarele totjhe ena hore ke tsebe ho tiisa kgarafu ena", o bolela jwalo." Tjhe ntate hobaneng nna?" kopa Vusi , o bua ka lentswe le lesesane.

"O se tshwenyehe; ke tla ya pele ho sheba sehahabi seo."

Mongh. Mosoma a phahamisa tente kaletsoho le le leng mme Vusi yena a kgantsha ka totjhe ka tenteng. Bana bana ba bararo ba ema ba bapile, empa ba bolokile sebaka se lekang dipakeng tsa bona le tente.

"E, ke seo ke neng ke ntse ke se nahana," ho realo monghadi Mosoma, a retelehela ka ho bana. "Ke molebedi wa Kapa kwana mampharwane. Empa o fihlile jwang mona? Ke nahana hore ke le bolelletse hore le fase tente eo hantle ho ya tlase le ka mahlakoreng."

Vusi a sheba mehala ya hae le e meng e mmedi e shebaneng mme a phahamisa mahetla. Ba ne ba tatile hoseng hoo jwalo ka ka mehla. Vusi a etsa qeto ya hore jwale ke nako ya ho fetola sehlooho seo ba buang ka sona. "Mmampharwane ke eng, ntate. Na o a loma kapa e tshwela ka mathe?"

Bongi o tshositswe haholo ke sebopeho sa mokgodutswane o moholo hakana. Kganyeng ya totjhe, ho eme ntho e tshweu e matheba a matsho le letlao le benyang. E na le manala a matsho a melelele menwaneng yohle ya yona e mene. A qhomela hodimo ke letswalo ha phoofolo ena e etsa lerata le leholo la ho hweshetsa.

"Hlokomelang bana, sena ke karolonyana e nyane feela ya mosebetsi. Ha e ka o loma ho tla hlokahala tshepe e thata ho ahlamisa mehlahare ya yona," ho bolela monghadi Mosoma.

"Hao!" Ho honotha Mike ha a sutha sedikadikweng sa kganya.

Bala pale hape, mme o fumane mantswe a nang le moelelo o tshwanang a hlahang paleng. (Hopola hore mantswe a tshwanang ka moelelo ke a kang **molelele** le **phahame matla** le **shahlile**, **nyefola** le nena thabile le nyakalletse.)

honotha	
tjhetjha	
tshwela	
makala	
tshosang	

TEACHER: Sign _____ Date _____

Sehahabi sa naheng

Bala pale ya Mmampharwane hape, mme le buisane le motswalle ka dikarabo tsa dipotso. Jwale tlatsa ka dikarabo dibakeng tse siilweng ka tlase.

Bana bana ba tsamaya ka tatelano e jwang ho ya tenteng?		
1	2	3

Na o nahana hore Vusi o ne a kile a bona Mmampharwane (molebedi wa Kapa) pele? Hobaneng o realo?
Ke hobaneng ha Vusi a ne a thula Bongi?
Na Mongh, Mosoma o ne a tshaba dihahabi? Ke hobaneng o realo?
Re tseba jwang hore bana ba tshaba dihahabi?
Ho tlile jwang hore mmampharwane a kene ka tenteng?

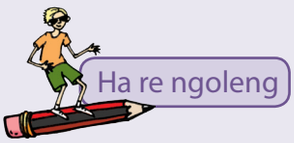

Hangata re rata ho bua ka sesosa le ditlamorao tsa ho hong. Ho etsa jwalo re sebedisa **hobane** kapa **hoba**. Nyalanya dipolelo tse kholomong e tala le sesoisa kapa ditlamorao ka kholomong e bolou.

Mmampharwane o kene ka tenteng.	O ne a batlaho ya lata totjhe.
Mmampharwane o ile a nahana hore o bothateng.	A thulana le Vusi.
Monghadi Mosoma o ile a ya koloing.	O ne a nahana hore o tobane le noha.
Mike o ile a kgutlela morao ka potlako.	Bana ban e ba sa tlama tente tlase.
Vusi o ne a qala ho bona mampharwane.	Wa etsa modumo mme wa ntshetsa leleme ka ntle ho molomo.

Jwale sebedisa **hobane** le **jwale** ho kopanya dipolelo, mme o ngole polelo e ntjha papeteleng e ka tlase.

Letsatsi:

Ngola diratswana tse pedi ka ditaba tsa nako eo o kileng wa e dula kampong e nang le difate tse ngata. (Haeba o so ka o etela kampong, hlalosa hore o nahana hore ho jwang.) Sebedisa mantswe a latelang ho o thusa. Hlalosa hore o ne o ikutlwa jwang, ho nkga jwang, o utlwileng, jwang bo jwang, difate tsona.

Tseo ke ithutileng tsona naheng

tente kgarafu nkgo metsi patsi mollo pitsa ya
maoto a mararo sefate phala bonolo sehahabi phokojwe
mong tshohile dikirikete mahwashe ditsela
tse mpe phaka ya dipapadi polasi hlabang
mabidi foreshe dinonyana botjha mosa molodi

Ho ba sefofu ha ho a nkemisa

Na o kile wa ikutlwa o inehela? Eka dintho di thata haholo?
Na o na le mathata a tlosang monahano wa hao mosebetsing wa sekolo?

Ha re baleng ka ngwana ya sa kang a inehela.

Ke hlahile ka selemosa 1967 mahaenga a motse wa Venda, profenseng ya Limpopo. Ha ke le dilemo di tshelela ka tshwarwa ke mmokotsane, bolwetse bo tlwaelehileng ba bana. Ha ke a ba lehlohonolo – ho bile le mathata, ka ba sefofu. Ke kgathatseha, ka fellwa ke matla le tshepo. Ke neke tlo tswela pele jwang ka bophelo?

Ka kena sekolo sa difofu, Bosele ka selemo sa 1973, ke moo keithutoleng ho bala Boreile. Ka nka molemo wa thutu e bohlokwa. Ke ne ke tseba hore ketlamehile ho pasa matric hantle. Bana ba bangata ka nako e nngwe ha ba bone bohlokwa ba ho sebetsa ka matla sekolong, ba itshola nako e se e ile.

Ha ke qeta sekolo ka 1987, ka ya ithuta *University of the North, Limpopo,* ka selemo sa 1991 ka qala dithuto tsa mora dikiri, *University of the Witwatersrand, Johannesburg*. Ke ne ke batla ho ba ramolao. Ke ne ke tseba boramolao ba bangata ba dofofu. Nkgono wa ka a re ke be titjhere. O ne a nepile – pelo ya ka e moo.

Ka 1997, ka fumana Fullbright Fellowship. Hona ho ne ho bolela hore ke tshwanetse ho ya America ho ya ithutela *Master's degree, Boston College*. Ke iswa sefofaneng, nna, Obert Maguvhe, tulong e hole le lapeng, motseng wa mahaeng, Venda! Setopo se latelang America! Ke ne ke sa nahane. Empa ka palama sefofane, ka nka leeto leo. Ke dutse ke le mong United States ka etsa lenaneo la lemo tse pedi dikgedi tse leshome le metso e mmedi. Diprofessor tsaka ba ile ba nahana hore ke morutwana ya ikgethileng ka kgutla hae ba sa labella.

Ka mora dilemo tse supileng ke qetile US, ka qeta dithuto tsa bongaka University ya Pretoria. Ntho e nngwe le e nngwe e ya etsahala ha o itshepa o ikemiseditse ho sebetsa ka thata. Lehodimo ke moedi!

Ntho e entseng hore ke itshepe nakong eo ke sa leng monyane ke hore ntate wa ka o ne a lebelletse hore ke etse mosebetsi wa lapeng o neng o etsa ke bana ba itekanetseng, jwaleka ho disa dikgomo le dipodi le ho hlaola masimo a poone. Se makatsang ke hore motswalle wa ka Vhufuli e ne e le moshanyana ya sa bueng. Leha re ne re sa sebedise puo ya matsoho ho bolela, empa re ne re utlwisisana, re bapala mmoho jwale ka bana ba bang. Re ne re bopa diphoofolo le dinonyana ka letsopa, re sesa, re hama dipodi ebile re palama difate. Empa le ha ke ne ke sa bone, motswalle wa ka a sa utlwe, ha ho a ka ntlela hore ntho tsena di ne di etsa hore re be ka tlase ho batho ba bang.

Ka 2015 ka kenela lefapha la Thuto ya motheo ho etela pele lenaneo la Kha Ri Gude letsholo la kgothaletso yah o tseba ho ngola le ho bala. The letsholo e ikemiseditse ho fihlella batho ba 3,5 million ba Afrika Borwa ba sa tsebeng ho bala le ho ngola. Lefapha la ka le ruta batho ba baholoba sa boneng ho bala ka Boreile. Ha re kgone ho sebedisa mahlo ha re bala, ka hoo re sebedisa menwana!

Kei le k aba motlotlo ka 2015 ha ke fumana mosebetsi jwaleka Associate Professor, University ya Afrika Borwa (UNISA). Ke mosebetsi o motjha ho nna ke tlamehile ho ruta matitjhere ho ruta bana ba sa itekanelang mmeleng, Ho monate ho ba thusa batho ba bang.

Molaetsa wa ka ho batho ba bannyane ke ho bala o sa kena sekolo. O seke wa nka mathata kapa ho utlwa bohloko hore ho o ise fatshe. Kaofela ha rona re tlamehile ho ba le ditoro tsa rona, le hore ho re re finyelle ditorong tsa rona ke ho sebetsa ka thata!

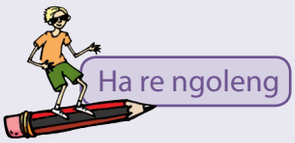

Tlatsa ka tse etsahetseng ka bophelo ba Dr Obert Moguvhe dilemong tse ka tlaase. Kgutlela morao o bale bayokerafi hape ha o sa hopole ditaba kaofela. O ka tshwanela ho bala dipalo tsa dilemo ha di sa ngolwa paleng.

Selemo	Se etsahetseng
1973	
1987	
1991	
1997	
2004	
2015	
2015	
Ke molaetsa ofe wa bohlokwa oo Obert a o nehang batho ba batjha?	

Bayokerafi ke pale e ngolwang ka bophelo ba motho. Bayokerafi e ngolwa ke motho e mong. Bayokerafi ena e ngoletswe wena ke Obert.

Boreile ke eng?
Boreile ke mokgwatshebetso o sebediswang ke batho ba sa boneng ho bala le ho ngola, ba sebedisa menwana. Tlhaku enngwe le e nngwe ya alfabete e emetswe ke paterone ya matheba, eo ba kgonang ho e utlwa le ho e bala ka memnwana. Tafole e ka tlase e ho bontsha hore Boreile e shebeha jwang.

A	B	C	D	E	F	G	H	I
J	K	L	M	N	O	P	Q	R
S	T	U	V	W	X	Y	Z	

Ngola lebitso la hao ka Boreile. Ngola ditlhaku tsa lebitsola hao moleng o ka tlase ebe o ngololla matheba a tlhaku enngwe le e nngwe a ka moleng o ka hodimo.

Maetsi

Nyalanya maetsi le ditswantsho tse nepahetseng. Tlatsa nomoro ya setshwantsho haufi le leetsi le nepahetseng. O se ke wa sebedisa leetsi ho feta bonngwe.

- ☐ pheha
- ☐ etsa
- ☐ enwa
- ☐ kganna
- ☐ eja
- ☐ tsamaya
- ☐ eba
- ☐ rata
- ☐ mamela
- ☐ phela
- ☐ bapala
- ☐ bala
- ☐ bua
- ☐ baka
- ☐ sheba
- ☐ apara
- ☐ palama
- ☐ tima

1 foleteng

2 baesekele

3 phoofolo ya setswalle

4 kuku

5 German

6 VW

7 koranta

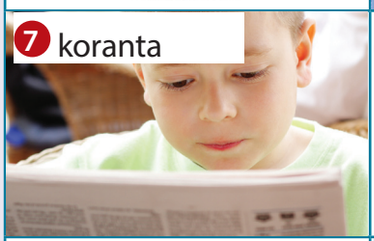

8 radio (seyalemoya)

9 ho leba dimuving

10 TV

11 dikerese

12 thenese

13 samentjhisi

14 kofi

15 dijo tse seng molemo

16 tinare

17 mosebetsi wa hae

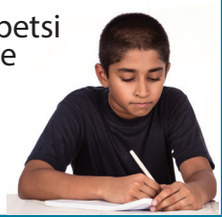

18 diborele

Letsatsi:

Diratswana tsa maetsi

Ditemana tsa maetsi di bontsha hore maetsi le mantswe a a thusang jwaloka **ke, ya, o, ba.**

Thalla maetsi mola dipolelong tsena mme o etsetse mantswe a thusang maetsi sedikadikwe.

Ke emetse Ann.
Bese ya sekolo e a tla.
Baesekele ya ka e ne e tlamelletswe sefateng.
John o ja apole.
Bana ba bapala phakeng.
Kaete ya ka e foffisitswe ke moya.
Tlelase ya rona e ya zoo.

Ditemana tsa mabitso

Ditemana tsa mabitso ke sehlopha sa mabitso polelong e sebetsang jwaloka lebitso.

Joseph o ile toropong (Joseph ke lebitso)

Moholwane w a ka o ile toropong (moholwane wa ka ke temana ya lebitso)

Sehela ditemana tsa mabitso mola dipolelong tsena.

Kgaitsedinyana ya ka e dilemo di tshelela.
Ngwaneso o ne a entse mokete.
Ntlo e kgolo e ne e tuka mollo.
Nkono e hlwekisitse ntlo.
Dipalesa tsa ka tse ntle di ponne letsatsing.
Baesekele ya ka ya ka gale e utswitswe.
Thaba e kgolo e ne e apesitswe ke maru.

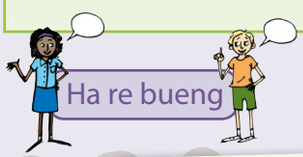

Monate wa mantswe

Mme o fihlile mme re tla ja

Ke lle ka nama maoto ka ja nama

tla o tshwerwe ke hlooho o je masapo ma-sapo a hlooho ho kgetha setlhare

Ana o ka hopola dikapuo tsee?

Tshwantshiso

Tshwantshiso e bapisa dintho tse pedi ka hore e nngwe ke eo e nngwe.

Mohlala: Ke ledimo

Maetsisamodumo

Maetsisamodumo ke mantswe a nang le modumo o tshwanang le o etswang ke ke ho hong.

Mohlala: Koloi ya thula lebota thu!

TEACHER: Sign _____ Date _____

Macavity, katse e makatseng

Ha re baleng

Bala thothokiso Iphe Nako. Tshwantshisa thothokiso ho bontsha bohlokwa ba nako.

- Etsetsa mantswe a raemang sedikadikwe.
- Tadima mantswe a fifaditsweng sengolweng. Ngola meelelo ya oona thoko ho thothokiso.

Iphe Nako

Iphe nako yah o **kgutsa**,
Yah o lemoha maima a lefatshe.
A ko iphe nako yah o **fuputsa**,
Ya ho phopholetsa tsebo o sa phetse.

Iphe le nako ya ho thusa,
Yah o etsetsa baena molemo.
A ko iphe nako yah o **atisa**,
Ya ho phahamisetsa setjhaba **maemo**.

Iphe nako ya ho **bososela**,
Ya ho keketeha sa ngwana wa lesea.
Ako iphe nako ya ho **qoqopela**,
O akgotse hloho sa motho wa lehabea.

Iphe nako yah o bapala,
Ya ho ikotlolla mmele le **mesifa**.
A ko iphe nako ya ho **thenthetsa** hara dipabala,
O tle o kgabe ka dipotongwane, dikitifa.

Iphe nako ya ho **tsanyaola**,
Ya ho hukutha sa **leebakgorwana**.
A ko iphe nako ya meropa ho kgabola,
Ya ho tlola o thenthetsa thokwana.

Iphe nako ya ho thothokisa,
Ya ho roka bafo le ona marena;
Iphe nako ya ho **phafa** o boledisa,
O **tlotlise** baditjhaba le beng ka wena.

Iphe nako ya ho **keteka**,
Ya ho thaba le bohle **baena**.
A ko iphe nako ya ho sasanka,
O hlahloba lelapa jwaloka monna.

Iphe nako ya ho bua nnete,
Ho se kgathalle tshoso le **ditshokelo**;
A ko iphe nako ya ho nya **matsete**,
Ho abela batlatlapuwa ditokelo.

Iphe nako ya ho ithuta,
Ya ho eketsa **tsebo** le kelello.
A ko iphe nako ya ho ruta,
Ya ho atisa mahlale le **manollo**.

Nahana ka Katse e makatsang

Ha re baleng

Balla thothokiso hodimo mme o fane ka tlhaloso ya bohlokwa ba nako. Ke sefe sa ditshwantsho tsena se bontshang hoo?

Ha re ngoleng

Ke polelo efe thothokisong e re bolellang hore boima bo teng lefatsheng?

Re tseba jwang ho hlaha thothokisong hore ho molemo ho ikwetlisa?

Ho qoqopela ho bolelang?

Hobaneng ho thwe re iphe nako?

Dingata dintho tse ka etsuwang ka nako. Bolela tse tharo tse thothokisong.

Letsatsi:

Ha re ngoleng

Jwale ingolle thothokiso ya hao ka seo o se ratang. Hlalosa sebopeho sa seo o ngolang ka sona. Buisanang ka thothokiso ya hao sehlopheng. Ngola mantswe a hlalosang seo. Jwale ngola mantswe a raemang le ao o nang le oona. Sebedisa mantswe a raemang qetellong ya dipara tsa mela. Kgwaritsa pele o ngola thothokiso bukeng ya hao.

Etsetsa thothokiso ya hao ditshwantsho.

TEACHER: Sign Date

Serwala Katiba Kgubedu

Ha re baleng

Bohle re tseba pale ya Serwala Katiba Kgubedu.

Temana ke sehlopha sa mela thothokisong. Dithothokiso tse ding di na le temana e le nngwe, ha tse ding di na le tse ngata. Thothokiso ena e na le ditemana tse kae?

Balla thothokiso ena hodimo sehlopheng. O tla lemoha hore e tshwana le eo o e tsebang, ntle le hore seroki se fetola pale ho bontsha hore ngwanana o itshireletsa kgahlano le phiri.

Serwaka Katiba Kgubedu
Hang ha Phiri a qala ho utlwa
Hore o batla dijo tse hlabosang,
O ile ho kokota monyakong wa Nkgono.
Ha Nkgono a bula, a bona
Meno a bohale a masweu, ho bonya ho lonya,
Yaba Phiri o re, "Nka kena?"
Nkgono wa batho o ne a tshohile,
"O tlilo ntja!" a hoeletsa.
Homme o ne a nepile.
A mo jaka mothamo o le mong.
Empa nkgono o ne a le monnyane a le thata,
Jwale Phiri a hoa," Ha ke a kgora!
Ha ke so utlwe hore
Ke jele dijo tsa nnete!"
"Ke tshwanetse ho fumana sammo!"

Yaba o thitsetsa ka mobososelo o tshosang,
"Ke tlo ema hona mona he
Ho fihlela Serwala Katiba Kgubedu e monnyane a fihla
Hae ho tswa morung."

A apara diaparo tsa nkgono kapele,
(hobane tsona o ne a sa di ja)

A apara jase le katiba.
A rwala dieta, mme ka mora moo,
A lokisa moriri wa hae hantle,
Yaba o dula setulong sa nkgono.

A kena ngwanana a apere bokgubedu.
A ema. A tadima. Ya ba o re,
"Tsebe tsa hao di kgolo hakakaang nkgono?"
"Hore ke tsebe ho o utlwa hantle,"
Phiri a araba.
"Mahlo a hao a maholo hakakaang, Nkgono?"
Ho bua Serwala Katiba Kgubedu.
"hore ke tsebe ho o bona hantle,"
Ho araba Phiri.

A dula moo a mo shebile a bososela.
A nahana, ke tlo ja ngwana enwa.

Ha a bapiswa le nkgonwae,
O tlo hlabosa haholo.
Yaba Serwala Katiba Kgubedu o re,
"Empa nkgono o apere jase
e ntle jwang ya wulu."
"O fositse!" ho kgaruma Phiri.
"O lebetsa ho mpolella hore
meno a ka a maholo?
Ha ho sa nang, ha ho thuse
hore o reng,
Ke tlilo o ja."
Ngwanana a bososela. Lebanta la
Hae la wa.

A otla Phiri ka mokgwa wa karate.
A toba hloho ya Phiri
Kamora metobo e mmalwa a mmona
a shwele.

Kamora nako, morung kwana,
Ka teana le mofumahatsana Serwala Katiba
Kgubedu.
Empa phetoho! Ho se seaparo se sekgubedu,
Ho se katiba e qabolang hlohong.
A re, "Dumela, hela bona jase
Ya ka e ntle ya boy aba phiri."

Roald Dahl (ka diphetoho)

Ha re ngoleng

Ke karolo dife tsa thothokiso tse tshwanang le pale?

Pheletso ya thothokiso e fapane jwang le ya pale? (Ngwanana o itshireletsa jwang?)

Re tseba jwang hore seroki se teane le Swrwala Katiba Kgubedu? (tadima temana ya ho qetela ya thothokiso)

Tshwantshisa

Tshwantshisa thothokiso. O tla hloka baphetwa bana: Serwala Katiba Kgubedu, nkgono, phiri le seroki.

TEACHER: Sign Date

Lameriki

Ha re baleng

Bala lameriki mme o arabe dipotso.

Ho ne ho le teng moshanyana ya
futsanehileng a bitswa Sid
Ya neng a nahana hore o tseba ho feta
kamoo a tsebang ka teng
O ne a nahana hore shaka
E ka fofa ha o bohola
Mme a sesa ho leka seo… ngwana batho!

Rapente, ya neng a dula Borithane,
O tshwantse banana ba babedi b aloha.
A re a hemela hodimo,
"Setulo seo sa paka le a tseba,
Ke qete ho se penta, hona moo le dutseng teng."

Ke hloka monyako wa ka pele wa holo;
Ke rekile o monnyane
Kahoo ke thubile le ho ratha
Mme ka o kenya ka hloko;
Jwale nthwena e nnyane.

Letsatsi:

Ha re ngoleng

Lameriki ena le mela e mekae?

Ke mela efe e raemang?

Ho na le dinoko tse kae moleng ka mong?

Mola 1	Mola 2	Mola 3	Mola 4	Mola 5

Ha re ngoleng

Jwale ngola lameriki ya hao, o qale tjena.

Ho kile ha ba le ngwanana ya bitswang Jill

Jwale etsa letoto la mantswe a raemang le lentswe la ho qetela moleng wa pele.

Ha re ngoleng

Leka ena o sebedisa mantswe a raemang le Bene.
O ka sebedisa mantswe a kang pene, fene, fane, pane.

Ho ne ho na le moshemane ya bitswang Bene

TEACHER: Sign Date

Boithabiso ka thothokiso

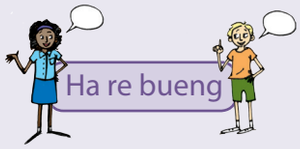

Na o kile wa bona iguana?

Na di ikutlwa jwang?

Di shebahala jwang?

I'm walking with my iguana
When the temperature rises to above eighty-five,
my i… alive,
So u… and me,
then he… sea …
Well … surprise,
my i… exercise,
till … police
says … leash,
It's t… k grim,
but h… s chin,
And … or bed
when … n his
sleepy … iguana
With … piranha
and … nchilla,
with … rpillar…
and … guana…
I'm … iguana
When … hty-five,
my i… alive,
So u… and me,
then he… sea …
Well … surprise,
my i… exercise,
till … police
It's the spines on his back that make him look grim,
but he just loves to be tickled under his chin.

Ke a tsamaya
le iguana ya ka

Ha motjheso o ba ka hodimo
ho mashome a robedi a metso e mehlano,
iguana ya ka e shebile
eka e bonahala e ka e a phela.

Ke e nkela lewatleng, ke e behile
lehetleng ha re ntse re potoloha
lebopo la lewatle …

E mong le e mong ya re bonang,
o ne a sala a maketse, ha nna
le lakabane ya ka re ikwetlisa
letsatsi leo.

Hofihlela e mong a founela
maponesa a selehae
a bolela hore ke na le alligator
e tlanngweng ka lerapo molaleng.

Ke mokokotlo waa yona o etsang
hore e bonahale e ka e kgathetse,
empa taba ke hore e ithatela ho
tlangwa ka ketane tlasa seledu.

Ke a tseba ha iguanna ena ya ka
e se e batla ho robala,

ke bona ka ho apara letlalo la yona
le ho sekamisa hloho ya yona.

Ke tsamaya le iguana wa ka.

Brian Moses

Letsatsi:

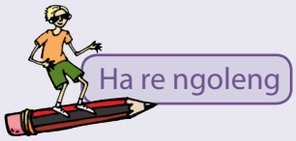

Nyalanya mantswe ana le tlhaloso e nepahetseng. Bolela Mabitso a diphoofolo mme o mamele medumo.

phirana	katse kapa mmutlanyana o boya bo bongata le mohatla o motelele
tjhintjhila	ntja e nyane
tjhihuahua	tlhapi e meno a bohale
korila	tshwene e kgolo
lefokolodi	e tshwana le kwena empa e na le nko e kgutshwane
lakabane	e bonolo, maoto a mangata, ekare seboko e na le mebala e mengata

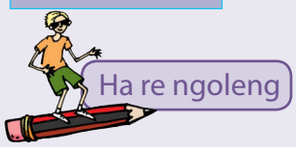

Bala thothokiso ka tlhokomelo mme o arabe dipotso tsena.

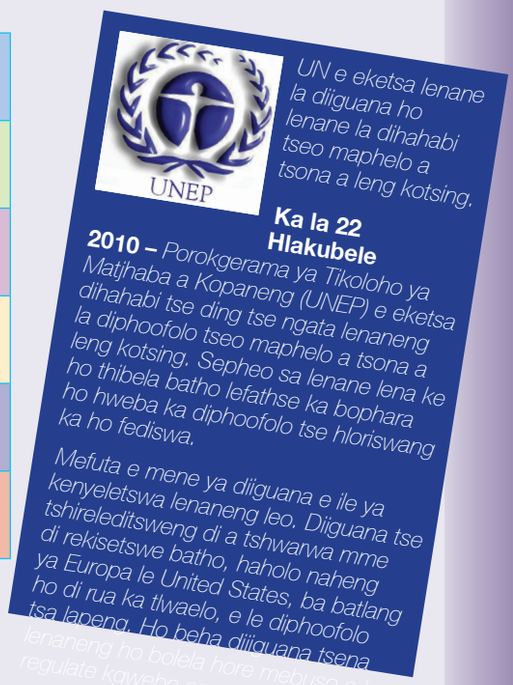

O nahana mongodi o ne a tsamaya le ya haeka nnete kaoa ena ke thothokiso e tsehisang fela? Hobaneng o realo?
Mongodi o bua ka themperetjhata e leng 85°F. Ke eng themperetjhara en aka di Celsius?
Hobaneng o nahana hore batho ba ka nahana hore iguana ke alligator?
Na o ka makala ha o bona motho a nka motsamao le iguana jwale ka phoofolo ya setswalle? Hobaneng?
Na o ka founela mapolesa ha o ka bona pono e jwalo? Hobaneng?
Ke mantswe afe a morethetho thothokisong ena? Bolela para tse nne tsa morethetho.

TEACHER: Sign _____ Date _____

Ke selemo se setjha

Ha re baleng Bala thothokiso.

Hure! Hure! Ke letsatsi la Selemo se Setjha

Hure! Hure! Ke letsatsi la Selemo se setjha!
Letsatsi leo re qalang botjha.
Selemong sena ke ikemiseditse
Ho ba kangaroo.

Kapa nka ithuta ho fofa,
kapa ho
tsamaya maboteng,
Kapa ho ba lempetje,
kapa maqhubu hodima metsi.

Ke tla iketsa rekere le hore ke
thute ho honyela.
Ke tla fetoha sephalli le ho
ntshela ka hare sinki.

Ke tla etela dipolanete tse ding
le ho kopana le dialiene tse ding.
Ke tla tsamaya ho ya sebakanyana
mme ke palame ditaenasoso.

Ke na le menahano e mengata.
Ke se ke qala hona jwale
E, sena e tla ba selemo se molemo,
Hure! Letsatsi la Selemo se setjha!

Kenn Nesbitt

Nka		
bala sengolwa sa moqoqo		
buisana ka dipotso hodima sengolwa sa moqoqo		
buisana ka pheletso e tshwanetseng ya pale		
tshwantshisa pheletso ya pale mme ka etsetsa tlelase peleho		
ngola pheletso e nngwe ya pale		
ngola dayaring ke sebedisa boemo ba sebui		
sebedisa mahanyetsi le nyamelo		
ngola pale kapa tshomo ke tadimane le baphetwa,moralo, tikoloho le diketsahalo		
nyalanya sesosa le ditlamorao dipolelong		
sebedisa makopanyi		
bgola serapa se hlalosang		
bala bayokerafi		
bona maetsi le mahlalosi		
buisana ka meelelo e tshwanang ya mantswe		
bala thothokiso		
tshwantshisa thothokiso		
bona mantswe a raemang thothokisong		
balla thothokiso hodimo		
buisa ka tlhaloso ya mophetwa		
araba dipotsohodima thothokiso		
ngola thothokiso		
etsa tshwantshiso ka thothokiso		
bala lameriki		
ngola lameriki		
fana ka mehlala ya tshwantshanyo		
fana ka mehlala disebediswa tse fapaneng tsa thothokiso (mohlala: tshwantshiso)		
ngola lengolo la semmuso		

O kgethehile.
Mmele wohle wa hao o kgethehile.
Ke wena monnga mmele wa hao!

HO SE BE mang ya o tshwarang bokapele.

O tshwanela ho bolella e mong ha ho na le motho ya o tshwarang bokapele.

O tshwanela ho bolella e mong ha ho na le motho ya o etsisang dintho tseo o sa batleng ho di etsa.

Eo o tshwanetseng ho mo letsetsa mohala bakeng sa thuso:

Mohala wa tsa Bana: 0800 05 55 55

SAPS Thibelo ya Botlokotsebe: 086 00 10111

SAPS Nomoro ya tshohanyetso: 10111

Lefapha la "Life Line": 0861 322 322

Lefapha la Tshireletso ya Bana: 012 393 2359/2362/2363

Planet Mobile:

2. Cut out the planets. Attach a thin piece of string to each and hang them according to the correct number on the blue circle.

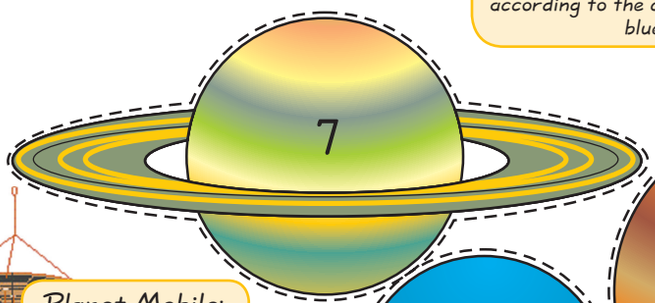

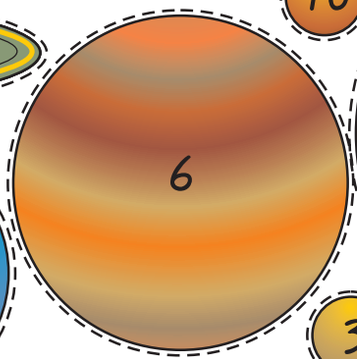

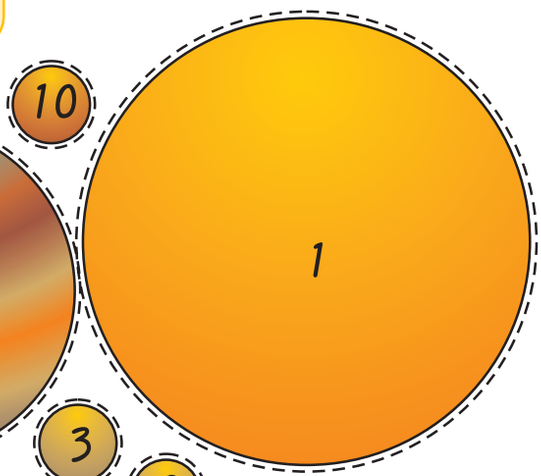

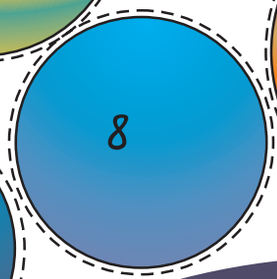

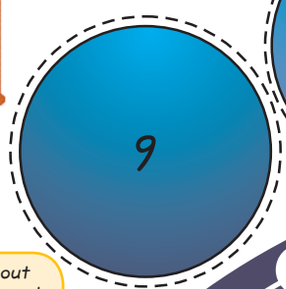

1. Cut out the blue circle and paste this on to a paper plate or a stiff piece of cardboard.

3. Hang your planet mobile from the roof.

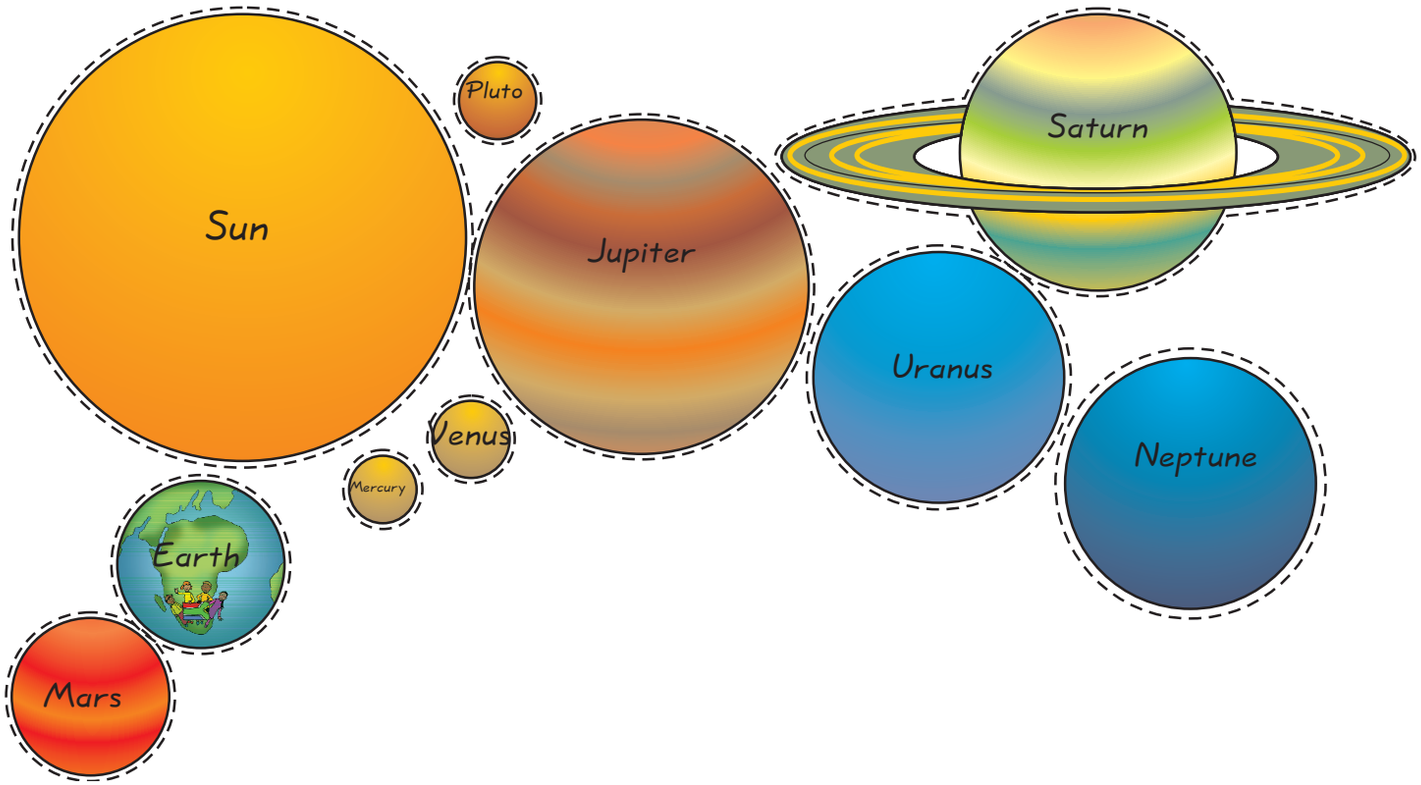
Sun
Pluto
Jupiter
Saturn
Uranus
Neptune
Venus
Mercury
Earth
Mars

Step 1: Cut all around on the black line

DEF

OPQR

Step 2: Fold on the dotted line

Step 3: Fold on the dotted line

Step 5: Cut off on the yellow line

ABC

STUV

Step 4: staple your book in the middle

KLMN

GHIJ

WXYZ

My Telephone and Address Book

This book belongs to:

_____